

Nr 157.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1927 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till överenskommelse med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Norrbottens Järnverks Aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I en till riksdagen avlåten, den 22 mars 1927 dagtecknad proposition, nr 241, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Norrbottens Järnverks Aktiebolag träffa överenskommelse i enlighet med följande förslag:

Emellan Svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag (nedan kallat LKAB), Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund (nedan kallat TGO), Aktiebolaget Gellivare Malmfält (nedan kallat ABGM) och Norrbottens Järnverks Aktiebolag eller vissa av dessa bolag, å andra sidan, hava träffats avtal:

- 1) den 7 mars och den 29 juni 1907 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO;
- 2) den 9 april och den 26 juni 1908 mellan Svenska staten samt LKAB och TGO;
- 3) den 30 september och den 6 oktober 1911 mellan Svenska staten och LKAB;
- 4) den 4 april och den 18 juli 1913 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO;
- 5) den 1 juli 1918 mellan Svenska staten samt TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag;
- 6) den 1 juli 1918 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO samt
- 7) den 9 mars och den 14 juli 1922 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO.

Med upphävande av bestämmelserna i dessa avtal i vad de avse tiden efter den 30 september 1927 och icke innebära överlåtelse av äganderätt, har nu mellan Svenska staten, å ena, samt LKAB och TGO, å andra sidan, för tiden därefter träffats följande avtal, vilket biträts av ABGM och Norrbottens Järnverks Aktiebolag i den mån det rör deras rätt.

§ 1.

Ändringar i LKAB:s bolagsordning. Staten och TGO utfästa sig att, så fort sådant lagligen kan ske, genomföra de ändringar i LKAB:s bolagsordning, som härvid fogad bilaga nr 1 utvisar, att tillämpas från och med ingången av nästa bokslutsår den 1 oktober 1927.

§ 2.

Luossavaara. Den 1 oktober 1927 återlämna TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag till staten och staten till LKAB utan lösen nyttjanderätten till Luossavaara malmfält för den återstående nyttjanderättstiden; och avstår staten från sin rätt enligt § 6 mom. 4 i 1907 års kontrakt att efter nyttjanderättstidens utgång med full äganderätt behålla sagda malmfält.

LKAB erlägger den 1 oktober 1927 till TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag lösen för alla av bolagen bekostade, för gruvornas tillgodogörande och administrerande anordnade anstalter, byggnader och annat likasom maskiner, redskap och material med ett belopp av 2,500,000 kronor.

§ 3.

Malmkvantiteter. LKAB berättigas att från och med den 1 oktober 1927 från gruvfälten Kiirunavaara, Gellivare och Luossavaara för varje bokslutsår bortfrakta högst nio miljoner (9,000,000) ton järnmalm, därav

från Kiirunavaara	6.1 miljoner ton,		
» Gellivare	2.5	»	» ,
» Luossavaara	0.4	»	» .

Fördelningen av ifrågavarande kvantiteter på de särskilda malmfälten må förskjutas i så måtto, att bortfraktningen från ett eller två av gruvfälten ökas med högst 10 procent av ovan angivna myckenhet, varvid nedsättning med samma kvantitet skall ske i bortfraktningen från det eller de övriga gruvfälten.

Därest det finnes ur brytnings- eller försäljningssynpunkt lämpligt och för statens järnvägar möjligt, må de sålunda fastställda årskvantiteterna överskridas med intill 10 procent, varvid dock skall iakttagas att de under en period av tre på varandra följande bokslutsår bortfraktade kvantiteterna icke må sammanlagt överstiga tjugusju miljoner (27,000,000) ton eller för varje malmfält utgöra mer än tre gånger den enligt andra stycket ovan tillåtna årliga maximikvantiteten.

§ 4.

För varje ton järnmalm, som LKAB enligt bestämmelserna i § 3 här ovan bortfraktar, skall LKAB erlägga royalty dels till staten med en krona femtio öre för under tiden 1 oktober 1927—30 september 1947 bortfraktad malm dels till TGO med en krona för under tiden 1 oktober 1927—30 september 1931 bortfraktad malm och med femtio öre för malm, som bortfraktas under tiden 1 oktober 1931—30 september 1932.

Royalty.

Den 30 september varje år skall approximativ likvid av ifrågavarande royalty erläggas för den kvantitet malm, som enligt kungl. järnvägsstyrelsens ungefärliga beräkningar under bokslutsåret fraktats på järnvägen Svartön—Riksgränsen på grund av bestämmelserna i detta kontrakt; och skall den slutliga regleringen av likviden äga rum i samband med den fördelning av LKAB:s vinst, som enligt § 5 här nedan skall äga rum.

§ 5.

LKAB:s utdelningsbara nettovinst, efter royalty, skatter och avskrivningar, skall för varje särskilt bokslutsår lika fördelas på antalet ton malm, som under året fraktats å järnvägen Svartön—Riksgränsen enligt bestämmelserna i detta kontrakt. Denna nettovinst per ton skall fördelas mellan preferens- och stamaktier på följande sätt:

Vinstfördelning.

a) För tiden från och med den 1 oktober 1927 till och med den 30 september 1947 tilldelas preferensaktierna ett belopp per ton, som med 75 öre understiger halva nettovinsten per ton. Återstoden av nettovinsten tilldelas stamaktierna.

b) För tiden från och med den 1 oktober 1947 skall nettovinsten per ton i vad den belöper på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet av intill 3,750,000 ton delas lika mellan preferens- och stamaktier, och i vad den belöper på överskjutande kvantiteter fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna och en tredjedel till stamaktierna.

§ 6.

LKAB förbinder sig att sörja för en i allo rationell malmbrytning. Vid brytningen skola tillämpas de brytningsmetoder, som med behörig trygghet för arbetsmanskap och framtida brytning nu och framdeles lämna bästa ekonomiska resultat.

Brytningens anordnande.

För upprätthållande av en fullt kontinuerlig brytning skola häng- och liggväggar nedtagas i erforderlig utsträckning och alla förberedande arbeten såsom schaktanläggningar, schaktens avsänkning och utfraktsorter påbörjas och utföras i god tid.

Vid brytningen skola för övrigt följas de i bilaga 2 angivna riktlinjer. Om förändrade förhållanden eller oförutsedda omständigheter så påfordra, må avvikelser likväl ske, därest beslut härom biträdes av minst två av de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna i LKAB:s styrelse.

Bolaget förbinder sig att hålla all för rörelsen erforderlig egendom i gott skick.

Staten berättigas att taga del av alla undersökningar, LKAB anställt eller kommer att anställa rörande malmtillgången såväl i Luossavaara och Kiirunavaara som i Gellivare, ävensom att själv låta anställa sådana undersökningar, i den mån det kan ske utan att arbetet i gruvorna därigenom hindras eller uppehålls.

§ 7.

Avskrivningar.

LKAB är icke skyldigt att på grund av malms bortförande göra avskrivning å själva malmfyndigheterna, ej heller å markvärde. I övrigt skola avskrivningar företagas enligt de i bilaga 3 angivna riktlinjer. Avvikelse från dessa må likväl ske, därest beslut därom biträdes av samtliga de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna i LKAB:s styrelse.

§ 8.

Upplåning.

Staten skall hava rätt att, därest den det påfordrar och erbjuder lika förmånliga villkor, som vid upplåning hos annan kunna erhållas, själv lämna LKAB kredit intill det belopp, av vilket LKAB har mera stadigvarande behov.

§ 9.

Organisation.

Mom. 1. De av stamaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s styrelse äga att inom styrelsen utse ordförande och verkställande direktör. Vid förfall för den ordinarie ordföranden skall den bland de av stamaktieägarna valda styrelseledamöterna, som dessa härtill utse, inträda i hans ställe såsom ordförande. Därest staten jämlikt § 25 eller § 26 gjort bindande tillsägelse om inlösen av TGO tillhöriga stamaktier i LKAB, äga de av preferensaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s styrelse att utse ordförande och ersättare för honom för tiden efter den ordinarie bolagsstämma, som närmast föregår inlösningsdagen, samt verkställande direktör för tiden efter inlösningsdagen.

I de fall, då hittills enligt bestämmelse i mom. 3, andra stycket, av § 12 i LKAB:s bolagsordning fråga vid lika röstetal inom styrelsen skolat avgöras genom lottning, skall ordföranden äga utslagsröst.

Vid styrelsens för LKAB sammanträden skola anmälas eller behandlas de grupper av ärenden, beträffande vilka de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna må tid efter annan förena sig om att begära, att föredragning inom styrelsen skall äga rum. Denna bestämmelse skall dock icke verka rubbning i fråga om den beslutanderätt, som enligt gängse kutym bör tillkomma verkställande direktören.

Frågor av större betydelse skola, därest minst två av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna så påfordra, behandlas vid två styrelsesammanträden med minst en veckas mellanrum.

Mom. 2. De av preferensaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s

styrelse skola hava rätt att tillsätta en jourhavande revisor jämte erforderliga biträden åt denne. Arvoden åt revisorn och hans biträden bestämmas av nämnda styrelseledamöter samt gäldas av LKAB.

Mom. 3. LKAB:s handelsböcker, kontrakt, korrespondens och andra affärshandlingar skola, efter därom hos verkställande direktören framställd begäran, hållas tillgängliga för de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna och den i föregående moment omförmälde revisorn med biträden.

Mom. 4. Beslut å bolagsstämma i LKAB rörande arvode eller tantième är icke giltigt, med mindre det biträdes av röstande, som företräda mer än hälften av preferensaktiekapitalet.

Mom. 5. All för LKAB:s verksamhet erforderlig personal vid Kiiruna-vaara, Luossavaara och Gellivare malmfält samt i Narvik och Luleå (Svartön) skall, såvida ej minst tre av de av preferensaktieägarna utsedda styrelseledamöterna annat medgiva, vara anställd uteslutande i LKAB:s tjänst. All annan för bolagets verksamhet erforderlig personal skall likaledes vara anställd i LKAB:s tjänst, men utan hinder från statens sida för densamma att jämväl vara anställd hos TGO.

I avseende å tiden för personalens anställning hos LKAB skall iakttagas, att, därest staten enligt § 25 eller § 26 verkställer inlösen av TGO tillhöriga stamaktier i LKAB, tjänsteman må kunna från och med inlösningsdagen uppsägas till frånträdande av sin befattning senast sex månader efter det uppsägningen skett.

Mom. 6. Beträffande försäljningen av LKAB:s malm skall gälla följande:

a) Försäljningen skall ledas av LKAB:s personal samt ske i bolagets eget namn och direkt till förbrukarna, såvida ej styrelsen genom beslut, som biträdes av minst två av de av preferensaktieägarna valda ledamöterna, bestämmer, att försäljning skall ske i annan ordning.

b) Försäljning må icke avslutas för längre tidsperiod än fem år från dagen för försäljningsavtalets avslutande, därest minst tre av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna förena sig om att vägra godkännande av dylik försäljning på skäl, som av dem till styrelsens protokoll angivas; dock att vad sålunda stadgats icke innefattar hinder för försäljningar avseende slutlig leverans före utgången av år 1942.

Mom. 7. LKAB äger icke utan godkännande av minst två av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna eller den av dem, åt vilken Kungl. Maj:t i sådant avseende givit uppdrag, avsluta försäljningsavtal eller ingå annan rättshandling, som innefattar åtagande för längre tid än intill den närmaste dag därefter, då staten med tillämpning av bestämmelserna i § 25 kan inlösa TGO:s aktier i LKAB.

Mom. 8. LKAB må icke utan de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöternas godkännande driva annan verksamhet än som betingas av innehållet i detta avtal.

Mom. 9. Fördelning av för LKAB och TGO gemensamma omkostnader skall, därest minst två av de av preferensaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s styrelse så påfordra, fastställas genom särskilt avtal, som skall godkännas av Kungl. Maj:t.

§ 10.

Inlösen av tonnage.

LKAB berättigas att ett år efter tillsägelse inlösa högst så stor del av TGO vid tiden för tillsägelsen direkt eller indirekt tillhörigt fartygsrum, att med detsamma kan utskeppas lika stor kvantitet malm, som i medeltal under närmast föregående femårsperiod utskeppats med TGO:s eget tonnage. Det åligger LKAB att utöva denna inlösningsrätt, så snart de av preferensaktieägarna utsedda styrelseledamöterna det påfordra.

Lösesumman skall utgöras av det belopp, vartill fartygens värde fastställs genom värdering av skiljemän enligt skiljemannalagen.

§ 11.

Arrende.

TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag överlåta till LKAB från och med den 1 oktober 1927 nyttjanderätten till de områden inom Jukkasjärvi kronopark vid Luossavaara, till vilka TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag äga nyttjanderätt enligt nu gällande arrendekontrakt med staten; och tillförsäkras staten LKAB att få behålla nyttjanderätten såväl till nämnda områden som ock till de områden vid Gellivare och Kiirunavaara, som nu innehavas av LKAB enligt nu gällande kontrakt med staten, allt så länge bolaget uppehåller gruvdriften inom respektive Gellivare, Kiirunavaara och Luossavaara malmfält och mot arrende- och övriga villkor överensstämmande med dem, som innehållas i förenämnda, nu gällande kontrakt.

§ 12.

Utmål.

LKAB medgiver, att gränserna på djupet för de bolaget tillhöriga utmål, som må vara lagda enligt 1855 års gruvestadga, beräknas såsom vore samma utmål lagda enligt nu gällande gruvestadga.

§ 13.

Järnvägsfrakter.

Med avseende å LKAB:s malmfraktning å järnvägen Svartön-Riksgränsen skola gälla följande bestämmelser.

Mom. 1. Staten tillförsäkras bolaget att till Riksgränsen respektive Svartön frakta den malm, som bolaget enligt § 3 äger bortfrakta från Kiirunavaara, Gellivare och Luossavaara gruvfält, mot följande avgifter per ton

A) för tiden 1 oktober 1927—31 december 1937.

a) malm från Kirunavaara gruvfält

Kiruna—Riksgränsen	kronor 2: 64
Kiruna—Svartön	» 3: 48

b) malm från Luossavaara gruvfält		
Kiruna—Riksgränsen	kronor	3: 21
Kiruna—Svartön	»	4: 17
c) malm från Gellivare gruvfält		
Malmberget eller Koskullskulle—Riksgränsen	»	3: 43
Malmberget eller Koskullskulle—Svartön	»	2: 75
B) för tiden från och med 1 januari 1938		
Kiruna—Riksgränsen	»	3: 01
Kiruna—Svartön	»	3: 85
Malmberget eller Koskullskulle—Riksgränsen	»	3: 78
Malmberget eller Koskullskulle—Svartön	»	3: 10

Mom. 2. Därest efter den 30 september 1937 medelförsäljningspriset fritt ombord (exklusive agentprovision) för under ett bokslutsår från Narvik och Svartön skeppade malmkvantiteter från bolagets gruvfält överskjutit 16 kronor 75 öre per ton, skall bolaget såsom fraktökning för varje under året från ifrågavarande gruvfält bortfraktad ton malm erlægga ett belopp motsvarande en femtedel av angivna överskott. Denna fraktökning skall gäldas senast den 15 december näst efter bokslutsårets utgång.

Mom. 3. Det åligger bolaget att före den 1 juli varje år hos järnvägsstyrelsen anmäla den ungefärliga kvantitet, bolaget under närmast följande kalenderår vill frakta å järnvägen Svartön—Riksgränsen med angivande av hur stor del av kvantiteten beräknas skola fraktas från Kiruna respektive Malmberget eller Koskullskulle till Riksgränsen respektive Svartön. Bolaget äger icke påfordra, att fraktningen skall omfatta mer än sammanlagt under år 1928 en kvantitet av 7,500,000 ton, varav högst 6,000,000 ton till Riksgränsen och högst 2,500,000 ton till Svartön, under år 1929 en kvantitet av 8,000,000 ton, varav högst 6,500,000 ton till Riksgränsen och högst 2,500,000 ton till Svartön, under år 1930 en kvantitet av 8,500,000 ton, varav högst 6,500,000 ton till Riksgränsen och högst 3,000,000 ton till Svartön samt under år 1931 och följande år 9,000,000 ton, varav högst 7,000,000 ton till Riksgränsen och högst 3,500,000 ton till Svartön.

Därest bolaget önskar påfordra ökning av fraktkvantiteten utöver 7.5 respektive 8 och 8.5 miljoner ton, skall anmälan härom dock göras före den 1 juli under näst sista året före det, under vilket ökningen skall inträda.

Mom. 4. Staten fritager sig från ansvar för den minskning i den transporterade malmmängden, som kan uppstå, därest icke bolaget med största möjliga jämnhet fördelar malmavsändningen på årets särskilda månader eller trafiken förhindras genom omständigheter, över vilka förvaltningen av statens järnvägar icke råder.

Mom. 5. Så framt ej bolaget självt vill ombestyras å dess spår och dess egen bangård erforderlig vagnflyttning och växling, åtager sig staten att utföra densamma, mot det att bolaget ersätter kostnaden för därvid använda

lokomotiv med lokomotivpersonal, vilken kostnad beräknas efter samma grunder, som användas för fastställande av motsvarande kostnader för vagnflyttning å föreningsstationer i och för avräkning mellan statens och enskilda järnvägar, ävensom statens järnvägars självkostnader för den vid nämnda växeljänst använda trafikpersonalen, allt ökat med 10 procent.

Uppstå mellan staten och bolaget olika meningar om den fordrade ersättningens storlek, skall saken hänskjutas till avgörande av skiljemän enligt skiljemannalagen.

Mom. 6. Beträffande vagnarnas omloppstid skall gälla följande:

a) För transporter till Riksgränsen respektive Svartön, tagna var för sig, beräknas omloppstiden månadsvis på det sätt, att medeltal av omloppstid, från det varje vagn på bolagets begäran ställts till bolagets förfogande för lastning, till dess densamma efter skedd lossning återkommit till avsändningsstationen, tages för samtliga under månaden till bolagets förfogande för lastning ställda vagnar. För uppkommet överskott i tid av, för månaderna december, januari, februari och mars fem dagar, för övriga månader fyra dagar, betalar bolaget vagnhyra efter gällande taxa. I omloppstiden inräknas ej uppehåll, orsakat av naturhinder eller olyckshändelse.

b) Vid transporter till Svartön skola lika många vagnar, som under tiden klockan 18 ena dagen till klockan 18 påföljande söckendag ankommit lastade till Svartön, återlämnas tomma successivt senast under loppet av därpå följande söckendag. Försenas återlämnandet utöver denna tid av annan anledning än naturhinder eller olyckshändelse, erlägges av bolaget vagnhyra enligt gällande taxa, dock med avräknande av hyra, som eventuellt under samma månad erlagts för transporter till Svartön jämlikt bestämmelsen i föregående stycke.

För magasinering i vagnar av malm i avvaktan på lossning samt för transporter mellan upplag sinsemellan eller mellan upplag och lastande fartyg tillhandahålla statens järnvägar utan avgift 150 malmvagnar per dag. Erfordras ett större antal vagnar, tillhandahålla statens järnvägar sådana i mån av tillgång mot vagnhyra enligt gällande taxa.

Bolaget tillhandahåller statens järnvägar ett antal av 100 malmvagnar av statens järnvägars typ, vilka vagnar utan någon ersättning till bolaget få disponeras för den allmänna malmtrafiken. Kostnaden för dessa vagnars underhåll bestrides av bolaget.

Mom. 7. Bolaget är berättigat att lasta vagn intill fem (5) procent över dess angivna bärighet. Frakt skall erläggas för vad per månad i vagnarna lastats, dock med iakttagande att, om vagnarna i medeltal för månaden icke lastats till sin angivna bärighet, frakt ändock skall erläggas efter den angivna bärigheten.

Mom. 8. Bolaget äger rätt att å Svartön disponera dels i och för malmupplag staten tillhörig mark till den utsträckning befintligt utrymme sådant medgiver, dels ock bangård med omlastnings- och utlastningsvia-

duktioner samt andra anordningar. I mom. 1 angiven frakt för transporter till Svartön innebär ersättning jämväl för denna rätt.

Mom. 9. Eventuella transporter från Malmberget eller Koskullskulle till Riksgränsen skola av bolaget ordnas så, att för desamma kunna användas återgående vagnar, som begagnats för transport Kiruna-Svartön.

§ 14.

Därest sammanlagda inkomsten av järnvägen Svartön—Riksgränsen med *Frakttillägg.* bibanor till Malmberget och Koskullskulle under något år från och med den 1 januari 1927 räknat skulle understiga kostnaden för järnvägens drift och underhåll, däri inräknad avsättning till förnyelsefond, jämte ränta å nuvarande och blivande anläggningskostnad för järnvägen, innefattande jämväl alla statens upplags-, lossnings- och lastningsanordningar å Svartön, skall LKAB erlægga ett frakttillägg motsvarande underskottet.

Avsättning till förnyelsefond skall ske enligt för Statens järnvägar för vederbörande år fastställda grunder. Fonden skall bokföras särskilt för järnvägen i fråga, och de till densamma avsatta medlen må endast användas till underhåll och ersättning vid samma järnväg.

Räntan å anläggningskostnaden skall under tiden 1927—1937 beräknas efter fem procent, därest den av bolaget under respektive år bortfraktade malmkvantiteten icke överstigit fem miljoner ton, och i annat fall efter fem procent jämte $\frac{1}{20}$ procent däröver för varje påbörjat hundratusental ton av bolaget fraktad malm över fem miljoner ton. Från och med den 1 januari 1938 beräknas räntan med utgående från sex i stället för fem procent vid en bortfraktad malmkvantitet av högst fem miljoner ton, men i övrigt på nyss angivet sätt.

Har bolagets utskjeppning över Narvik och Luleå till följd av krig eller blockad under något år icke uppgått till 5,000,000 ton, skall bolagets skyldighet att utgiva frakttillägg inskränkas till att avse så stor del av tillägget, som svarar mot förhållandet mellan den verkliga utskjeppade kvantiteten och 8,000,000 ton.

Oavsett vad sålunda stadgats, skall LKAB dock icke vara skyldigt vidkännas frakttillägg, därest under fem på varandra följande år, räknade i perioder, varav den första utgöres av åren 1927—1931, de sammanlagda kostnads- och räntebeloppen icke överstigit den sammanlagda inkomsten. I och för tillämpning av denna bestämmelse skall iakttagas, *dels* att bolaget icke skall vara skyldigt gälda på ett år enligt härovan angivna grunder belöpande frakttillägg, i den mån detsamma motsvaras av belopp, varmed inkomsten under det eller de föregående åren i femårsperioden överskjutit summan av kostnaderna och den beräknade räntan för samma år, *dels ock* att Statens järnvägar skola till bolaget återbetala erhållet frakttillägg, i den mån detsamma motsvaras av under något efterföljande år av femårsperioden uppkommet dylikt överskott.

Bolaget förbinder sig att inom en månad efter mottagandet likvidera av

järnvägsstyrelsen enligt förestående bestämmelser utställd räkning på frakttillägg för ett förflutet år ävensom gälda sex procents ränta å frakttillägget från den dag, räkning blivit bolaget tillställd, till dess betalning sker.

Bolaget äger emellertid i vederbörlig ordning föra talan om återbekommande av vad bolaget anser sig hava fått betala för mycket samt att tillgodonjuta ränta å eventuellt restituerat belopp, från den dag det till järnvägsstyrelsen erlagts, efter den procent, som bolaget skulle fått vidkännas, om beloppet för tiden till återbetalningen behöft upplånas.

Vid dylik tvists avgörande skall parternas ställning i bevisningshänseende icke vara annan än den, parterna skulle innehaft i en rättegång, där det gällt för staten att utkräva beräknat frakttillägg; och åligger det alltså staten att återbetala vad som icke å statens sida styrkes hava varit bolagets skyldighet att enligt gällande avtal erlægga i frakttillägg.

LKAB tillerkännes befogenhet att genom särskild representant taga del av räkenskaperna för statens järnvägar i den mån det erfordras för att följa beräkningarna av frakttilläggen.

§ 15.

*Andra malm-
befraktare.*

Staten förbinder sig att icke, innan staten må hava begagnat sig av sin lösningrätt enligt detta avtal till TGO tillhöriga stamaktier i LKAB, låta annan frakta för export avsedd järnmalm å järnvägen Svartön—Riksgränsen mot billigare avgifter än dem, som medgivits LKAB.

§ 16.

*Leveranser
till svenska
malmköpare.*

LKAB förbinder sig att av den malm, som bolaget enligt detta kontrakt äger att bortfrakta från malmfälten i Kiirunavaara, Gellivare och Luossavaara, i främsta rummet leverera vad som, utav de malmsorter bolaget bryter, åstundas för järn- eller ståltillverkning inom Sverige, till de priser, som, efter hänsyn tagen till fraktkostnader och övriga på saken inverkan omständigheter, kunna anses överensstämma med det vid köpet i allmänhet gällande prisläge. Denna förpliktelse gäller dock endast intill 20 procent av den kvantitet styckmalm med högst 0.03 procent fosfor och eljest intill 10 procent av den kvantitet av varje särskild malmsort, som bolaget bryter på grund av detta avtal.

Nu stadgade skyldighet gäller endast gentemot köpare, som för fullgörande av sina förpliktelser lämnar fullt tillfredsställande garanti, och skall i övrigt i avseende å bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf gälla följande.

a) Bolagets leveransskyldighet omfattar under första året, då leverans av malm enligt denna paragraf äger rum, högst tvåhundrausen (200,000) ton och under nästpåföljande år högst fyrahundrausen (400,000) ton, varefter leveransskyldigheten småningom stiger, under iakttagande att därefter sammanlagda leveransskyldigheten under ett år i intet fall stiger med mer än

etthundrafemtiotusen (150,000) ton utöver vad bolaget under nästföregående år enligt denna paragraf levererat.

b) Ifråga om tiden för rekvisition skall gälla

1) beträffande styckmalm med högst 0.03 procent fosfor, att bolaget oberoende av tiden för rekvisitionen är skyldigt leverera intill tjugufemtusen (25,000) ton sammanlagt under ett år, men i övrigt icke är skyldigt leverera med mindre rekvisition göres,

där den enligt denna paragraf försålda malmen uppgår eller genom rekvisitionen tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt femtiotusen (50,000) ton, minst två år och,

där den skulle överstiga femtiotusen (50,000) ton, minst tre år före det år, då leverans skall äga rum, samt

2) beträffande övriga malmsorter, att bolaget oberoende av tiden för rekvisitionen är skyldigt leverera intill etthundratusen (100,000) ton sammanlagt under ett år, men icke är skyldigt leverera, med mindre rekvisition göres,

där den enligt denna paragraf försålda malmen uppgår eller genom rekvisitionen tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt tvåhundratusen (200,000) ton, minst ett år,

där den skulle uppgå till sammanlagt fyrahundratusen (400,000) ton, minst två år,

där den skulle uppgå till sammanlagt femhundrafemtiotusen (550,000) ton, minst tre år,

allt före det år, då leverans skall äga rum o. s. v., med ett års höjning i rekvisitionstiden för varje ytterligare kvantitet av etthundrafemtiotusen (150,000) ton.

c) Där så utan väsentlig olägenhet eller kostnad för LKAB kan ske, skall, om mottagaren så önskar, bolaget leverera den malm, som håller högst 0.015 procent fosfor, fränskild från övrig fosforfattig malm (med högst 0.03 procent fosfor).

d) Uppstå mellan bolaget och köpare olika meningar om, huruvida det av bolaget fordrade pris är skäligt, är bolaget pliktigt att, därest Kungl. Maj:t sådant fordrar, underkasta sig avgörande av skiljemän enligt skiljemannalagen.

§ 17.

LKAB åtager sig att, därest staten så påfordrar, utöver den kvantitet, som i § 3 omförmäles, årligen bryta och till ett pris, motsvarande självkostnaden, ökad med 10 procent, tillhandahålla staten eller den eller dem, till vilka staten överlåter sin rättighet, intill etthundratusen (100,000) ton malm från Luossavaara av olika malmsorter i samma proportion, som faller vid årets brytning i dess helhet.

Rörande bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf skall gälla följande.

a) Bolagets leveransskyldighet omfattar under första året, då leverans av malm enligt denna paragraf äger rum, högst femtiotusen (50,000) ton.

*Leveranser
från
Luossavaara.*

b) Ifråga om tiden för rekvisition skall gälla, att bolaget, oberoende av tiden för rekvisitionen, är skyldigt att leverera intill tjugutusen (20,000) ton sammanlagt om året, men i övrigt icke är skyldigt att leverera, med mindre rekvisition göres,

där den enligt denna paragraf rekvirerade malmen uppgår eller genom rekvisitionen tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt femtiotusen (50,000) ton, minst ett år samt,

där den skulle överstiga femtiotusen (50,000) ton, minst två år före det år, då leverans skall äga rum.

c) Bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf inträder icke förrän två år efter dagen för detta kontrakts undertecknande.

d) I självkostnaden skall inräknas dels de direkta utläggerna för arbetslöner, material och transporter, dels andel i kontorskostnader och övriga allmänna omkostnader, dels ock andel i amortering och ränta å anläggningskostnaderna.

Självkostnaden må icke beräknas högre än den i bolagets räkenskaper beräknas för annan under året i Luossavaara bruten malm.

e) Om staten påfordrar granskning av beräkningen över självkostnaden, skall granskningen utföras av statens jourhavande revisor i LKAB, med rätt för honom att anlita av honom i samförstånd med bolaget utsett sakkunnigt biträde.

f) Staten må icke begagna sin rätt till malm enligt denna paragraf annat än för järn- eller ståltillverkning i landet.

g) Därest naturhinder, krig, strejk, lockout, arbetarbrist eller annan driftstörning, varöver bolaget icke kan råda, vållar inskränkning i bolagets brytningsförmåga, upphör bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf, så länge hindret varar och i den mån hindret vållar inskränkning i brytningen; dock må staten icke vidkännas minskning i leveransen i vidare mån än som svarar mot statsleveransens storlek i förhållande till bolagets samtliga avtalade leveranser från Luossavaara ifrågavarande år.

§ 18.

Mertainen.

Mom. 1. Därest Mertainens Gruvaktiebolag vill upptaga driften vid det bolaget tillhöriga gruvfältet Mertainen, åtager sig LKAB, om Mertainens Gruvaktiebolag så önskar, att ombesörja driften och den därmed förenade försäljningsrörelsen utan annan gottgörelse än ersättning för därmed förenade kostnader, under förutsättning att rörelsen drives uteslutande för Mertainens Gruvaktiebolags räkning och Mertainens Gruvaktiebolag anskaffar allt för rörelsen erforderligt kapital.

Mom. 2. Vidare medgiva TGO och LKAB, att Mertainens Gruvaktiebolag må från Mertainens gruvfält exportera järnmalm under förutsättning

a) att den exporterade kvantiteten icke må överstiga vad under året brutits för järn- eller ståltillverkning i Sverige, dock att, vid en sammanlagd års-

brytning av intill etthundrafemtiotusen (150,000) ton, av den brutna malmen må exporteras intill sjuttiofemtusen (75,000) ton,

b) att försäljningen för export sker genom LKAB eller TGO mot skälig försäljningsprovision,

c) att all Mertainens Gruvaktiebolags vinst, som överstiger lagstadgad avsättning till reservfond och sex procent ränta å av bolaget självt i rörelsen nedlagt kapital, användes till att nedsätta priset å den järnmalm, som levereras för järn- eller ståltillverkning inom Sverige.

§ 19.

Mom. 1. TGO förbinder sig att begränsa exporten av malm från de Grängesbergs Gruvaktiebolag tillhöriga gruvor i Grängesberg, så att densamma efter år 1927 ej överstiger en miljon (1,000,000) ton årligen. Grängesberg.

Denna förbindelse gäller även för det fall, att Grängesbergs Gruvaktiebolags gruvor skulle komma i annan ägares hand. Varder denna förbindelse under något år överträdd, skall TGO under påföljande år till staten erlägga ett vite, beräknat efter fem (5) kronor per ton — dock minst 25 procent av exportpriset fob Oxelösund — för varje ton malm, som utöver den stadgade maximikvantiteten blivit exporterad.

Mom. 2. TGO utfäster sig, att av den kvantitet, som TGO enligt mom. 1 eljest ägt exportera, till staten eller den eller dem, till vilka staten överläter sin rättighet, leverera intill etthundrafemtiotusen (150,000) ton årligen att levereras i olika malmsorter i samma proportion, som faller vid årets brytning i dess helhet.

Nu stadgade skyldighet gäller endast gentemot staten eller sådan köpare, som för fullgörande av sina förpliktelser lämnar fullt tillfredsställande garanti, och skall i övrigt i avseende å bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf gälla följande.

a) Ifråga om tiden för rekvisition skall gälla, att TGO, oberoende av tiden för rekvisitionen, är skyldigt att leverera intill femtiotusen (50,000) ton sammanlagt under ett år, men i övrigt icke är skyldigt att leverera med mindre rekvisition göres,

där den enligt detta moment rekvirerade malmen uppgår eller genom rekvisitionen tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt etthundratusen (100,000) ton, minst ett år samt,

där den skulle överstiga etthundratusen (100,000) ton, minst två år före det år, då leverans skall äga rum.

b) Malmen skall levereras till ett pris, som fritt banvagn Grängesberg med tio procent understiger TGO:s exportpris fob Oxelösund under föregående år minskat med bolagets kostnad för järnvägsfrakt och ombordbringning.

c) Uppstå mellan TGO och köpare olika meningar om, huruvida det av TGO fordrade pris är skäligt, är TGO pliktigt att, därest Kungl. Maj:t sådant fordrar, underkasta sig avgörande av skiljemän enligt skiljemannalagen.

d) Staten må icke begagna sig av sin rätt till malm enligt denna paragraf annat än för tillgodoseende av malmbehov vid efter den 1 juli 1918 tillkommet företag för järn eller ståltillverkning inom landet eller för efter samma tidpunkt verkställd utvidgning av redan förefintligt sådant företag

e) Därest naturhinder, krig, strejk, lockout, arbetarbrist eller annan driftstörning, varöver TGO icke kan råda, vållar inskränkning i bolagets brytningsförmåga, upphör bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf, så länge hindret varar och i den mån hindret vållar inskränkning i brytningen; dock må staten icke vidkännas minskning i leveransen i vidare mån, än som svarar mot statsleveransens storlek i förhållande till bolagets samtliga avtalade leveranser från Grängesberg ifrågavarande år.

Mom. 3. Därest staten för järn- eller ståltillverkning i Sverige skulle önska ytterligare kvantiteter malm från gruvorna i Grängesberg utöver den i mom. 2 omförmälda kvantiteten, utfäster sig TGO att utöver den i mom. 1 angivna kvantiteten i nämnda gruvor bryta och tillhandahålla staten eller den eller dem, till vilka staten överlåter sin rättighet, intill tvåhundra-tusen (200,000) ton årligen att levereras i olika malmsorter i samma proportion, som faller vid årets brytning i dess helhet. Rörande leveransen av denna malm skola gälla samma bestämmelser, som i mom. 2 sägs.

Mom. 4. TGO:s förpliktelser enligt denna paragraf upphöra att gälla från den dag staten begagnar sin rätt till inlösen av de TGO tillhöriga aktierna i LKAB.

§ 20.

*Statens övriga
järnmalm-
fyndigheter i
Norrbotten.*

Staten ansvarar för dels att den malm, som utom nu lagligen gällande utmål må finnas inom de i § 11 avsedda områden, icke, så länge staten ej begagnat sig av sin inlösningsrätt till stamaktierna, vare sig inmutas för annans räkning eller brytes, dels ock att under tiden till den 1 oktober 1947 den järnmalm, som finnes i staten nu tillhöriga gruvor och inmutade områden inom Syväjarvi, Nokutusvaara, Haukivaara, Svappavaara, Leveäniemi, Tansari eller Salmivaara malmfält eller i Mertainens gruvaktiebolag nu tillhöriga gruvor och inmutade områden, icke brytes annat än för järn- eller ståltillverkning i Sverige, dock med det undantag, varom finnes stadgat i § 18 här ovan.

§ 21.

*A.B. Nord-
svenska
Malmfälts
malmfyndig-
heter.*

TGO ansvarar för att under tiden till den 1 oktober 1947 den järnmalm, som finnes inom Aktiebolaget Nordsvenska Malmfält nu tillhöriga fyndigheter, icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd brytes annat än för järn- eller ståltillverkning i Sverige.

§ 22.

*Broms'
royalty.*

LKAB förbinder sig att till G. E. Broms' rättsinnehavare utbetala den royalty, som enligt avtal den 11 februari och den 20 maj 1903 häftar vid bolagets egendom.

Staten ikläder sig betalningsskyldighet för den i oförmälda avtal bestämda royalt, i vad den vilar på Mertainens Gruvaktiebolags nuvarande egendom.

§ 23.

Mom. 1. Skulle den kvantitet järnmalm, som LKAB under tiden intill 1937 års utgång utskeppar över Svartön, något år understiga en myckenhet av en miljon tvåhundrausen ton eller varder något år utskeppningen helt inställd, åligger det bolaget att, såframt Kungl. Maj:t ej annat medgiver, till hamndirektionen i Luleå senast inom två månader efter årets utgång utgiva i förra fallet ett belopp motsvarande $16\frac{2}{3}$ öre för varje ton, varmed den under året utskeppade järnmalmskvantiteten understigit nyss angivna myckenhet, och i senare fallet tvåhundrausen kronor.

Ersättning åt Luleå vid minskad malmskeppning.

Mom. 2. Varder bolagets utskeppning av malm över Svartön väsentligen minskad eller helt inställd under mera än ett år i följd, skall ovannämnda ersättningsbelopp av $16\frac{2}{3}$ öre för ton nedsättas andra året med en tiondedel, tredje året med två tiondedelar o. s. v., dock med iakttagande därav, att dylik nedsättning endast får beräknas i fråga om sådan del av bristen i den utskeppade malmskvantiteten, som motsvarar den kvantitet, för vilken närmast föregående år lämnats ersättning, samt att ersättningen för varje bristande tontal icke heller får bestämmas mera än $1\frac{2}{3}$ öre lägre än föregående års ersättning för motsvarande tontal.

§ 24.

LKAB förbinder sig att, därest Kungl. Maj:t ej annat medgiver, uppehålla brytningen inom Gellivare malmfält i sådan omfattning, att den därstädes varje år brutna malmen skall utgöra minst en fjärdedel av den under samma år vid Kiirunavaara malmfält brutna malmen; dock att bolaget, på grund av vad sålunda stadgats, i varje fall icke är skyldigt att inom Gellivare malmfält bryta mera än en miljon (1,000,000) ton malm om året. Bolagets förpliktelse att uppehålla brytningen i Gellivare gäller icke, i den mån arbetet därstädes inställts till följd av strejk eller lockout.

Upprätthållande av malmbrytningen i Gellivare.

§ 25.

Mom. 1. Staten äger den 30 september 1947 och sedermera vart tionde år den 30 september (således den 30 september 1957 etc.) rätt att inlösa de aktier i LKAB, vilka nu tillhöra eller intill sagda dag förvärvats av TGO.

Rätt till inlösen å vissa bestämda tidpunkter.

Vill staten begagna denna rätt, göre därom för staten bindande tillsägelse hos TGO senast två år före inlösningsdagen.

Mom. 2. Lösesumman skall, med avdrag för vad av densamma proportionellt må kunna belöpa på stamaktier som ej ägas av TGO, uppgå till ett belopp lika med hälften av vinsten å 25 gånger 4,250,000 ton.

Med vinsten förstås i detta avseende LKAB:s medelnettovinst per ton enligt § 5 under den tioårsperiod, vars sista dag infaller två år före inlösnings-

dagen, ökad med den royalty av 1 krona 50 öre per ton, som under perioden må hava utgått till staten.

Har under tioårsperioden sammanlagda fraktade kvantiteten icke uppgått till 42,500,000 ton, skall till grund för lösesummans beräkning i stället läggas en tiondel av den verkliga fraktade kvantiteten.

Har bolagets utskeppning över Narvik och Luleå till följd av krig eller blockad under ett eller flera bokslutsår under tioårsperioden icke uppgått till 6,000,000 ton per år, skall vid beräkning av medelnettovinsten per ton i stället för sagda år medtagas motsvarande antal närmast före tioårsperioden liggande år, under vilka utskeppningen icke på angivet sätt påverkats.

Mom. 3. Den å de inlösta stamaktierna fallande delen av nettovinsten för det bokslutsår, vid vars slut inlösnings ägt rum, skall tillfalla TGO.

Mom. 4. Begagnar staten sig av denna inlösningsrätt, skall lösesumman erläggas efter statens val enligt ettdera av följande tre alternativ:

1) kontant å inlösningsdagen; dock med rätt för staten att dröja med erläggande av lösesumman eller någon del därav intill den 30 september nästföljande år, mot skyldighet för staten att meddela TGO dagen för inbetalningen en månad förut samt att erlægga fyra procent ränta å det resterande beloppet från inlösningsdagen till dess betalning sker;

2) med en femtedel å inlösningsdagen samt en femtedel jämte upplupna räntor den 30 september ett vart av de fyra närmast följande åren; skolandeguldna delar av lösesumman från inlösningsdagen förräntas efter fyra procent om året till och med den 30 september nästföljande år samt därefter med sex procent om året;

3) med en tiondel å inlösningsdagen samt en tiondel jämte upplupna räntor den 30 september ett vart av de nio närmast följande åren; skolandeguldna delar av lösesumman förräntas på sätt under 2) sägs.

Det åligger staten att senast inom två år före inlösningsdagen meddela bolaget, enligt vilket av dessa tre alternativ lösesumman kommer att erläggas.

Mom. 5. Från och med dagen efter den, då tillsägelse om inlösen skett, skall ifråga om 1) försäljning för export, 2) anställande av och anställningsvillkor för personal, 3) upprättande av agenturkontrakt och vidtagande av liknande anordningar för försäljning, 4) uppgörande av befraktningsavtal, allt i den mån sådana beslut avse tiden efter inlösningsdagen, såsom styrelsens beslut gälla den mening, som omfattas av flertalet av de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna av styrelsen. I händelse av lika röstetal skilje lotten.

§ 26.

Inlösen å annan tid än i § 25 stadgas.

Mom. 1. Skulle staten av en eller annan anledning finna det nödvändigt att företaga inlösen av stamaktierna i LKAB å annan tid än den, som angives i § 25, åger staten vid utgången av bokslutsåret efter det, då för staten bindande tillsägelse sker, dock tidigast den 30 september 1937, inlösa

de aktier i LKAB, vilka nu tillhöra eller intill sagda dag förvärvats av TGO.

Lösesumman skall i så fall, med avdrag för vad av densamma proportionellt må kunna belöpa på stamaktier, som ej ägas av TGO, uppgå till ett belopp lika med 20 gånger halva LKAB:s årliga medelnettovinst enligt § 5, ökad med hela royaltyn enligt § 4, allt under den tioårsperiod eller, om inlösen sker före den 30 september 1940, den kortare tidsperiod efter den 30 september 1929, vars sista dag infaller ett år före inlösningsdagen.

Mom. 2. De i § 25 mom. 2 sista stycket, samt mom. 3, 4 och 5 intagna bestämmelserna skola även gälla vid inlösningsdagen enligt denna paragraf, dock att meddelande om sättet för betalningen ej behöver ske förrän ett år före inlösningsdagen.

§ 27.

Staten utfäster sig att, om staten begagnar sig av inlösningsrätt enligt § 25 eller § 26, i den mån sådant lämpligen kan ske, bibehålla den hos LKAB anställda personal ävensom att svara för fortsatt utbetalning av då utgående, till beloppet rimliga pensioner och understöd åt tjänstemän och arbetare, som varit anställda vid nämnda bolag.

Pensioner.

§ 28.

Skulle under den tid, detta avtal äger bestånd, exporttull eller annan på-laga eller avgift, av vad slag det vara må, av svenska staten påläggas järnmalm, som brytes eller exporteras, förbinder sig staten att under förra hälften av nästpåföljande kalenderår gottgöra TGO och LKAB vad de av sagda grund måst slutligen vidkännas för malm, som brutits i någon uti denna överenskommelse avsedd fyndighet.

Skatte- och exporttullgaranti.

Därest under sagda tid något av nämnda två bolag eller ABGM måst vidkännas direkt beskattning, av vad slag det vara må, efter annan eller högre grund än som gäller för bolag med årlig inkomst uppgående till beloppet av nettovinsten för det svenska bankbolag, som under samma år haft den största nettovinsten, eller med förmögenhet uppgående till beloppet av förmögenheten hos det svenska bankbolag, som vid slutet av samma år ägt den största förmögenheten, skall staten under loppet av nästpåföljande kalenderår gottgöra detta bolag ej mindre vad bolaget nödgats utgiva utöver vad det bort utgiva, därest beskattning utgått efter samma grunder som för bolag med ovan sagda inkomst eller förmögenhet, än även ränta å skillnadsbeloppet efter fyra procent om året; dock att, där beskattningen icke utgått efter annan eller högre grund än som gäller för bolag med en årsinkomst av en miljon femhundredrusen kronor eller med en förmögenhet av trettio miljoner kronor, gottgörelse, varom här är fråga, i intet fall skall äga rum.

§ 29.

Deposition av handlingar.

LKAB:s fånges- och åtkomsthandlingar till fastigheter samt inteckningar, som jämlikt förut träffade överenskommelser äro satta i förvar hos Sveriges riksbank, skola kvarligga hos riksbanken såsom i taka händer mot åtagande av riksbanken att för LKAB:s räkning hålla handlingarna i förvar, intill dess staten må hava begagnat sig av sin lösningsrätt enligt detta kontrakt till stamaktier i LKAB, då handlingarna skola utlämnas till LKAB.

De handlingar, som för LKAB grunda åtkomst till gruvor och inmutade områden och vilka blivit i sammanhang med upptagande av lån för bolaget i bank nedsatta, så ock de inteckningar, som blivit fastställda i LKAB:s förlagsinteckningsbara egendom eller i bolagets fastigheter, skola, så snart och i den mån de frigöras från å dem nu vilande pantförbindelser, överlämnas till förvar åt Sveriges riksbank, med åtagande av riksbanken att för LKAB:s räkning hålla handlingarna i förvar, intill dess staten må hava begagnat sig av sin lösningsrätt enligt detta kontrakt till stamaktier i LKAB, då handlingarna skola utlämnas till LKAB.

§ 30.

Deposition av aktier.

Mom. 1. TGO förbinder sig att icke utan Kungl. Maj:ts medgivande överlåta de aktier i LKAB, som TGO nu äger eller förvärvar, intill dess staten må hava begagnat sig av sin lösningsrätt till samma aktier; dock skall denna bestämmelse icke utgöra hinder för överlåtelse av aktier, i den mån sådan erfordras för uppehållande av aktieägarnas antal vid lagstadgat minimum.

Mom. 2. TGO medgiver att, till säkerhet för samtliga dess förbindelser enligt detta kontrakt med undantag av det i § 19 gjorda åtagande, de uti mom. 1 omförmälda aktier må utgöra pant; skolande i fråga om pantsättningen gälla vad i mom. 3 stadgas.

Mom. 3. För att trygga statens rätt till inlösen enligt §§ 25 och 26, så ock till fullgörandet av den i nästföregående mom. omförmälda pantsättning, skola i sammanhang med detta kontrakts undertecknande å statens vägnar samtliga 40,000 stamaktier i LKAB, försedda med överlåtelser in blanko, nedsättas såsom i taka händer hos Sveriges riksbank, med fullmakt för riksbanken att, sedan staten visat sig hava erlagt stadgad lösen för aktierna eller, i händelse staten tager i anspråk sådant betalningsansånd som i § 25 mom. 4 medgivits, efter inlösningsdagen tillställt TGO förbindelser å lösesummans belopp eller resterande del därav, allt jämte föreskriven ränta, överlämna aktierna med ifyllt överlåtelse till staten samt mot åtagande av riksbanken

att, så länge statens rätt till inlösen består, hålla aktierna i förvar och icke till annan utlämna desamma, samt

att varje år, sedan ordinarie bolagsstämma med LKAB hållits, till TGO utlämna föregående års vinstkuponger, dock att, om staten med laga kraft

ägande dom visar, att staten på grund av detta kontrakt äger fordran, för vilken aktierna jämlikt mom. 2 häfta såsom pant, staten är berättigad att utbetkomma vinstkuponger till så stort antal, som fordras till täckande av dess fordran.

§ 31.

Denna överenskommelse utgör icke hinder för upplösning av ABGM, så snart bolaget anser sådant lämpligt, dock att detta icke verkar någon inskränkning i TGO:s förbindelser enligt detta kontrakt.

*AB. Gellivare
malmfält.*

§ 32.

TGO ikläder sig ansvarighet såsom för egen skuld för alla de förbindelser, som LKAB genom detta kontrakt åtagit sig, dock ej för LKAB:s skyldighet att utgiva fraktersättning för malm, som fraktas å järnvägen Svartön—Riksgränsen. Skulle staten inlösa TGO tillhöriga aktier i LKAB, upphör TGO:s ansvarighet för tiden efter inlösningsdagen.

*Ansvars-
förbindelse.*

§ 33.

De rättigheter, som på grund av detta kontrakt tillkomma LKAB, må icke utan statens samtycke å annan överlätas.

*Kontrakt-
överlåtelse.*

Särskilda bestämmelser.

§ 34.

Mom. 1. Med föranledande av att den TGO enligt § 4 i 1907 års kontrakt åliggande skyldigheten att utan rätt till regress gälda LKAB:s skulder genom detta avtal bortfallit, är överenskommet, att LKAB:s skuld till TGO skall förräntas och likvideras enligt det mellan LKAB och TGO den 5 maj 1911 ingångna kreditavtal.

*LKAB:s skuld
till TGO.*

Mom. 2. Genom värdering, som i brist på åsämjande skall verkställas av skiljemän enligt skiljemannalagen, skall fastställas det belopp, varmed det bokförda värdet av LKAB den 30 september 1927 tillhöriga lager av malm i hamn, vid gruvor (således ej i magasin i berget) och under transport understiger det verkliga värdet, uppskattat i enlighet med gällande priser i allmänna marknaden, omräknade till priser vid respektive lagrings- eller andra platser, där malmen finnes. Det åligger staten att till TGO utgiva en ersättning motsvarande hälften av detta belopp. Å ersättningen skall beräknas 5 procent ränta å oguldet belopp från och med den 1 oktober 1927.

*Ersättning
för malmlager.*

Så vitt möjligt skola LKAB:s malmlager i magasin i berget bibehållas intill den 1 oktober 1927 i ungefär samma omfattning, som de innehade i början av mars månad 1927.

§ 35.

*Betalning av
frakttillägg.*

Staten avstår från alla krav å LKAB och TGO för oguldna frakttillägg enligt äldre kontrakt och nedlägger de genom Kungl. järnvägsstyrelsen härom anhängiggjorda rätttegångarna, mot det att TGO den 1 januari 1928 gottgör järnvägsstyrelsen en ersättning av tjugu miljoner (20,000,000) kronor. Å andra sidan avstå LKAB och TGO från anspråk på återbekommande från staten av de frakttillägg, som LKAB redan guldit och icke återbekommit, mot det att staten den 1 januari 1928 gottgör TGO det belopp, varmed ifrågasvarande frakttillägg utan ränteberäkning intill sistnämnda dag överstiga vad de skulle hava uppgått till, därest beräkningen av desamma skett med iakttagande av de principer, som ligga till grund för Stockholms Rådhusrätts den 19 augusti 1925 givna, av Kungl. Svea Hovrätt den 28 januari 1927 fastställda dom i mål mellan LKAB och TGO, å ena, samt Kungl. järnvägsstyrelsen, å andra sidan.

§ 36.

Avräkning.

Per den 1 januari 1928 skall avräkning ske beträffande statens och TGO:s mellanhavanden på grund av § 34 mom. 2 och § 35. Av denna avräkning utvisat saldo staten till godo äger TGO likvidera på så sätt, att minst en sjättedel därav erlägges senast den 1 januari 1932 och samma dag efterföljande år, till dess hela beloppet sålunda guldits. TGO:s skuld skall förräntas efter fem procent. Ränta erlägges den 1 januari varje år med början den 1 januari 1929.

§ 37.

*Royalty för
tiden till
1/10 1927.*

Mom. 1. LKAB skall till staten den 1 juli 1927 erlägga 669,325 kronor, utgörande återstoden av sådan vinst, som för under tiden före den 1 oktober 1926 bortfraktad malm tillkommer staten enligt § 3 i 1913 års avtal.

Mom. 2. A) Av den malm, som LKAB under tiden 1 oktober 1926—30 september 1927 bortfraktar från Kiruna, skola i första rummet 430,000 ton avräknas på de kvantiteter, bolaget äger bortfrakta på grund av 1908 års avtal.

Därnäst skola intill 3,885,000 ton avräknas å vad bolaget äger bortfrakta på grund av 1907 års avtal.

Vad därutöver bortfraktas avräknas å vad bolaget äger bortfrakta på grund av 1913 års avtal.

B) Av den malm, som LKAB under samma tid bortfraktar från Gellivare (häri ej inbegripet vad bolaget äger bortfrakta på grund av varpmalmsöverenskommelsen) skola i första rummet 170,000 ton avräknas på de kvantiteter, bolaget äger bortfrakta på grund av 1908 års avtal.

Därnäst skola intill 785,000 ton avräknas å vad bolaget äger bortfrakta på grund av 1907 års avtal.

Vad därutöver bortfraktas avräknas å vad bolaget äger bortfrakta på grund av 1913 års avtal.

Mom. 3. Den vinst, som för LKAB uppstår under bokslutsåret 1 oktober 1926—30 september 1927, skall fördelas mellan preferens- och stamaktieägare i enlighet med bestämmelserna i nu gällande bolagsordning och statskontrakt.

Mom. 4. Den royalty om 2 kronor per ton, som TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag ha att erlægga för under år 1926 från Luossavaara bortfraktad malm, skall i vanlig ordning gäldas under år 1927. Motsvarande royalty för under tiden 1 januari—30 september 1927 från Luossavaara bortfraktad malm skall gäldas så snart efter den 1 oktober 1927, som kungl. järnvägsstyrelsen hinner fastställa den bortfraktade kvantiteten.

Mom. 5. Staten förklarar, att staten för tiden före den 1 oktober 1926 icke har något krav på sådan vinst, som tillkommer staten enligt § 3 i 1913 års avtal i annan mån än som framgår av mom. 1 här ovan.

Förestående avtal antages härmed under förutsättning av vederbörande bolagsstämmors godkännande inom nästkommande juli månads utgång, men upphör att vara för bolagen bindande, därest det icke av staten inom samma tid godkännes.

Stockholm den 22 mars 1927.

TRAFIKAKTIEBOLAGET GRÄNGESBERG—OXELÖSUND.

Walter Philipson.

Gunnar Dillner.

LUOSSAVAARA-KIIRUNAVAARA AKTIEBOLAG.

Walter Philipson.

Gunnar Dillner.

Förestående avtal godkännes av Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Norrbottens Järnverks Aktiebolag, i den mån det rör deras rätt.

Stockholm den 22 mars 1927.

AKTIEBOLAGET GELLIVARE MALMFÄLT.

Walter Philipson.

Gunnar Dillner.

NORRBOTTENS JÄRNVERKS AKTIEBOLAG.

M. Carlson.

Bilaga 1.**Ändringar i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags bolagsordning.**

§ 4.

Bolagets — — — vardera serien.

Den utdelningsbara nettovinsten skall för varje särskilt bokslutsår lika fördelas på antalet ton malm, som från bolaget tillhöriga gruvor under året fraktats å järnvägen Svartön—Riksgränsen. Denna nettovinst per ton skall fördelas mellan preferens- och stamaktier på följande sätt:

a) För tiden från och med den 1 oktober 1927 till och med den 30 september 1947 tilldelas preferensaktierna ett belopp per ton, som med sjuttiofem öre understiger halva nettovinsten per ton. Återstoden av nettovinsten tilldelas stamaktierna.

b) För tiden från och med den 1 oktober 1947 skall nettovinsten per ton i vad den belöper på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet av intill 3,750,000 ton malm, delas lika mellan preferens- och stamaktier och, i vad den belöper på överskjutande kvantiteter, fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna och en tredjedel till stamaktierna.

För preferensaktiernas innehavare gälla, med avseende å rätt — — — stadgas.

§ 11.

Bolagets firma tecknas av den eller de styrelseledamöter, som därtill av styrelsen utses; dock att reverser, — — — bemyndigats.

Jämväl andra avtal eller andra handlingar, varom i § 12 mom. 4 sägs, skola — — — styrelseledamöterna.

§ 12.

Mom. 1. De av stamaktieägarna valda styrelseledamöterna äga att inom styrelsen utse ordförande och verkställande direktör. Vid förfall för den ordinarie ordföranden skall den bland de av stamaktieägarna valda styrelseledamöterna, som dessa härtill utse, inträda i hans ställe såsom ordförande. Därest staten, som enligt särskilt avtal äger rätt att, dels på vissa bestämda dagar och dels i viss annan ordning, efter i förväg gjord tillsägelse inlösa TGO tillhöriga stamaktier, behörigen gjort dylik tillsägelse, äga de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna att utse ordförande och ersättare för honom för tiden efter den ordinarie bolagsstämma, som närmast föregår inlösningsdagen, samt verkställande direktör för tiden efter inlösningsdagen.

Vid val av ordinarie ordförande och verkställande direktör skola vara tillstädes minst tre av de styrelseledamöter, vilka äga att i beslutet deltaga. Beslut fattas genom enkel röstpluralitet.

I händelse av lika röstetal skilje lotten.

Mom. 2. Styrelsen — — — påfordras.

Mom. 3. Styrelsen — — — närvarande. Frågor av större betydelse skola, därest minst två av sistnämnda ledamöter så påfordra, behandlas vid två styrelsesammanträden med minst en veckas mellanrum.

Vid omröstning inom — — — olika meningar, ordföranden äga utslagsröst.

Mom. 4. Beslut om rättshandling, som innefattar åtagande för längre tid än intill den i det i mom. 1 omförmälda särskilda avtalet bestämda, efter beslutet närmast infallande dag, då staten med tillämpning av bestämmelserna i sagda avtal kan inlösa TGO tillhöriga stamaktier, är ej giltigt med mindre det biträdes av minst två av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna eller ock av den bland dem, som erhållit sådant bemyndigande av Kungl. Maj:t, som i § 11 här ovan sägs.

Har i behörig ordning tillsägelse om inlösen av ifrågavarande aktier skett, skall i fråga om försäljning för export, anställande av och anställningsvillkor för personal, upprättande av agenturkontrakt och vidtagande av liknande anordningar för försäljning samt uppgörande av befraktningsavtal, allt i den mån sådana beslut avse tiden efter inlösningsdagen, såsom styrelsens beslut gälla den mening, som omfattas av flertalet av de av preferensaktieägarna valda ledamöterna. I händelse av lika röstetal skilje lotten.

Mom. 5. Vid styrelsens — — — ledamot.

§ 17.

Aktieägares talan vid bolagsstämma må föras antingen av honom själv eller ock av hans befullmäktigade ombud eller annan laga ställföreträdare.

Tillhör aktie svenska staten, föres talan därför av den, som av Kungl. Maj:t därtill förordnas.

Preferensaktier medföra endast en tiondels röst för varje aktie.

§ 18.

Omröstning — — — emellan.

Beslut å bolagsstämma rörande arvode eller tantième vare icke giltigt, med mindre det biträts av röstande, som företräda mer än hälften av preferensaktiekapitalet.

*Bilaga 2.***Riktlinjer för gruvbrytningens ordnande vid Kiruna, Luossavaara och Malmberget.****Kiruna.**

Brytningen skall tills vidare fortgå på samma sätt som för närvarande. Med undantag av den A-malm, vilken brytes under jord, skall sålunda all malm tills vidare uttagas medels brytning i dagen. Dagbrytningen förutsättes skola pågå till 175 meters avvägning norr om »Kapten» och till 160 meters avvägning söder därom.

Vid dagbrytningen iakttages, att hängväggen ävensom genom tidigare eller under brytningens fortgång blottad liggvägg nedtages i sådan utsträckning, att ras från desamma icke behöva befaras. Den härför erforderliga gråbergsbrytningen minskar med ökat djup på dagbrottet. Under senast gångna år har den erhållna malmen utgjort 65 procent av allt lösbrutet berg. Gråbergsbrytningen må icke minskas mer än som motsvarar en höjning av malmprocenten i allt brutet berg med högst 5 å 7 procent för varje ny palletage om 15 meters höjd. Den mindre ökningen om 5 procent avser högst liggande nya etage och den större ökningen om 7 procent lägst liggande dagbrytningsetage. I den mån risken för ras ökas på grund av oförutsedda omständigheter, skall emellertid gråbergsbrytning i motsvarande grad ökas.

Utfrakten av brutet häng- och liggväggsberg skall ske till på betryggande avstånd från fyndigheten anordnade upplag antingen direkt från dagpallarna eller, där så erfordras, genom stollar. Malmens avfrakt från malmpallarna skall såsom hittills ske till störschakt, vilka på 225 meters avvägning stå i förbindelse med den å denna nivå drivna s. k. järnvägstunneln. Från schaktens mynning i tunneln tappas malmen direkt i statens järnvägsvagnar och utfraktas därefter till malmbangården.

De inom djupbrytningsområdet förefintliga, mer eller mindre regelbundna, i förhållande till fyndigheten i övrigt smärre partierna A-malm må brytas för sig. Dock skall denna brytning, så länge dagbrytningen pågår, begränsas till 1:sta och 2:dra djupbrytningsetagerna. Brytningen av nämnda A-malm förutsättes ske enligt magasineringsmetoden, varvid iakttages, att mellan magasinrummen kvarsätts pelare av för hållfastheten betryggande dimensioner. Den vid ett magasins uppdrivande ackumulerade malmen må utdragas omedelbart efter det magasinet färdigdrivits. Härigenom uppkom-

mande tomrum skola fyllas genom strossning av malm i magasinrummens fortsättning parallellt med pelarna. Denna strossning skall verkställas i så god tid, att brytning av när- och överliggande delar av fyndigheten icke hindras eller försvåras. Utbrytning av den i pelare kvarstående malmen sker först sedan på ömse sidor angränsande tomrum fyllts.

Under nivån 175 meter norr om »Kapten» och 160 meter söder där-om skall brytningen ordnas som djupbrytning. Övergången från dagbrytning till djupbrytning får icke ske tvärt utan successivt under ett flertal år, så att djupbrytningen kan växa ut till full omfattning utan fördyrande forcering och med bibehållande av oförminskad malmfångst under övergångsåren. Dagbrytningen skall därför under dessa år gradvis minskas i samma mån som djupbrytningen ökas.

1:sta djupbrytningsetagens sula skall förläggas till 215 meters avvägning och 2:dra etagens sula till 275 meters avvägning. Därunder skola etagerorna anordnas med en höjd av 40 meter.

Magasinsbrytningsmetoden skall tillämpas för 1:sta och 2:dra etagen med de avvikelser, som kunna bli nödvändiga vid brytning av gränsoområdet mellan dagbrott och djupbrytning. Samma brytningsmetod beräknas jämväl vara användbar i 3:dje etagen.

För tillredning av 1:sta etagen skall drivas en ny järnvägstunnel i liggväggen på en sträcka av ca 1,500 meter med anslutning såväl norr som söder ut till nu förefintliga järnvägstunnel. Den nu drivna fältorten skall fortsättas vidare längs hela malmen. Från denna fältort skola två orter för magasinbrytning anläggas i mån av brytningens fortgång. Nämda järnvägstunnel, vars utförande antages kräva en tid av cirka 4 år, skall vara färdig och tillredningsarbetena för 1:sta etagen skola i övrigt påbörjas senast vid den tidpunkt, då den för dagbrytning tillgängliga malmkvantiteten nedgått till 20 miljoner ton.

Som tillredningsarbeten för 2:dra etagen erfordras dels ett schakt för material- och persontransport, vilket schakt även är avsett att tjänstgöra som uppfordringsschakt för berg från tillredningsarbeten, dels erforderliga berguppfordringsschakt och slutligen transportorter längs hela malmen. Person- och materialschaktet skall påbörjas år 1930 och vara fullt färdigt år 1932, varefter utfraktsorten skall påbörjas. Av de egentliga berguppfordringsschakten skall *ett* vara färdigt senast när den för dagbrytning tillgängliga malmkvantiteten nedgått till 6 miljoner ton. Vid denna tidpunkt skall 2:dra etagen jämväl vara i huvudsak tillredd med såväl fältort som två orter för magasinerna, så att en tredjedel av den totala malmfångsten kan förläggas till 2:dra etagen. Övriga berguppfordringsschakt skola vara färdiga cirka 3 år före den tid, då 1:sta etagen är utbruten.

Vid tiden för brytningens avslutande i 1:sta etagen bör 3:dje etagen, vars iordningsställande beräknas taga i anspråk en tid av 6 år, vara till-

redd medels schakt, transportorter och tvärorter i sådan omfattning, att uppdrivning av magasin kan påbörjas för erhållande av malmfångst.

Sedan på sätt ovan angivits full övergång till djupbrytning skett, skall för framtiden iakttagas, att malmkvantiteter för 6 års brytning alltid äro tillredda med åtminstone schakt och utfraktsorter.

Luossavaara.

Nu pågående dagbrytning i den egentliga Luossavaara-malmen bör i huvudsak fortsätta ned till 100 meter avvägning. Därunder anordnas en etage för underjordsbrytning med utfraktsort å 170 meter avvägning direkt till malmfickan vid järnvägsspåret.

Utfraktsorten å 170 meter avvägning skall påbörjas 4 år innan malmen ovan 100 meter avvägning beräknas vara utbruten.

Utom den egentliga Luossavaara-malmen brytes i detta fält i dagbrott den s. k. Rektorsmalmen. Denna fyndighet befinner sig dock fortfarande på undersökningsstadiet, vadan tills vidare måste lämnas öppet, huru brytningen sedermera skall anordnas.

Malmberget.

I Malmberget tillämpas underjordsbrytning i 40 à 50 meter höga etager. Malmen uttages i allmänhet medels magasinbrytning med kvarlämnande av pelare, vilka senare uttagas medels magasinering eller skivrasbrytning. Där magasinsbrytning på grund av malmens större donläge eller andra förhållanden icke kan användas, tillämpas enbart skivbrytning (skivrasbrytning).

Samma brytningsmetoder skola även för framtiden användas. Vad angår tillredningsarbetena som för närvarande äro utförda för avsevärd tid framåt, stadgas att en malmkvantitet motsvarande minst 6 års brytning alltid skall finnas tillgänglig från stoll eller från schakt och utfraktsorter, utan annan åtgärd än att tvärorter (inom områden, där magasinsbrytning äger rum), och skivorter (inom skivbrytningsområdena) anläggas, i den mån brytningen fortgår.

Bilaga 3.**Riktlinjer för avskrivningar å Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag tillhörig egendom.**

1) LKAB är icke skyldigt att på grund av malms bortförande göra avskrivning å själva malmfyndigheterna, ej heller å markvärden. Å all annan egendom skall för varje bokslutsår verkställas skälig avskrivning enligt följande.

2) Kostnaderna för all drivning av magasin liksom för tvärorter och skivorter skola bokföras såsom utgifter för det bokslutsår, under vilket arbetena ske, dock att tvärorter och tappstigar i 1:sta djupbrytningsetagen i Kiruna må, med undantag för tvärorter och tappstigar för A-malmsbrytningen, behandlas på sätt nedan under 3) är angivet.

3) Anläggningar inklusive byggnader och maskiner, vilka utföras huvudsakligen eller uteslutande för visst brytningsområde, skola, i den mån de icke omedelbart bokföras direkt å driften, särskilt bokföras, och vid varje år till så stor del avskrivas, som svarar mot under året bruten malmkvantitet i förhållande till hela den malmkvantitet, som kan tillgodogöras inom området i fråga. Skulle någon del av dylik anläggning icke underhållas på sådant sätt, att den utan extra kostnader är brukbar tills malmen inom området blivit tillgodogjord skall särskild avskrivning ske.

Anläggningar av ovannämnda slag äro exempelvis följande: Järnvägstunneln i Kiirunavaara jämte störtshakt och krosshus, vilka skola avskrivas på dagbrytningen och 1:sta djupbrytningsetagen; stollar och fältorter med spår samt ledningar för luft, vatten och elektricitet.

På varje djupbrytningsetage skall avskrivas sådan del av uppfordringschakten genom denna etage (med tillhörande inbyggnad) som ligger mellan etagens övre och nedre nivåer. Vad ovan sagts om avskrivning i samband med bristande underhåll av anläggning gäller även för uppfordringschakt.

4) Å övrig bolaget tillhörig egendom inom Sverige skall vid varje års bokslut avskrivning göras med viss nedan angiven kvot av dess värde. Nämnda värde skall beträffande egendom, som förvärvats före bokslutsåret 1 oktober 1926—30 september 1927 utgöras av det i detta bokslutsårs ingående balanskonto uppgivna beloppet, men för senare tillkommen egendom utgöras av anskaffningsvärdet. Avskrivningskvoten skall vara:

för anläggningar	2.5	procent
för maskiner	5	»
för inventarier	8	»

Till anläggningar hänföres vägar och planeringar, vatten- och kloakledningar, husbyggnader, såsom bostadshus, kraftstations-, verkstads- och sågbyggnader samt byggnader för anriknings- och sovringsverk, spårvägar, huvudkraftledningar, normaljärnvägsspår utanför gruvorna o. dyl.

Till maskiner hänföres samtliga *fasta* maskiner, ångpannor och rörledningar, uppställda i någon av ovannämnda byggnader eller anläggningar, ävensom permanenta gruvpumpar och malmkrossar.

Till inventarier hänföres större flyttbara maskiner, malmlastningsskopor, kranar, lokomotiv, vagnar för gruvdriften, arbetsmaskiner och verktyg, möbler m. m. dyl.

Då anläggningar, maskiner och inventarier för framtiden sakna användning eller blivit obrukbara, skola deras eventuellt återstående, bokförda värden samma år avskrivas.

5) Å järnvägsvagnar i trafik skall göras avskrivning, likvärdig med den avsättning till förnyelsefond, som statens järnvägar verkställa för motsvarande materiel.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

I anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning hava inom riksdagen väckts och till statsutskottet remitterats följande motioner, nämligen inom första kammaren nr 344 av herr *S. Stendahl*, nr 345 av herr *C. Lindhagen* och nr 347 av herr *C. I. Asplund* samt inom andra kammaren nr 466 och 467 av herr *J. P. Dahlén m. fl.*, nr 468 och 475 av herr *E. Hage* och nr 476 av herr *L. J. Carlsson-Frosterud m. fl.*

Herr Stendahl har i sin motion hemställt, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 241 ville hemställa om förnyad utredning om förslag i frågan enligt i motionen angivna grunder.

I den av herr Lindhagen väckta motionen har hemställts, att riksdagen, med avslag å propositionen nr 241 om nytt avtal i Norrbottens stora gruvfråga, ville hos Kungl. Maj:t begära förnyat övervägande, byggt i främsta rummet på bemödande att befrämja statens inlösen av stamaktierna om möjligt redan den 31 december 1936 samt i övrigt på beaktande av de erinringar och yrkanden, som i motionen gjorts under kapitelrubrikerna:

1) Den stora brådskan med en omläggning av avtalet utan ens rimlig tid till besinning är ej tillräckligt förklarad.

2) Propositionen saknar den historiska bakgrunden, som skänker den rätta vägledningen.

- 3) Statens rätt till inlösen av stamaktierna hävdas.
- 4) Möjligheterna till förhindrande av sabotage av »en i allo rationell malmbrytning» vid tiden för inlösningsrätts annalkande utnyttjas.
- 5) försäljningskontrakt på lång tid möjliggöres.
- 6) Statens järnvägars rätt iakttages.
- 7) Statskontrollen måste i mycket bliva ett sken.
- 8) Statens inkomst bör åtminstone delvis nedläggas i andra produktiva kapitaltillgångar.

Herr Asplund har i sin motion hemställt, att riksdagen ville med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 241 anhålla, att, därest ny överenskommelse om ökad malmexport utöver vad gällande avtal medgiva skulle visa sig nödvändig, Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av i motionen framförda synpunkter, framlägga nytt förslag för riksdagen härom, innefattande, där så behöves, åtgärder för underlättande redan före 1933 av viss malmförsäljning för tid efter 1936, men utan något undanskjutande av tiden för statens rätt till inlösen av stamaktierna i LKAB och utan någon som helst inskränkning i övrigt av uti föregående av staten eller andra tillerkända förmåner samt med tillmötesgående av de berättigade krav, som i anledning av den ökade malmbrytningen kunna göra sig gällande, börande därvid särskilt övervägas, om ej för undvikande av en fördyrande forcering av brytningen i Kiirunavaara och därav betingade alltför vidlyftiga nyanläggningar, lämpligen något av statens egna malmfält, exempelvis Svappavaara eller något av det TGO tillhöriga aktiebolaget Nordsvenska malmfälts fyndigheter i Norrbottens finnbygd kunde under statens medverkan öppnas för gruvdrift och malmexport.

Herr Dahlén m. fl. har yrkat i motionen nr 466, att riksdagen måtte avslå ifrågavarande proposition, och i motionen nr 467, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära ny utredning och nya förslag *dels* rörande ett slutgiltigt ordnande av frågan om ett rationellt utnyttjande av de lappländska malmtillgångarna, *dels* om ett snart övertagande utan inlösen av samtliga här omhandlade malmtillgångar må kunna äga rum, *dels ock* om uppgörelse angående ett fortsättande av nuvarande form för malmbrytning med staten såsom meddelägare, intill dess staten helt kan övertaga malmbrytningen, därvid emellertid det allmännas intresse på ett mera betryggande sätt bör tillvaratagas, än vad som skett i nu föreliggande förslag till uppgörelse.

Herr Hage har i motionen 468 hemställt, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 241 med förslag till överenskommelse med Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. fl. bolag — om ett *positivt* beslut mot förmodan kommer att fattas vid innevarande års riksdag — måtte taga hänsyn till vissa i motionen närmare angivna yrkanden och synpunkter, samt i motionen 475 att riksdagen — vare sig Kungl. Maj:ts proposition

nr 241 avslås eller bifalles — måtte fatta beslut, som kunna leda till att vissa i motionen angivna önskemål bliva i största möjliga utsträckning beaktade.

Slutligen har herr Carlsson-Frosterud m. fl. yrkat, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 241.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

I avseende å innehållet av tidigare upprättade kontrakt har utskottet ansett sig böra här intaga nedanstående ur propositionen hämtade redogörelse:

**Statens del-
ägarskap i
Luossavaara-
Kiirunavaara
Aktiebolag.**

Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (i det följande benämmt malm-bolaget) äger som bekant våra två mest betydande malmfält, de vid Kiruna och Gellivare. Staten äger hälften av aktierna i nämnda bolag, under det att praktiskt taget hela återstående hälften tillhör Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund (i det följande benämmt trafikbolaget). Statens och trafikbolagets ömsesidiga rättigheter och skyldigheter regleras i främsta rummet av bestämmelserna i dels den för malmbolaget gällande bolagsordningen, dels ock åtskilliga mellan staten samt nämnda bolag och trafikbolaget ingångna kontrakt, av vilka det första och viktigaste är daterat den 7 mars —29 juni 1907.

*Malmbolagets
bolagsordning
samt 1907 års
kontrakt.*

Aktierna i malmbolaget äro uppdelade i två lika stora serier, omfattande den ena preferensaktier, som tillhöra staten, och den andra stamaktier, som, på sätt nyss nämnts, tillhöra trafikbolaget. Staten är enligt bolagsordningen för tiden t. o. m. år 1937 endast berättigad till en vinst, motsvarande viss avgift å hälften av den i Kiruna och Gellivare brutna malmen. (Avgiften utgår med växlande belopp, lägst 50 öre per ton för Gellivaremalmen och 1 krona per ton för Kirunamalm, samt stiger småningom till 1 respektive 2 kronor per ton. Högre avgifter lämnas merendels för de kvantiteter malm, som enligt senare kontrakt brytas utöver vad i 1907 års kontrakt är angivet). Nettovinsten i övrigt tillfaller stamaktieägarna. Efter 1937 års utgång skall vinsten delas lika mellan stam- och preferensaktieägarna.

Statens begränsade rätt till utdelning under tiden till och med 1937 motsvaras av en begränsning i dess inflytande över handhavandet av malmbolagets angelägenheter. Sålunda har staten för tiden intill år 1938 för sina aktier en rösträtt, som reducerats till $\frac{1}{10}$ av den rösträtt, stamaktierna medföra. Enligt den bolagsordning, som var gällande vid tiden för 1907 års avtal, ägde staten utse allenast en ledamot av bolagets styrelse jämte suppleant för denne samt allenast en revisor jämte suppleant. Beträffande den av staten utsedde styrelseledamotens befogenhet gällde dock, att intill år 1938 reverser, pantförskrivningar, borgensförbindelser

och kreditavtal skulle för att vara gällande vara undertecknade jämväl av honom. Genom ett år 1922 träffat avtal, för vars innehåll i det följande skall redogöras, har statens inflytande på ledningen av bolagets angelägenheter ökat.

Emellertid fick staten utöver de befogenheter, som tillkomma densamma enligt bolagsordningen, genom 1907 års kontrakt sig tillförsäkrad vissa förmåner. Sälunda skulle staten äga rätt att den 31 december 1932 inlösa de aktier i malmbolaget, som då tillhörde trafikbolaget eller Aktiebolaget Gellivare Malmfält. Enligt 1922 års avtal har tiden för en eventuell inlösen framflyttats till den 31 december 1936.

Statens rätt till inlösen av stamaktierna i malmbolaget.

Till grund för inlösen skall enligt 1907 års avtal läggas en värdering av bolagets aktier, grundad å den medelvinst, malmbolaget haft under åren 1920—1929 på en malmkvantitet av 30 miljoner ton Kirunamalm samt 7.5 miljoner ton Gellivarealm. Den årliga medelvinsten under nämnda period kapitaliseras efter 4 procent på sådant sätt, att bolaget för sin hälft av aktiestocken erhåller en lösesumma, som uppgår till $25 \times$ hälften av medelvinsten. Om till följd av krig eller blockad avbrott i utfraktingen ägt rum under nämnda 10-års period, skall i stället för den tid, avbrottet varat, i beräkningen medtagas en lika lång period närmast före år 1920. Lösesumman beräknas av en niomannanämnd och skall erläggas inom loppet av ett år. Har bolaget icke hunnit bryta den malmmängd, som, enligt vad nedan sägs, må brytas intill utgången av år 1932, skall staten utöver lösesumman betala ersättning, i den mån på trafikbolagets aktier belöper för vad av medgivna kvantitet icke utfraktats, dock i intet fall för mera än 5 miljoner ton. Denna myckenhet har sedermera enligt § 6 i kontrakt den 9 april—26 juni 1908 höjts till 7 miljoner ton. Sker ej inlösen 1932, skall dylik ersättning, dock för högst fem miljoner ton, betalas efter 1937 års utgång, men får då, om staten sådant önskar, fördelas på en femårsperiod. Vidare skall staten enligt ett den 4 april—18 juli 1913 dagtecknat kontrakt vid inlösen återbetala bolagets kostnader för undersökning genom djupborrningar rörande malmernas dimensioner intill en kostnad av 500,000 kronor. Däremot skall från lösesumman avräknas, i händelse malmkvantiteterna icke uppgå till vissa angivna myckenheter i Kiruna och Gellivare, vad som svarar mot bristen i dessa kvantiteters sammanlagda belopp, varjämte från lösesumman vidare skall avräknas 3 kronor per ton för hälften av de malmkvantiteter, som må hava brutits enligt 1913 års kontrakt.

Om lösesummans bestämmande och grunderna därför m. m. skall enligt 1922 års avtal i huvudsak gälla detsamma, som tidigare gällt för inlösen vid 1932 års utgång, dock med den olikhet, att till grund för lösesummans beräkning skall läggas medelårsvinsten under 12-årsperioden 1922—1933.

Skyddsbestäm-
melser för
statens rättig-
heter i malm-
bolagets bo-
lagsordning
samt i 1907
års kontrakt.

Till skydd för de rättigheter, som man velat tillförsäkra staten, hava i bolagsordning och kontrakt inryckts vissa bestämmelser.

Sälunda stadgas i bolagsordningens § 22, att beslut om ändring av bolagsordningen, om utsläppande av aktier utöver minimikapitalet, om försäljning av bolaget tillhörig fast egendom eller gruva eller del därav, om bolagets upplösning eller nedläggande av gruvdriften icke är giltigt med mindre beslutet blivit av Kungl. Maj:t godkänt. Vidare har i § 4 av 1907 års kontrakt inryckts bestämmelser till skydd mot uppskrivning av malmbolagets tillgångar, varjämte bolaget enligt § 16 skall sörja för en i allo rationell malmbrytning samt för sådant ändamål vidtagna erforderliga anstalter och nedlägga erforderliga kostnader. Bolaget skall hålla all för rörelsen erforderlig egendom i gott skick, och får under åren 1928—1937 icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd avyttra sådan egendom. Vidare skall bolaget sörja för beredande av tjänliga bostäder åt arbetarna samt i övrigt, i vad på bolaget ankommer, söka sörja för deras trevnad. För att ej förminska värdet av statens inlösningsrätt är trafikbolaget vidare skyldigt att utan rätt till regress gälda de skulder, som malmbolaget må hava ådragit sig intill 1933, resp. 1938. Slutligen är brytningsrätten begränsad till 75 miljoner ton Kirunamalm och 18,750,000 ton Gellivarealm under 25-årsperioden 1908—1932 samt, i händelse staten icke begagnar sin rätt att inlösa trafikbolagets aktier vid 1932 års utgång till 15 miljoner ton Kirunamalm och 3,750,000 ton Gellivarealm under 5-årsperioden 1933—1937 (för tiden efter 1937 finnes intet stadgat angående brytningsrätten). Trafikbolaget samt Aktiebolaget Gellivare Malmfält hava iklätt sig ansvar såsom för egen förbindelse för alla de förpliktelser, som enligt 1907 års kontrakt åligga malmbolaget. Trafikbolagets stamaktier ligga i förvar hos riksbanken och få icke före utgången av år 1942 överlätas till annan. Därjämte ligga vissa andra handlingar (åtkomsthandlingar m. m.) i förvar hos riksbanken.

Garantier till
förmån för
det allmänna.

Staten har emellertid tillförsäkrat sig icke blott fördelar av privat-ekonomisk art utan jämväl vissa garantier till förmån för det allmänna. Sälunda är malmbolaget skyldigt att i främsta rummet leverera vad som åstundas för järn- eller stålverkning inom Sverige till priser, som vid tiden för köpet i allmänhet äro skäligen. Jämväl har trafikbolaget förbundit sig att begränsa exporten av malm från sina gruvor i Grängesberg.

Skyddsbestäm-
melser för
trafikbolagets
rättigheter.

Emellertid hava även åt malmbolaget tillförsäkrats vissa garantier i form av skydd mot dels konkurrens, dels förhöjning av produktionskostnaderna genom förhöjda järnvägsfrakter, exporttull eller särskild beskattning.

Med avseende å trafikbolagets skydd mot konkurrens är att märka, att enligt § 5 mom. 3 i 1907 års kontrakt inmutning eller malmbrytning å vissa områden icke får äga rum, att enligt § 6 mom. 2, 3 och 4 i samma

kontrakt staten intill år 1933 eller, om staten då ej begagnar sin lösningsrätt, intill år 1938 icke äger att inom vissa staten tillhöriga gruvor eller inmutade områden bryta eller låta bryta järnmalm annat än för järn- eller ståltillverkning i Sverige; att denna begränsning av statens rätt att tillgodogöra sig sina gruvfält genom § 2 i 1908 års kontrakt utsträckts till vissa andra gruvfält; samt att staten under tiden intill 1932 års utgång eller, om staten då ej begagnar sin lösningsrätt, intill 1937 års utgång icke får låta annan frakta för export avsedd järnmalm å järnvägen Svartön-Riksgränsen mot billigare avgifter än dem, som medgivas malmbolaget, ävensom att efter år 1932, respektive 1937 års utgång, sistnämnda bolag skall äga utfrakta malm på samma villkor, som angående för export avsedd malm bestämmas för andra malmtrafikanter i Norrbotten.

I § 8 av 1907 års kontrakt hava fastställts vissa fraktsatser, för vilka malmbolaget under tiden t. o. m. 1932 skall äga utfrakta malm. Dock gälla de modifikationer, att ökning av utfraktningen får ske endast successivt och efter föregången anmälan av bolaget samt att, därest statens självkostnader, däri inberäknat 5 procent å nuvarande och blivande anläggningskostnad för järnvägen, icke täckas av nämnda fraktsatser, bolaget skall betala för bandelen Gellivare—Riksgränsen praktiskt taget hela driftförlusten samt för bandelen Gellivare—Svartön så stor del av totala årskostnaden (inklusive ränta) för denna bana, som belöper på malmbolagets transportkvantiteter i förhållande till hela transportmängden på banan. Skulle bolaget icke frakta så stor malmkvantitet sistnämnda väg, som bolaget anmält till befordran, skall vid beräkning av bolagets andel i nämnda årskostnad bolagets transportmängd i alla fall beräknas hava utgjort de en gång uppgivna kvantiteterna. Har till följd av krig eller blockad avbrott i utfraktningen ägt rum, skola bolagets förpliktelser i detta hänseende dock upphöra för den tid, avbrottet varat.

Vidare har i § 18 av 1907 års kontrakt stadgats, att, om »under den tid detta avtal äger bestånd» exporttull eller annan pålaga eller avgift av vad slag det vara må av svenska staten påläggas järnmalm, som brytes eller exporteras, staten skall gottgöra trafikbolaget och malmbolaget vad de av sagda grund må slutligen vidkännas för malm, som brutits i någon i 1907 års kontrakt avsedd fyndighet.

Slutligen har malmbolaget genom § 5 tillerkänts nyttjanderätt till vissa områden, så länge bolaget uppehåller gruvdriften inom Gellivare, respektive Kiruna malmfält.

Såsom redan omnämnts, hava senare mellan staten och bolagen träffats åtskilliga överenskommelser. Sålunda medgavs malmbolaget genom kontraktet av år 1908 att för tiden 1915—1932 bryta och tillgodogöra sig ytterligare 9 miljoner ton, varav 2.5 miljoner ton finge tagas inom Gellivare malmfält. För denna ökade brytning skulle staten hava viss kon-

1908 års
kontrakt.

tant ersättning samt därjämte en royalty av 3 kronor per ton å halva den brutna myckenheten; dock att å denna royalty skulle avräknas den avgift, som staten såsom ägare av bolagets preferensaktier på grund av bolagsordningens bestämmelser ägde utbekomma i utdelning för ifrågasvarande 4.5 miljoner ton.

1911 års
kontrakt.

Genom kontrakt den 30 september—6 oktober 1911, som gäller för tiden till 1932 års utgång, hava bestämmelser träffats rörande malmbolagets rätt att tillgodogöra sig samt bortfrakta så kallad varpmalm.

1913 års
kontrakt.

Genom kontraktet av år 1913 har malmbolaget medgivits ytterligare brytningsrätt för tiden 1913—1932 med tillsammans 31 miljoner ton, varav högst 21.6 miljoner ton inom Kiruna och högst 9.4 miljoner ton inom Gellivare malmfält. För den enligt sistnämnda kontrakt brutna malmen skall staten uppbära nettovinsten å halva kvantiteten, vilken nettovinst fixerats till 6 kronor per ton. Dock skall härifrån avräknas den avgift, som staten äger bekomma i utdelning å sina preferensaktier för samma malmkvantiteter. Enligt såväl 1908 som 1913 års kontrakt gälla samma bestämmelser om fraktsatser som i 1907 års kontrakt, varjämte trafikbolaget iklätt sig borgen för malmbolagets förbindelser.

1918 års
»tilläggsav-
tal» om ut-
fallna kvan-
titer.

Genom »tilläggsavtal» av den 1 juli 1918 har vidare bestämts, att de kvantiteter järnmalm, som malmbolaget ägt bryta under då pågående krig, men som därunder icke blivit bortfraktade, skola, därest staten år 1932 begagnar sin lösningsrätt, under åren 1933—1942 levereras till trafikbolaget till självkostnadspris, vari inräknas royalty till G. E. Broms' rättsinnehavare samt den royalty, vinstandel eller utdelning å staten tillhöriga preferensaktier i malmbolaget, som på grund av 1907, 1908 och 1913 års kontrakt skolat utgå till staten, därest malmen bortfraktats det år, den utfallit. Begagnar sig staten icke av sin lösningsrätt 1932 och har malmbolaget vid utgången av år 1937 icke hunnit bortfrakta nu avsedda kvantiteter, skall detsamma till trafikbolaget under åren 1938—1942 leverera dessa kvantiteter med en femtedel årligen.

1918 års
»statsupp-
görelse» om
Luossavaara
och om ökad
export från
Grängesberg.

Genom 1907 års kontrakt blev staten ägare till åtskilliga gruvfält, som då tillhörde Mertainens Gruvaktiebolag, varjämte malmbolaget till staten upplät med äganderätt vissa gruvor samt uteslutande nyttjanderätten under 30-årsperioden 1908—1937 till Luossavaara malmfält med rätt för staten att vid utgången av nämnda 30-årsperiod antingen behålla detta malmfält med full äganderätt och utan lösen eller ock att återlämna detsamma till malmbolaget mot lösen av alla för gruvornas tillgodogörande eller administrerande anordnade anstalter m. m.

Genom ett annat avtal av den 1 juli 1918 har staten till trafikbolaget och Norrbottens Järnverks Aktiebolag överlåtit uteslutande nyttjanderätten under åren 1919—1930 till Luossavaara malmfält med rätt för bolagen att mot vissa avgifter bryta 350,000 ton om året samt med rätt för

trafikbolaget att under åren 1919—1930 från gruvorna i Grängesberg exportera vissa myckenheter utöver förut bestämda kvantiteter.

Vissa jämkningar i de tidigare avtalen hava slutligen, såsom redan framhållits, vidtagits år 1922. De viktigaste punkterna i den då träffade överenskommelsen äro följande. 1922 års av-
tal.

Åt staten tillförsäkrades åtskilliga förmåner, som avsågo att underlätta en statsinlösen av stamaktierna i malmbolaget. Sålunda skulle staten äga rätt att vid en inlösen övertaga en del av trafikbolagets tonnage och erforderlig handelsorganisation. Av än större betydelse var, att det tillförsäkrades staten att erhålla en ökad representation i styrelsen samt att garantier skapades mot en sådan ledning av bolagets angelägenheter, att en inlösen därigenom skulle försvåras eller statens intressen eljest eftersättas.

Ett viktigt medgivande var emellertid, att lösesummans erläggande skulle kunna enligt olika alternativ fördelas på längre eller kortare tid efter statens val.

Vidare tryggades ett uppehållande av gruvdriften vid Gellivare, varjämte malmbolaget för det fall, att malmskeppningen över Svartön skulle minskas eller helt inställas, åtog sig vissa ekonomiska förpliktelser gent emot Luleå stad, som nedlagt avsevärda kostnader å sin hamn.

Slutligen upptogos i avtalet vissa bestämmelser för reglering av uppkommen tvist mellan statens järnvägar och malmbolaget, angående bolagets skyldighet att utgiva s. k. tilläggsfrakt för malm, som fraktats å järnvägen Svartön—Riksgränsen. Därjämte tillförsäkrades statens järnvägar förbättrade villkor i vad avsåg garanti för förräntning av det i malmbanan nedlagda kapitalet.

Åt bolagen återigen medgavs såsom redan nämnts en förskjutning av den tidsperiod, efter vars driftresultat lösesumman skulle beräknas, varjämte den tidpunkt, då staten första gången kunde påfordra inlösen av stamaktierna i malmbolaget försköts fyra år.

Rörande skälen för att nu företaga en revision av malmavtalen har departementschefen anfört följande:

»Med de jämkningar, som år 1922 vidtogos i förut gällande kontraktsbestämmelser, åsyftades huvudsakligen å ena sidan att bereda staten vissa lättnader, i händelse staten skulle komma att inlösa stamaktierna i malmbolaget, och å andra sidan att genom uppskov med tiden för inlösen och förändring av vinstberäkningsperioden åstadkomma en av billighetshänsyn påkallad lättnad av de menliga verkningar, som de genom världskriget uppkomna abnorma förhållandena medfört för de enskilda aktieägarna i malmbolaget. Redan på den tiden torde man hava haft kännning av en viss intresse motsättning mellan staten och de enskilda aktieägarna i malmbolaget, som sammanhänge med själva det system, efter vilket

Behövligheten
av en revision
av malmav-
talen.

kontrahenternas inbördes rättigheter och skyldigheter blivit ordnade i de tidigare avtalen, och som därför icke kunde undanröjas utan mera genomgripande förändringar i dessa avtal. Tiden var emellertid icke lämplig för vidtagande av några åtgärder i sådan riktning. Det var alltför oklart, huru den ekonomiska utvecklingen efter världskriget skulle gestalta sig för att det skulle varit möjligt att för någon längre tid framåt uppdraga nya riktlinjer för tillgodoseende av statens och de enskilda aktieägarnas intressen i malmbolaget.

Under de år, som förflutit efter 1922, synes behövligheten av en revision utav de nu gällande avtalen hava gjort sig än mera kännbar. Detta sammanhänger framför allt därmed, att den tid, då staten äger inlösa stamaktierna i malmbolaget, allt mer och mer närmar sig. Även om staten år 1936 icke skulle begagna sig av sin inlösningsrätt, inträder likväl från och med år 1938 en kraftig förskjutning av kontrahenternas rättsställning. Under det att dessförinnan statens rätt till utdelning å de staten tillhöriga preferensaktierna är begränsad till en viss avgift å hälften av den brutna malmen och stamaktieägarna uppbära nettovinsten i övrigt, skall efter 1937 års utgång vinsten delas lika mellan stam- och preferensaktieägarna. I den föreliggande situationen måste det givetvis vara av ett stort ekonomiskt intresse för stamaktieägarna att i möjligaste mån driva upp vinsten å företaget under de år, då denna i huvudsak skall tillfalla dem. Vad som kräves för att tillgodose företagets framtida utveckling kan därvid lätt komma att stå tillbaka. Frestelsen för stamaktieägarna att låta dylika företaget såsom sådant ovidkommande synpunkter inverka på företagets skötsel, är desto större som de ensamma skola ansvara för alla kostnader, som nedläggas å företaget under ifrågavarande tid. Det kan givetvis befaras, att nyanläggningar eller förbättringar, vilka för bolagets framtida verksamhet kunna vara synnerligen önskvärda men som icke äro oundgängligen nödvändiga, få stå tillbaka ju mer man nalkas tiden för en eventuell inlösen, enär ju bolaget icke kan beräkna att amortera dem till nämnda tidpunkt. En särskild olägenhet framträder därvid med hänsyn till en kommande djupbrytning. Så vitt nu kan bedömas torde man i början av 1940-talet nödgas övergå från dagbrytning till djupbrytning. Förberedelserna för en dylik brytning taga en avsevärd tid i anspråk; man torde få räkna med minst tre å fyra år. Emellertid lär det vara av vikt att redan tidigare inrätta sig för en småningom skeende övergång till djupbrytning, icke minst med hänsyn till önskvärheten att upplära en arbetarstam vid den betydligt mera invecklade djupbrytningen. Under nuvarande förhållanden kan det icke förväntas, att de enskilda skola nedlägga några kostnader för förberedelsearbeten för djupbrytning.

Till de olägenheter, som på sätt nu sagts äro förenade med de nuvarande avtalsbestämmelserna, kan läggas, att dessa bestämmelser visat

sig utgöra ett betänkligt hinder för en klok skötsel av malmbolagets malmförsäljningspolitik.

I sådant avseende har den enskilda ledningen för malmbolaget framhållit bland annat följande. Allt sedan malmskeppningen från Lappland började, har Tyskland utgjort den ojämförligt största avnämaren. Världskriget och dess följdverkningar föranledde visserligen en väsentlig nedgång i malmskeppningen till Tyskland. Sedan emellertid järnhanteringen i Tyskland numera kommit i full gång, har det visat sig, att det tyska behovet av lapplandsmalm stigit högst avsevärt. Den väsentligaste orsaken härtill torde ligga däri, att det med järnverkens modernisering visat sig möjligt och ekonomiskt fördelaktigt att vid den uppblandning av olika malmsorter, som äger rum vid järntillverkningen, använda större kvantiteter av den järnrika lapplandsmalmen än förut skett. Under det att före kriget i beskickningarna ingått omkring 30 procent lapplandsmalm, torde ett procenttal av omkring 60 numera vara regel. Detta gäller i fråga om malm med hög fosforhalt. Under senare år har bolaget blivit i tillfälle att öka brytningen av fosforfattigare malmer. Detta har naturligtvis ytterligare bidragit till att öka avsättningsmöjligheterna till Tyskland. Samtidigt med att malmleveranserna till Tyskland sålunda väsentligt stegrats, har bolaget kunnat väl hävda och icke obetydligt öka avsättningen till andra länder framför allt Belgien och England. Bolaget räknar med att behovet av malm för bolagets avnämare kommer att under de närmaste åren uppgå till 8 å 9 miljoner ton om året. Det stegrade malmbehovet har bolaget hittills kunnat täcka endast därigenom, att bolaget under krigsåren och de första åren efter kriget lagt upp högst betydliga malmlager i skeppningshamnarna. Dessa lager kunna emellertid beräknas vara nedbragta till normal storlek vid innevarande års slut. De malmkvantiteter, som på grund av de tidigare statsavtalen återstå för bolaget att bryta i Lapplands-fälten till utgången av år 1937, hava beräknats utgöra omkring 83 miljoner ton. Detta innebär, att något mera än 8 miljoner ton kan disponeras för vart och ett av de återstående åren. De i avtalen fastställda begränsningarna för brytningskvantiteten lägga således icke något hinder i vägen för bolaget att tillgodose det förefintliga malmbehovet. Vissa andra bestämmelser göra emellertid att bolaget icke kommer att bryta och tillgodogöra sig den erforderliga kvantiteten. Bolagets ledning har i sådant avseende framhållit, att de nuvarande anläggningarna vid gruvorna i Kiruna och Gellivare endast medgiva en brytning av något mer än 6 miljoner ton. För en ökning av brytningen erfordras dyrbara nyanläggningar. Då kostnaderna härför enligt nu gällande avtal måste vara slutamorterade till 1936 års utgång, hava stamaktieägarna under nuvarande förhållanden icke något att vinna genom en ökad brytning. Härvid är bland annat att märka, att bolaget dels enligt 1907 och 1908 års avtal äger rätt till särskild ersättning för den medgivna kvantitet malm intill 7 miljoner ton, som ej brutits eller bortfraktats före kontraktstidens utgång, och dels att enligt 1918

års avtal om utfallna kvantiteter bolaget äger rätt att för självkostnadspris få efter 1937 till sig levererade de avsevärda kvantiteter malm, som under krigsåren icke kunnat bortfraktas. På grund härav anser sig bolaget icke vara i tillfälle utnyttja de försäljningsmöjligheter, som eljest skulle förefinnas.

Även ur en annan synpunkt har det för bolaget mött svårigheter att med nu gällande bestämmelser driva en rationell försäljningspolitik. Redan före kriget visade det sig nödvändigt, att bolaget försålde en väsentlig del av sin brytning genom leveransavtal för längre tid. De genom världskrigets utgång inträdda förhållandena hava gjort detta än mera nödvändigt. Bolagets största avnämare, den tyska Ruhrindustrien, som genom Versailles-freden förlorat sina minettegruvor, kan uppenbarligen icke inrätta sin malmförsörjning endast för ett par år. Dessa järnverk måste genom kontrakt på lång tid förskaffa sig en fast basis för tillgodoseende av sitt mycket stora malmbehov. Med stor bestämdhet har från tysk sida framhållits nödvändigheten av att förhandlingar om nya långtidskontrakt med det snaraste upptagas, därest Ruhrindustrien icke skall bli nödsakad att trygga sin malmförsörjning på annat sätt. Malmbolaget anser sig emellertid icke med nu gällande statsavtal kunna avsluta kontrakt för längre tid. Bortsett från att bolaget som nämnt förmenar sig icke kunna bryta tillräckliga kvantiteter för tillgodoseende av behovet för tiden till 1937, föreligger praktiskt taget icke möjlighet för bolaget att sluta avtal om leverans av malm för tiden efter 1937. För denna tid har nämligen omfattningen av den kvantitet malm bolaget skall äga rätt att bortfrakta å järnvägen Svartön—Riksgränsen icke blivit fastställd, ej heller hava järnvägsfrakterna reglerats.»

För förslagets innehåll lämnas i propositionen följande redogörelse:

**Riktlinjerna
för det nya
avtalet.**

»I det förslag till avtal, som nu framlägges, hava anordningar vidtagits i syfte att i möjligaste mån undanröja de olägenheter, som visat sig vidlåda nu gällande bestämmelser. De önskemål om förändring av vissa punkter i de tidigare avtalen, som å ömse sidor förefunnits, har man sökt tillgodose under skäligt hänsynstagande till båda sidornas berättigade intressen.

Huvudsyftet med det nya avtalet har varit att träffa anstalter, vilka äro ägnade att upphäva den bestående intresse motsättningen mellan staten såsom ägare av preferensaktierna i malmbolaget och trafikbolaget såsom ägare av stamaktierna. Å ömse sidor har man därvid kommit till den bestämda uppfattningen, att det för vinnande av åsyftat resultat icke gives något verksammare medel än att söka ordna förhållandet mellan preferensaktieägarna och stamaktieägarna på ett sådant sätt, att deras inbördes rättsställning, till skillnad mot vad nu gäller, i stort sett blir densamma under hela kontraktstiden. Med utgångspunkt från detta betraktelsesätt har överenskommit, att staten såsom ägare av halva aktiekapitalet redan från och med

den 1 oktober innevarande år principiellt skall behandlas såsom hälftendelägare i malmbolaget d. v. s. komma i åtnjutande av samma rättigheter och vara underkastad samma skyldigheter, som förefinnas för trafikbolaget i egenskap av ägare av den andra hälften av aktiekapitalet.

Överenskommelsen innebär till en början att trafikbolaget avstår från den bolaget nu tillkommande rätten att uppbära huvudsakliga delen av den vinst, som kan uppkomma för malmbolaget, under tiden till och med 1937. Till gengäld avstår staten från att den 31 december 1936 begagna sig av sin rätt att inlösa stamaktierna i malmbolaget samt medger att den tid, då staten första gången skall äga rätt att företaga sådan inlösen, framflyttas till den 30 september 1947. Sedermera skall staten äga en vart tionde år återkommande ständig inlösningsrätt. Under tiden från och med den 1 oktober 1927 till och med den 30 september 1947 skall staten i princip vara berättigad att för sina aktier åtnjuta lika stor inkomst från malmbolaget som den vilken tillfaller ägarna av stamaktierna. I kompensation för de ekonomiska eftergifter, som en överenskommelse enbart efter dessa linjer skulle innebära för trafikbolaget, har detta erhållit vissa förmåner. Bland annat har överenskommit, att trafikbolaget, innan vinstfördelning sker, skall äga uppbära en royalty med en krona för varje ton malm, bortfraktad under tiden 1 oktober 1927—30 september 1931, och med 50 öre för varje ton malm, som bortfraktas under det därpå följande bokslutsåret.

Enligt det nya avtalet skall staten intill den 30 september 1947, likasom för närvarande är fallet, uppbära viss royalty å den malm, som bortfraktas från gruvorna. Denna anordning utgör emellertid icke något avsteg från grundsatsen, att staten och trafikbolaget skola åtnjuta lika stor inkomst från malmbolagets rörelse. Vid fördelning av den utdelningsbara vinsten skall nämligen för varje år iakttagas, att vad staten uppbär i utdelning å sina aktier tillhopa med den staten tillkommande royaltyn uppgår till samma belopp, som utdelas till stamaktieägarna. Storleken av statens royalty har fastställts till 1 krona 50 öre per ton bortfraktad malm, vilket i det närmaste motsvarar det belopp, som i medeltal skulle hava utgått till staten därest malmbolaget kunnat före år 1937 bryta hela den återstående kvantiteten enligt de tidigare avtalen.

Såsom en avsevärd förmån för staten är att anse överskommelsen därom att, i händelse inlösen ej äger rum år 1947, malmbolagets nettovinst allenast i vad den belöper på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet av intill 3,750,000 ton skall delas lika mellan preferens- och stamaktier under det att vad som belöper å överskjutande kvantiteter fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna och en tredjedel till stamaktierna.

En konsekvens av statens nya ställning i bolagsförhållandet är, att staten från och med den 1 oktober innevarande år blir ansvarig för malmbolagets därefter uppkommande skulder. Staten kommer sålunda att med sin hälft av aktiekapitalet ikläda sig betalningsansvar för bland annat de utgifter, som komma att åsamkas malmbolaget vid verkställande av er-

forderliga nyanläggningar. Härigenom undanröjes det hinder av ekonomisk art, vilket, på sätt jag förut anfört, med nu gällande kontraktsbestämmelser uppgivits föreligga för malmbolaget att öka den årliga brytningen i malmfälten utöver den kvantitet, som kan brytas med nu befintliga anläggningar.

Vidare innebär den nu föreslagna överenskommelsen, att trafikbolaget befrias från den bolaget enligt 1907 års kontrakt åliggande skyldigheten att utan rätt till regress gälda malmbolagets nuvarande skulder, därvid dock, på sätt i det följande skall närmare beröras, undantag gjorts för malmbolagets eventuella skuld till statens järnvägar för oguldna frakttillägg. Dylik befrielse har utgjort en förutsättning för att trafikbolaget kunnat medgiva staten rätt till andel i malmbolagets vinst redan från och med den 1 oktober 1927. Trafikbolaget har därvid gjort gällande, att dess ställning bleve i förhållande till nuvarande läge väsentligt försämrad, om trafikbolaget med den begränsning av inkomsterna från malmbolaget, som nu ifrågasättes, ensamt skulle betala ifrågavarande skulder. Framhållas må slutligen, att ett godkännande av avtalet i denna del icke medför annan verkan än befrielse från betalningsskyldighet för hälften av denna skuld, enär ju trafikbolaget i egenskap av aktieägare i malmbolaget alltjämt kommer att få bära förräntningen och amorteringen av halva skulden.

Mellan statens järnvägar och malmbolaget råder tvist angående malmbolagets skyldighet att jämlikt § 14 i 1907 års kontrakt utgiva s. k. frakttillägg för åren 1915—1924. Rörande denna tvist har ävenledes uppgörelse blivit träffad.

Såsom redan framhållits, har det förefintliga köpbehovet hos malmbolagets avnämare beräknats komma att uppgå till 8 à 9 miljoner ton om året. För att malmbolaget skall kunna tillgodose detta köpbehov kräves, att bolaget blir i tillfälle att öka exporten av malm utöver nu medgivna kvantiteter. Då det gäller att avgöra, huruvida tillstånd till en sådan ökning bör lämnas eller icke, måste naturligtvis noga beaktas vikten av att för framtida behov bevara ifrågavarande nationalrikedom. Utan att åsidosätta tillbörliga hänsyn till denna synpunkt synas statsmakterna kunna medgiva export av en malmkvantitet, som svarar mot angivna köpebehov. I detta sammanhang må ock erinras om att en särskild anledning till begränsning av exporten som hittills förelegat — nämligen att trafikbolaget uppburit den huvudsakliga inkomsten av de till export medgivna kvantiteterna — genom det nya avtalet väsentligen bortfaller.

Vid nu angivna förhållanden har i avtalet föreslagits, att malmbolaget skall erhålla tillstånd att för varje bokslutsår bortfrakta intill 9 miljoner ton. I denna kvantitet skall inräknas den malm, som kommer att brytas i Luossavaara. Detta malmfält, som för närvarande med nyttjanderätt innehaves av trafikbolaget och Norrbottens Järnverks Aktiebolag, skall nämligen enligt det nya avtalet överlämnas till malmbolaget. Till skillnad mot vad nu gäller skall ock medräknas den vid brytningen fallande s. k. varp-

malmen. Den medgivna högsta brytningskvantiteten har ansetts böra så fördelas på de olika gruvfälten, att därav falla på Kiruna 6.1 miljoner, på Gellivare 2.5 miljoner och på Luossavaara 0.4 miljoner ton.

Det har redan tidigare framhållits önskvärdheten av att förberedande arbeten för djupbrytning i Kiruna påbörjas relativt snart. Det är vidare av stor betydelse, att övergången från dagbrytning till djupbrytning icke må ske tvärt utan gradvis under ett flertal år, så att djupbrytningen kan växa ut till full omfattning utan fördyrande forcering och med bibehållande av oförminskad malmfångst under övergångsåren. Med hänsyn till såväl dessa speciella önskemål som även det allmänna kravet på en i allo rationell brytning hava i kontraktet införts bestämmelser om brytningens anordnande samt till kontraktet fogats mera utförliga riktlinjer härutinnan.

I och med övergången i Kiruna från dagbrytning till djupbrytning måste den speciellt för dagbrytning anskaffade materialen avskrivas. Men även i övrigt är det nödvändigt att anläggningar, maskiner och inventarier avskrivas med vederbörlig hänsyn till sin brukbarhetstid och till de brytningskvantiteter, som medelst dem tillgodogöras. För staten är det vidare av intresse att vid en eventuell inlösen år 1947 eller senare tillräckliga avskrivningar skett så att företaget icke är belastat med skulder i oskälig omfattning. Med hänsyn därtill hava i kontraktet och i en till kontraktet fogad bilaga intagits detaljerade bestämmelser om storleken av och sättet för avskrivningarna.

En förutsättning för att malmbolaget skall kunna begagna sig av avsättningsmöjligheterna på den tyska marknaden lärer vara, att en avsevärd del av malmen försäljes genom kontrakt, som sträcka sig över en större tidrymd. Då försäljningarna ske fritt ombord i fartyg, måste bolaget för att kunna med någon säkerhet bestämma försäljningspriset äga kännedom om de kostnader, som järnvägstransporten av malmen till utskeppningshamnen drager. En viktig angelägenhet har därför varit att reglera fraktsatserna för den malm, som av bolaget fraktas å järnvägen Svartön—Riksgränsen. Bestämmelser härom finnas såsom nämnts i nu gällande avtal för tiden intill 1937 års utgång. Enligt dessa avtal har bolaget förbundet sig att för ifrågavarande malmtransporter betala frakt efter fixa i avtalen närmare bestämda fraktsatser. Därutöver har bolaget åtagit sig betalningsgaranti för den ytterligare ersättning, som kan visa sig nödig för att tillförsäkra statens järnvägar en efter kostnaderna för banans drift, underhåll och förräntning bestämd minimiinkomst av banan. Efter samma grunder har frågan om järnvägsfrakterna reglerats i det nya avtalet.

De nu gällande fasta fraktsatserna hava bibehållits oförändrade intill 1937 års utgång; för tiden därefter har skett en viss höjning. Garanti-bestämmelserna hava förtydligats och kompletterats så att de erbjuda större säkerhet för statens järnvägar.

Den fraktersättning, som enligt det nya avtalet skall utgå till statens järnvägar synes hava blivit avvägd på ett med hänsyn till såväl malm-

banans driftkostnader och betryggande underhåll som dess skäligen förräntning tillfredsställande sätt. Det framställda kravet på att genom ännu något högre fraktsatser bereda statens järnvägar ekonomiska förmåner härutöver torde få ses i sammanhang med de övriga fördelar, av vilka staten genom det nya avtalet kommer i åtnjutande. Att genomföra ett sådant krav hade icke varit möjligt utan uppoffrande av andra för staten viktiga förmåner.

Huruvida av de särskilda hänsyn, vilka järnvägsstyrelsen åberopat samt jämväl statskontoret och kommerskollegium ansett förtjäna beaktande, någon del av statens blivande inkomst från malmbolaget bör — utöver de garanterade fraktavgifterna — tillgodoföras statens järnvägar, läser icke i detta sammanhang böra göras till föremål för prövning, utan om så anses skäligt framdeles tagas under övervägande.

Icke heller läser med prövningen av det föreliggande avtalsförslaget böra sammankopplas det av statskontoret upptagna jämväl på nu gällande avtal tillämpliga spörsmålet, huruvida sagda inkomst bör med visst belopp nedläggas i andra kapitaltillgångar av räntabel natur.

En av förutsättningarna för det nya avtalet har varit, att de enskilda delägarna i malmbolaget genom sina representanter i styrelsen i huvudsak skola omhändervä skötseln av bolagets affärer och till följd därav, inom den ram kontraktet angiver, äga det avgörande inflytandet å ledningen av bolaget. Å andra sidan har man sökt att tillförsäkra staten möjlighet att över det sätt, på vilket bolagets affärer skötas, öva större kontroll än som med tillämpning av nu gällande bestämmelser kunnat äga rum.

Med utgångspunkt härifrån har i det nya avtalet överenskommit, att malmbolagets styrelse likasom hittills skall utgöras av åtta ledamöter, av vilka preferensaktieägare och stamaktieägare välja hälften var. De av stamaktieägarna valda ledamöterna skola fortfarande äga att inom styrelsen utse ordförande och verkställande direktör. I de fall, då hittills enligt bestämmelse i bolagsordningen fråga vid lika röstetal inom styrelsen skolat avgöras genom lottning, skall hädanefter ordföranden äga utslagsröst.

För att förhindra slutande av avtal, vilka innebära förpliktelse efter en eventuell statsinlösen och därför kunna komma att påvåla staten utan motsvarande fördelar, är föreskrivet, att malmbolaget icke utan godkännande av minst två av statens styrelseledamöter eller den av dem, åt vilken Kungl. Maj:t i sådant avseende givit uppdrag, äger ingå rättshandling, som innefattar åtagande för längre tid än intill den närmaste dag där-efter, då staten med tillämpning av därom i § 25 givna bestämmelser kan inlösa stamaktierna. Dessutom bibehålles den förutvarande regeln, att reverser, pantförskrivningar, borgensförbindelser och kreditavtal för att vara gällande skola vara undertecknade av styrelseledamot, som utsetts av Kungl. Maj:t. Försäljning av malm för tiden efter utgången av år 1942 får icke avslutas för längre tidsperiod än fem år från dagen för försäljningsavtalets avslutande, därest minst tre av statens styrelseledamöter

förener sig om att vägra godkännande av dylik försäljning på skäl, som av dem till styrelsens protokoll angivas.

I syfte att införa en betryggande kontroll över bolagets förvaltning är föreslaget, att statens styrelseledamöter skola äga rätt att tillsätta en jourhavande revisor jämte erforderliga biträden åt denne. Arvoden åt revisorn och hans biträden skola bestämmas av nämnda styrelseledamöter samt gäldas av malmbolaget. Det åligger malmbolaget att hålla bolagets handelsböcker, kontrakt, korrespondens och övriga affärshandlingar tillgängliga för statens styrelseledamöter samt omförmälde revisor med biträden. I samband därmed föreskrives, att försäljningen av malmen skall ledas av malmbolagets personal samt ske i bolagets eget namn och direkt till förbrukarna, såvida ej styrelsen genom beslut, som biträdes av minst två av statens styrelseledamöter bestämmer, att försäljning skall ske i annan ordning.

Vid styrelsens för malmbolaget sammanträden skola anmälas eller behandlas de grupper av ärenden, beträffande vilka statens styrelseledamöter begära att föredragning inom styrelsen skall äga rum. Frågor av större betydelse skola, därest minst två av nämnda styrelseledamöter det påfordra, behandlas vid två styrelsesammanträden med minst en veckas mellanrum.

I huvudsaklig överensstämmelse med vad tidigare gällt hava vidare i kontraktet intagits bestämmelser åsyftande att på ett tillfredsställande sätt tillgodose de anspråk på erhållande av malm från de norrländska gruvfälten och från Grängesberg, som kunna bliva framställda från den inhemska järnhanteringens sida.

Vad jag i det föregående huvudsakligen berört har varit de delar av det nya avtalet, genom vilka statens delägarskap i malmfälten skulle ordnas, och vad därmed står i samband. Jag har därvid i korthet omnämmt, att den möjlighet, som enligt nu gällande avtal beretts staten att, därest så finnes önskvärt, förvärva full äganderätt till malmtillgångarna i deras helhet genom att inlösa stamaktierna i malmbolaget, alltjämt skall stå staten öppen vart tionde år på i huvudsak samma villkor som nu gälla samt att den tidpunkt, då inlösningsrätten första gången kan utövas, blivit framflyttad till den 30 september 1947. Till grund för lösesummans beräkning skall läggas malmbolagets medelnettovinst per ton under den tioårsperiod, vars sista dag infaller två år före inlösningsdagen, ökad med den royalty, som under perioden kan hava utgått till staten. Lösesumman skall utgöra hälften av den sålunda beräknade vinsten å tjugufem gånger 4,250,000 ton d. v. s. så stor del av bolagets medelvinst å angivna kvantitet, som belöper å halva aktiekapitalet (stamaktierna), kapitaliserad efter fyra procent. Från nu gällande regler rörande lösesummans beräkning avviker denna bestämmelse så till vida som den årliga kvantitet malm, till vilken hänsyn skall tagas, blivit höjd med 500,000 ton. En sådan höjning har ansetts motiverad bland annat av den grund, att i 1907 års kontrakt räknades med

en brytning av allenast 3.75 miljoner ton om året, under det att brytningen nu anordnas för en årskvantitet av omkring 9 miljoner ton.

Vid sidan av nu omförmälda vart tionde år återkommande rätt att inlösa stamaktierna i malmbolaget har staten i § 26 betingat sig en extra ordinär inlösningsrätt, som bereder staten en under vissa omständigheter värdefull möjlighet att tidigare än som eljest kunnat ske förvärva trafikbolagets andel i ifrågavarande gruvor. Denna särskilda inlösningsrätt är i främsta rummet avsedd att utgöra en garanti mot obehörigt utländskt inflytande å bolagets skötsel. Den erbjuder emellertid även i övrigt ett skydd för statens intressen, särskilt för den händelse statens medkontra-henter skulle på viktiga punkter försumma att fullgöra sina åtagna förbindelser. Till säkerhet för att staten icke skall begagna sig av denna särskilda inlösningsrätt annat än då för staten viktiga intressen stå på spel har lösesumman blivit fastställd efter sådana grunder, att den kommer att uppgå till betydligt högre belopp än vad staten har att erlægga i händelse av inlösen i vanlig ordning. Från stamaktieägarnas sida har emellertid framhållits att det trots de sålunda fastställda grunderna för lösesummans beräkning icke kan anses uteslutet, att en inlösen enligt § 26 skulle med hänsyn till rådande konjunkturläge visa sig så ekonomiskt fördelaktig för staten, att denna enbart av nämnda anledning funne sig böra påkalla tillämpning av paragrafens bestämmelser. Ehuru det knappast är tänkbart, att ett dylikt konjunkturläge skulle inträda, synes det likväl böra från statens sida uttalas, att ett utnyttjande av situationen på angivet sätt icke skulle stå i överensstämmelse med paragrafens syfte.»

**Utskottets
yttrande.**

För utskottet har det framstått såsom en angelägenhet av synnerlig vikt, att statens delägarskap i de stora lappländska gruvfälten är så ordnat, att därigenom icke uppstår något hinder för malmtillgångarnas tillgodogörande på det sätt, som ur det allmännas synpunkt måste anses vara mest tillfredsställande. Av vad föredragande departementschefen anfört och de upplysningar utskottet härutinnan i övrigt inhämtat finner utskottet framgå, att den nu gällande ordningen är behäftad med vissa brister. Med hänsyn till de genomgripande förändringar, som läget på malmmarknaden undergått i följd av världskriget, är det ock förklarligt, att de tidigare träffade överenskommelserna mellan staten och de enskilda aktieägarna i malmbolaget, hur skickligt de än äro uppgjorda, kunna behöva underkastas revision på vissa punkter. Bristerna i de nuvarande bestämmelserna framträda särskilt då det gäller att rationellt utnyttja förefintliga avsättningsmöjligheter på den tyska marknaden. I föredragande departementschefens yttrande har framhållits, hurusom det för malmbolagets största avnämare, den westfaliska järnindustrien, är av stor vikt att kunna med det snaraste ordna sin malmför-sörjning på lång sikt. Enligt utskottets mening skulle det vara oklokt att icke omedelbart upptaga de från tysk sida ifrågasatta förhandlingarna om en uppgörelse gående ut på att en betydande del av dess malmbehov för en

längre tisperiod komme att tillgodoses genom leveranser från våra norr-ländska gruvor. Att en sådan ordning även för vårt land innebär avsevärda fördelar, är uppenbart. Därigenom skulle sålunda i första hand vinnas garantier för att den vid gruvorna anställda arbetarestammen erhöle en jämn och säker sysselsättning under en längre tid framåt. Den dominerande ställning på den tyska marknaden, som delvis i följd av kriget och dess verkningar skapats för våra lappländska fosforhaltiga malmer, skulle bibehållas och alltmera befästas till båtnad icke minst för den framtida avsättningen av malmtillgångarna. Huru länge det för oss gynnsamma utgångsläge, som de nuvarande konjunkturerna erbjuda, kommer att fortfara, är emellertid synnerligen ovisst. Genom ett uppskov kan det rätta ögonblicket för träffande av en fördelaktig uppgörelse försittas till obotlig skada för landet. Vid nu angivna förhållanden och då det av skäl, som i propositionen anförts, måste anses utgöra en nödvändig förutsättning för träffande av en uppgörelse med de tyska avnämarna, att vissa frågor rörande rättsförhållandet mellan staten och de enskilda aktieägarna bliva ordnade, har utskottet icke funnit det tillrädligt att, på sätt några av motionärerna hemställt, uppskjuta lösningen av dessa frågor.

Den revision av gällande avtal, som i propositionen ifrågasättes, har icke, såsom förut vid olika tillfällen skett, inskränkts till träffande av en särskild överenskommelse om vissa tillägg till de äldre avtalen eller ändring av sådana däri upptagna bestämmelser, som befunnits vara mindre lämpliga. I stället ha i ett förslag till nytt avtal, som skall ersätta samtliga de tidigare avtalen, sammanförts icke blott de nya bestämmelser, som nu ifrågasättas, utan även sådana redan gällande bestämmelser, vilka äro av beskaffenhet att böra fortfarande tillämpas. Härigenom har större överskådlighet vunnits över de ämnen, som äro föremål för reglering, på samma gång som ett tillfälle erbjudit sig att förtydliga gällande regler på de punkter, där oklarhet förelegat.

Vad beträffar de anordningar, som i den ifrågasatta överenskommelsen vidtagits i syfte att undanröja förefintliga brister i de nuvarande avtalen, finner utskottet dessa vara välbetänkta.

Jämfört med vad nu gäller äger det föreslagna avtalet enligt utskottets mening ett avgjort företräde därutinnan, att staten såsom ägare av halva aktiekapitalet redan från och med den 1 oktober innevarande år principiellt skall behandlas såsom hälftendelägare i malmbolaget, d. v. s. komma i åtnjutande av samma rättigheter och vara underkastad samma skyldigheter, som förefinnas för trafikbolaget i egenskap av ägare av den andra hälften av aktiekapitalet. Under det att statens rätt till utdelning för närvarande är begränsad till en viss avgift å hälften av den brutna malmen och stamaktieägarna uppbära nettovinsten i övrigt, skall sålunda enligt förslaget malmbolagets vinst — bortsett från en viss bestämd royalté som under tiden 1 oktober 1927—1 oktober 1932 skall utgå till

trafikbolaget för varje ton bortfraktad malm — delas lika mellan preferens- och stamaktieägarna. Att den sålunda föreslagna ordningen, även om hänsyn toges till att staten ikläder sig medansvarighet för malmbolagets skulder, kan beräknas komma att för tiden till den 31 december 1936 årligen tillföra staten betydligt ökade inkomster från gruvrörelsen, är uppenbart. Av vikt är emellertid vidare, att på detta sätt en naturlig grundval skapas för samarbete mellan staten och de enskilda aktieägarna till båtнад för den framtida skötseln och utvecklingen av gruvföretaget och därigenom till fördel för kontrahenterna å ömse sidor.

I detta sammanhang må särskilt framhållas, att det föreslagna hälftenbruket mellan staten och de enskilda delägarna på ett effektivt sätt undanröjer vissa av de hinder, som hittills förelegat för ett rationellt utnyttjande av förefintliga försäljningsmöjligheter. Därigenom bortfaller till en början en särskild anledning till den i 1907 och 1908 års avtal fastställda begränsningen av malmexporten, nämligen den att trafikbolaget skulle uppbära den huvudsakliga inkomsten av de till export medgivna kvantiteterna. Det föreslagna systemet, vilket bygger på samma tanke, som enligt 1913 års avtal legat till grund för fastställandet av den till staten utgående höga royaltyn, måste vidare i nuvarande läge anses innebära en lösning, som säkrare än en tillämpning av nämnda avtal leder till det åsyftade resultatet: att tillförsäkra staten halva inkomsten på den malm, som inom ramen av den för export medgivna kvantiteten kan komma att försäljas.

Då det gäller att avgöra, huruvida åt malmbolaget, på sätt i propositionen föreslagits, bör lämnas tillstånd att för varje bokslutsår bortfrakta en till 9 miljoner ton höjd malmkvantitet, är det visserligen icke nog med att tillse, att staten erhåller en skälig andel i den å rörelsen uppkomna vinsten. Vikten av att för framtida behov bevara ifrågavarande nationalrikedom måste givetvis även noga beaktas. Enligt utskottets mening kan emellertid ett godkännande av förslaget i denna del icke anses innebära något åsidosättande av vad tillbörlig hänsyn till denna synpunkt kräver.

Mot det föreliggande förslaget har en motionär uttalat betänkligheter ur den synpunkten, att den svenska järnhanteringens intressen, därest förslaget godkändes, skulle komma att för framtiden lida ett svårt avbräck. De farhågor, som härutinnan gjort sig gällande, synas utskottet vara betydligt överdrivna. Utskottet behjärtar livligt vikten av att den inhemska järnindustriens behov av råvara i första hand tillfredsställes. För detta behövs tillgodoseende synes emellertid genom särskilda bestämmelser i förslaget vara väl sörjt. Denna uppfattning bestyrkes därav, att från järnhanteringens målsmän några krav på ytterligare garantier icke framförts. Att av hänsyn till den tänkbara möjligheten, att sådana krav i en mer eller mindre avlägsen framtid kunna komma att framställas, nu avstå från att vidtaga åtgärder för ett rationellt tillgodogörande av våra

malm tillgångar synes utskottet icke vara en klok politik. I fråga om vissa erinringar, som framställt mot en ökad järnmalmsexport på den grund att därigenom komme att understödjas en för vår egen järnhantling farlig utländsk konkurrens, anser sig utskottet böra erinra om ett uttalande i utskottets år 1907 avgivna utlåtande över då föreliggande förslag till avtal. Utskottet framhöll, att lika litet som England funnit det vara med sina intressen förenligt att förbjuda export av stenkol för att icke giva näring åt den konkurrens, för vilket detta lands industri är utsatt från främmande länder, lika litet syntes det vad vårt land anginge vara fog för att av liknande hänsyn förhindra en järnmalmsexport, som i förhållande till landets malm tillgångar icke kunde anses vara överdriven.

Rörande den ekonomiska innebörden av det föreslagna nya avtalet hava till utskottet överlämnats beräkningar utförda av överdirektören W. Borgquist och revisionssekreteraren H. Waller utvisande, vilken vinst staten respektive trafikbolaget (TGO) sannolikt kunna erhålla vid tillämpning av nuvarande avtal respektive om det föreslagna nya avtalet godkännes. I utredningen anföres bland annat följande.

Brytningsplan vid tillämpning av nuvarande avtal.

I dessa beräkningar har man utgått ifrån, att om de nuvarande avtalen skola tillämpas, brytningen från de lappländska malmfälten kommer att begränsas till följande kvantiteter under tiden till och med 1936:

från Kiruna	4.8	miljoner ton pr år
» Gellivare som styckemalm	1.3	» » » »
» Gellivare som slig	0.125	» » » »
» Luossavaara	0.35	» » » »

Summa 6.575 miljoner ton pr år.

Huru brytningen i Kiruna och Gellivare (styckemalmen) enligt den i beräkningen antagna brytningsplanen fördelas på de olika avtalen och huru de kontrakterade kvantiteterna därvid minskas, framgår vad beträffar tiden t. o. m. 1936 av tabellen nedan.

Tabell A.

	Sannolik tillgång $\frac{1}{10}$ 1927	Brytning $\frac{1}{10}$ 1927—36	Utfallna kvantiteter	Återstod
<i>Kiruna (milj. ton)</i>				
1907 års malm	41.6	27.7	9.7	4.2
1908 » »	2.3	2.3	—	0
1913 » »	20.3	14.4	4.0	1.9
Summa	64.2	44.4	13.7	6.1
<i>Gellivare (milj. ton)</i>				
1907 års malm	3.0	3.0	—	0
1908 » »	0.9	0.9	—	0
1913 » »	8.9	8.1	0.5	0.3
Summa	12.8	12.0	0.5	0.3

För tiden efter år 1936 har räknats med följande brytning i Kiruna och Gellivare (i detta fall *inkl.* sligen).

Tabell B.

Brytning (milj. ton)	Vid inlösen 1936		Vid hälftenbruk efter 1937	
	Kiruna	Gellivare	Kiruna	Gellivare
År 1937	4.8	1.3	{2.9 ¹	{0.3 ¹
> 1938	5.0	1.6	{1.9 ²	{0.3 ²
> 1939	5.3	2.0	5.3	2.0
> 1940 och följande	5.65	2.0	5.65	2.0

Avtalen om Luossavaara och varpmalmen från Gellivare hava antagits bliva förlängda till slutet av år 1936, om inlösen sker, eljest till slutet av år 1937. I förra fallen hava byggnaderna å Luossavaara antagits bliva inlösta av staten, i senare fallet av LKAB vid utgången av de prolongerade avtalen. Brytningen från Luossavaara har antagits i genomsnitt bliva 0.35 miljon ton per år. Den totala brytningen skulle alltså från och med år 1940 bliva i genomsnitt $5.65 + 2.0 + 0.35 = 8$ miljoner ton per år.

Förklaringar till brytningsplanen.

De i tabell A upptagna, under kriget utfallna kvantiteterna äro beräknade med den förutsättningen att krigsperioden varat till den 10 januari 1920, då Versaillesfreden ratificerades. Staten har icke tagit ståndpunkt till denna fråga. TGO har rättighet att till LKAB:s självkostnad uttaga dessa utfallna kvantiteter under åren 1937—1942, om inlösen skett, och under åren 1938—1942, om inlösen icke skett år 1936.

Om inlösen sker, har staten skyldighet lämna TGO ersättning för de 4.2 miljoner ton 1907 års malm, som enligt tabell A skulle återstå vid inlösen.

Det har av herrar Stendahl och Asplund hävdats den uppfattningen, att LKAB på grund av § 6 i 1913 års kontrakt icke skulle under åren 1933—36 kunna uttaga malm på 1907 års avtal, förrän LKAB först utfraktat vad som återstår på 1913 års avtal. Någon skyldighet att på detta sätt utfrakta *utfallna* kvantiteter av 1913 års malm kan under inga förhållanden anses föreligga, och tillämpligheten av förberörda bestämmelse skulle därför icke hava annan verkan än att den vid 1936 års utgång återstående, utöver utfallna kvantiteter outtagna malmkvantiteten om tillhoppa 6.1 miljoner ton skulle i sin helhet utgöra 1907 års malm, vilken staten i händelse av inlösen vore skyldig lösa. Detta skulle i viss mån vara till TGO:s förmån, enär bolaget då finge tillfälle att tillgodogöra sig vinsten på *all* den malm, som kan uttagas enligt nuvarande avtal.

Det har under diskussionen i utskottet på vissa håll betvivlats, att LKAB kommer att följa den ovan skisserade brytningsplanen och sålunda uttaga den avgivna stora kvantiteten 1913 års malm (framför allt i Gellivare). I den mån anmärkningen är befogad, är den endast ett bevis för att statens vinst av de *nuvarande* avtalen i föreliggande beräkningar blivit något för gynnsamt bedömd.

Såväl i herrar Stendahls och Asplunds motioner som ock under diskussionen i utskottet har framhållits önskvärdheten, att LKAB tillgodoser det ökade malmbehovet genom att före 1936 års utgång på de nuvarande kontrakten

¹ 1907 års malm inkl. slig för Gellivare.

² 1913 års malm.

uttaga all tillåten malm. — Staten skulle otvivelaktigt hava stor fördel därav även i jämförelse med ovan skisserade och för staten relativt gynnsamma brytningsplan. Dels skulle statens inkomst före utgången av år 1936 ökas, dels skulle vidare staten slippa ifrån skyldigheten att lämna ersättning för outtagen 1907 års malm, dels skulle slutligen staten befrias från skyldigheten att leverera utfallna kvantiteter. TGO har emellertid icke velat följa den uppmaning i samma riktning som statsrepresentanterna sedan år 1925 ställt till TGO. Orsaken är dels att LKAB icke kan hinna till slutet av år 1936 avskriva de för en ökad brytning i Kiruna erforderliga anläggningarna, dels givetvis också att TGO eftersträvar en sådan ny uppgrörelse, genom vilken vinsten icke endast tillfaller staten utan jämväl TGO.

Brytningsplan vid tillämpning av det föreslagna nya avtalet.

Brytningen antages i genomsnitt per år bliva i

	Kiruna	Gällivare	Luossavaara
år 1928	5.0	1.6	0.35
» 1929	5.3	2.0	0.35
» 1930 och följande	5.65	2.0	0.35

Dessa kvantiteter äro visserligen lägre än de maximikvantiteter, som tillåtas enligt det nya avtalet, men såväl vid tillämpning av det nya avtalet som vid brytning enligt det gamla har det ansetts nödvändigt att räkna med en reducerad genomsnittskvantitet med hänsyn till de hinder, som periodvis inträffa.

Värdet av de olika avtalen.

På basis av ovan angivna brytningsplaner har beräknats vilken vinst staten respektive TGO kunna erhålla under olika förutsättningar.

Alternativ I avser det fallet

att de nuvarande avtalen bliva bestående

att inlösen icke sker år 1936

att alltså hälftenbruk inträder år 1938 och

att malmfångsten till 1936 års slut är begränsad till 6,575,000 ton per år men sedan successivt ökas till 8,000,000 ton per år.

Resultatet framgår av tabell I.

Alternativ II avser det fallet

att de nuvarande kontrakten bliva bestående

att inlösen sker år 1936

att malmfångsten till 1936 års slut är begränsad till 6,575,000 ton per år men sedan successivt ökas till 8,000,000 ton per år.

Resultatet framgår av tabell II.

Alternativ III och IV avse de båda fallen

att det föreslagna nya avtalet godkännes

att malmfångsten snarast ökas till 8,000,000 ton per år samt att

enligt alternativ III inlösen sker år 1947 och

enligt alternativ IV inlösen sker år 1967.

Resultaten framgå av tabell III och IV.

Tabell I. Nuvarande kontrakt följas med tillämpning av hälftenbruk fr. o. m. år 1938.

P o s t	Tidsperiod	Statens vinst (milj. kronor)				TGO:s vinst (milj. kronor)	
		Royalty och utdelning		Skatter		odisk.	disk.
		odisk.	disk.	odisk.	disk.		
1. Inkomst av styckemalm från Kiruna och Gellivare	¹ / ₁₀ 1927—36	97.4	74.0	41.9	30.4	205.8	158.1
2. D:o d:o d:o	under 1937	10.0	5.8	4.6	2.5	21.6	12.4
3. D:o Luossavaara	¹ / ₁₀ 1927—36	9.6	7.5	0.7	0.5	5.8	4.5
4. D:o d:o	under 1937	1.0	0.6	0.07	0.04	0.6	0.4
5. Inkomst av slig från Gellivare	¹ / ₁₀ 1927—36	—	—	0.8	0.2	2.0	1.6
6. D:o d:o	under 1937	—	—	0.04	0.02	0.2	0.1
7. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gellivare och Luossavaara samt slig från Gellivare	¹ / ₁ 1938— ³⁰ / ₆ 1947	183.1	80.1	66.9	27.8	183.1	80.1
8. D:o d:o	¹ / ₁₀ 1947— ⁸⁰ / ₆ 1967	364.0	73.5	131.8	25.1	364.0	73.5
9. Ersättning för utfallna kvantiteter.....	—	— 30.5	— 15.0	—	—	30.5	15.0
10. Lösen för byggnader vid Luossavaara	—	—	—	—	—	2.5	1.5
11. Slutvärde av inkomsten genom statsdrift i fortsättningen ...	1967—2007	727.9	33.8	262.6	12.2	727.9	33.8
Summa	—	1,362.5	261.1	508.4	98.8	1,544.0	381.0
12. Frakttillägg	—	+ 57.5	+ 35.0	—	—	— 57.5	— 35.0
13. TGO:s utgift för gäldande av LKAB:s skuld den ³⁰ / ₁₂ 1937	—	—	—	—	—	— 50.0	— 28.8
Summa	—	1,420.0	296.1	508.4	98.8	1,436.5	317.2

Diskontering till 1 oktober 1927.

Beräkningarna i tabell I—IV hava utförts för en 80 års period framåt för att man å ena sidan icke skall bortse från det värde, som brytningen har även under en mera avlägsen framtid, samtidigt som det å andra sidan ansetts lämpligt visa, att då de under en mera avlägsen framtid uppkommande vinsterna diskonteras till nuvarande tid, desamma utgöra ett relativt måttligt belopp. För de båda alternativ, som under diskussionen hittills tilldragit sig störst intresse, nämligen tillämpning av nuvarande avtal med inlösen år 1936 (alternativ II) respektive tillämpning av det föreslagna nya avtalet med inlösen år 1947 (alternativ III), blir resultatet efter 1 oktober 1947 ungefär enahanda, emedan i båda alternativen räknas med ren statsdrift.

För varje vinst- (och skatte)belopp har i tabellerna I—IV angivits dels den summa, som direkt kommer att erhållas under respektive perioder, dels däremot svarande belopp vid diskontering till den 1 oktober 1937. Diskonteringen har skett efter 5 ¹/₂ procent, vilket ansetts lämpligt därför att man vid jämförelse mellan en relativt säker vinst under t. ex. den närmaste 10-

II. Nuvarande kontrakt följas intill ³¹/₁₂ 1936, därefter ren statsdrift.

P o s t	Tidsperiod	Statens vinst (milj. kronor)				TGO:s vinst (milj. kronor)	
		Royalty och utdelning		Skatter		odisk.	disk.
		odisk.	disk.	odisk.	disk.		
1. Inkomst av styckemalm från Kiruna och Gellivare	¹ / ₁₀ 1927—36	97.4	74.8	41.9	30.4	205.8	158.1
14. D:o d:o inkl. malm från Luossavaara och slig från Gellivare	under 1937	40.8	23.8	—	—	—	—
3. Inkomst av styckemalm från Luossavaara	¹ / ₁₀ 1927—36	9.6	7.5	0.7	0.5	5.8	4.5
5. Inkomst av slig från Gellivare	¹ / ₁₀ 1927—36	—	—	0.3	0.2	2.0	1.6
15. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gellivare och Luossavaara samt slig från Gellivare	¹ / ₁ 1938 — ³⁰ / ₉ 1947	433.1	189.5	—	—	—	—
16. D:o d:o	¹ / ₁₀ 1947— ³⁰ / ₉ 1967	859.2	173.5	—	—	—	—
17. Inlösenbelopp	—	— 205.9	— 125.5	—	—	205.9	125.5
18. Ersättning för outfraktad malm	—	— 19.9	— 12.1	—	—	19.9	12.1
19. Ersättning för utfallna kvantiteter	—	— 73.0	— 37.0	7.3	3.7	65.7	33.8
20. Lösen för byggnader vid Luossavaara	—	—	—	—	—	2.5	1.5
21. Slutvärde för staten av inkomsten genom statsdrift i fortsättningen	1967—2007	1,718.4	79.9	—	—	—	—
Summa	—	2,859.2	373.9	50.2	34.8	507.6	336.6
12. Frakttillägg	—	+ 57.5	+ 35.0	—	—	— 57.5	— 35.0
13. TGO:s utgift för gäldande av LKAB:s skuld den ³⁰ / ₁₂ 1936	—	—	—	—	—	— 50.0	— 30.5
Summa	—	2,916.7	408.9	50.2	34.8	400.1	271.1

årsperioden samt en relativt osäker vinst under en mera avlägsen framtid icke kan räkna med samma låga ränta, som man erhåller vid en fullkomligt säker placering, utan snarare med den högre ränta, som en industriidkare begär av en placering, där vinsten kan under ogynnsamma förhållanden komma att reduceras eller bortfalla.

Vinsten per ton malm.

Nedan angivas i tabell C de vinstsiffror å vilka beräkningarna baseras. Där två siffror angivits, avser siffran under a) den vinst, som kan förväntas, om nuvarande avtal skola följas och brytningen därför tillsvidare begränsas, medan siffran under b) anger den vinst, som kan förväntas vid tillämpning av det föreslagna nya avtalet. Samtliga vinstsiffror avse nettovinsten + royalty till staten respektive TGO + skatt till svenska staten.

Tabell III. Det föreslagna nya avtalet följes med inlösen den 30 september 1947 och därefter ren statsdrift.

Post	Tidsperiod	Statens vinst (milj. kronor)				TGO:s vinst (milj. kronor)	
		Royalty och utdelning		Skatter			
		odisk.	disk.	odisk.	disk.	odisk.	disk.
22. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gällivare och Luossavaara	¹ / ₁₀ 1927—36	179.1	135.2	42.2	30.0	213.2	164.5
23. D:o d:o	under 1937	21.0	12.1	5.2	2.9	21.0	12.1
24. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gällivare och Luossavaara samt slig från Gällivare	¹ / ₁ 1938— ³⁰ / ₉ 1947	186.5	82.0	42.6	17.7	186.5	82.0
25. D:o d:o	¹ / ₁₀ 1947— ³⁰ / ₉ 1967	805.6	162.7	—	—	—	—
26. Inlösenbelopp	—	— 245.4	— 84.1	—	—	245.4	84.1
27. Lösen för byggnader vid Luossavaara	—	—	—	—	—	2.5	2.5
28. Slutvärde för staten av inkomsten genom statsdrift i fortsättningen	1967—2007	1,611.3	74.9	—	—	—	—
29. Eftergift beträffande royalty för 1913 års malm för tiden före ¹ / ₁₀ 1927	—	— 1.4	— 1.4	—	—	1.4	1.4
Summa	—	2,556.7	381.4	89.9	50.6	670.0	346.6
30. Bolagets utgift för frakttillägg	—	+ 20.0	+ 20.0	—	—	— 20.0	— 20.0
Summa	—	2,576.7	401.4	89.9	50.6	650.0	326.6

Tabell IV. Det föreslagna nya avtalet följes med inlösen den 30 september 1967 och därefter ren statsdrift.

Post	Tidsperiod	Statens vinst (milj. kronor)				TGO:s vinst (milj. kronor)	
		Royalty och utdelning		Skatter			
		odisk.	disk.	odisk.	disk.	odisk.	disk.
22. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gällivare och Luossavaara	¹ / ₁₀ 1927—36	179.1	135.2	42.2	30.0	213.2	164.5
23. D:o D:o	under 1937	21.0	12.1	5.2	2.9	21.0	12.1
24. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gällivare och Luossavaara samt slig från Gällivare	¹ / ₁ 1938— ³⁰ / ₉ 1947	186.5	82.0	42.5	17.7	186.5	82.0
31. D:o d:o	¹ / ₁₀ 1947— ³⁰ / ₉ 1967	401.7	81.1	123.1	23.6	280.8	56.7
32. Inlösenbelopp	—	— 225.3	— 26.5	—	—	225.3	26.5
27. Lösen för byggnader vid Luossavaara	—	—	—	—	—	2.5	2.5
28. Slutvärde för staten av inkomsten genom statsdrift i fortsättningen	1967—2007	1,611.3	74.9	—	—	—	—
29. Eftergift beträffande royalty för 1913 års malm för tiden före ¹ / ₁₀ 1927	—	— 1.4	— 1.4	—	—	1.4	1.4
Summa	—	2,172.9	357.4	213.0	74.2	930.7	345.7
30. Bolagets utgift för frakttillägg	—	+ 20.0	+ 20.0	—	—	— 20.0	— 20.0
Summa	—	2,192.9	377.4	213.0	74.2	910.7	325.7

Tabell C.

Å r	Kiruna		Gellivare styckemalm		Gellivare slig	Luossa- vaara
	a)	b)	a)	b)		
1927	6.50	6.50	4.70	4.70	2.00	5.00
1928	6.50	6.50	4.70	4.80	2.00	5.00
1929—37	6.50	6.50	4.70	4.90	2.00	5.00
			Gellivare styckemalm + slig			
			a)	b)		
1938	6.80	5.95	4.65	4.40	—	5.20
1940	6.20	5.85	4.75	4.40	—	5.20
1943	6.00	5.65	4.75	4.40	—	5.20
1947 och därefter	5.60	5.25	4.75	4.40	—	5.20

Förklaring till tabell C.

a) Vid tillämpning av nuvarande avtal tänkas vinstsiffrorna per ton bliva oförändrade till och med år 1936. Därefter inträder en förändring. På den grund att TGO gäldar LKAB:s skulder försvinner en ränteutgift motsvarande cirka 35 öre per ton Kiruna- och Gellivaremalm, men å andra sidan måste för förlagskapital och för kostnader för djupbrytning upplånas ett kapital, som drager en beräknad ränteutgift av 15 öre per ton Kiruna- och Gellivaremalm. Djupbrytningen i Kiruna förorsakar en ökad kostnad, vilken antages år 1938 utgöra 5 öre per ton för att år 1947 stiga till 75 öre per ton. När brytningen i Gellivare från och med år 1938 ökas, sjunker brytningskostnaden per ton, och detta beräknas medföra en ökad vinst per ton av 10 öre för år 1938 samt och 20 öre för följande år. Från och med år 1938 ökas järnvägsfrakten för Kiruna- och Gellivaremalm med 35 öre per ton men frakten för Luossavaaramalm sjunker med 20 öre per ton.

b) Då LKAB:s skulder icke skola betalas av TGO, bliva ränteutgifterna för Kiruna- och Gellivaremalm från och med år 1937 35 öre per ton högre än enligt a). Frakt och brytningskostnader ändras på samma sätt som i a), dock att den vid ökad brytning minskade brytningskostnaden per ton i Gellivare börjar inträda redan från och med år 1928.

Inlösensummorna.

Om inlösen sker år 1936, skall inlösenssumman baseras på medelvinsten under åren 1922—1933.

Vill man med ledning av LKAB:s förvaltningsberättelser för tiden 1 oktober 1921—30 september 1926 fastställa medelvinsten per ton under dessa år, kan man icke helt enkelt dividera nettovinsten under varje år med den skeppade kvantiteten.

Från skeppningen, som under nämnda år utgjort inalles 23,728,000 ton, måste dragas den kvantitet av 1,805,000 som skeppats från engelska regeringens lager och som icke tillfört LKAB någon vinst utöver omkostnaderna.

Till nettovinsten måste läggas det belopp staten erhållit i royalty.

Korrektion måste göras för avskrivning som skett å malmlagren i den mån denna representerar »dold» vinst.

Korrektion måste verkställas med hänsyn till skadestånd, som under perioden 1 oktober 1921—30 september 1926 utbetalts och som hänför sig till tidigare affärer.

Korrektion måste vidare göras för de utbetalningar, som av LKAB verkställts under perioden i fråga med hänsyn till frakttillägg under åren 1920—1921.

Slutligen måste hänsyn tagas därtill, att malmen icke skeppats från Kiruna och Gällivare i den proportion som i inlösenbestämmelsen omtalas, nämligen 36,000,000 ton Kiruna- och 9,000,000 ton Gällivare, utan i relativt större utsträckning från Gällivare, varigenom medelpriset utfallit något lägre än om endast $\frac{1}{5}$ tagits från Gällivare.

När hänsyn tages till dessa omständigheter blir medelvinsten för åren 1922—1926 5 kronor 4 öre per ton.

Den för åren 1927—1933 beräknade medelvinsten har blivit 5 kronor 72 öre per ton.

Att vinsten under åren 1922—1926 blivit 68 öre lägre beror till väsentlig del på den minskade malmskeppningen under besättningen av Ruhr.

För hela perioden 1922—1933 har erhållits en medelvinst för $\frac{4}{5}$ Kirunamalm och $\frac{1}{5}$ Gällivarealm av 5 kronor 43 öre per ton. Inlösensumman år 1936 är emellertid beräknad efter 5 kronor 39 öre per ton. Inlösensumman har sålunda blivit $12.5 \times 5.39 \times 3,750,000 = 252.656$ miljoner kronor.

Från inlösensumman år 1936 skall emellertid dragas 1 krona 50 öre per ton malm som utfraktas enligt 1913 års avtal jämte viss ränta, vilket avdrag enligt den uppställda brytningsplanen blir 46.744 miljoner kronor. Nettoinlösensumman per 31 december 1936 blir alltså 205.912 miljoner kronor.

Vid denna beräkning har icke tagits hänsyn till TGO:s uppfattning

att till följd av besättningen av Ruhrområdet under åren 1923—1924 dessa år, då medelvinsten var särskilt låg, delvis icke böra medtagas vid beräkningen av medelvinsten för åren 1922—1933,

att LKAB:s räntekostnader icke skola betraktas som en driftutgift, när den för inlösensumman bestämmande medelvinsten beräknas, eftersom LKAB vid inlösen år 1936 skall överlämnas skuldfritt till staten samt

att LKAB:s skatter, åtminstone delvis, icke heller skola betraktas som driftutgift.

Vinna dessa TGO:s synpunkter värderingsnämndens bifall, så kan inlösensumman, även om skattemomentet lämnas i huvudsak obeaktat, ökas med cirka 35 miljoner kronor.

Vid tillämpning av det nya avtalet skall inlösensumman baseras å vinsten på 4,250,000 ton; således en större kvantitet än år 1936. Men det bör beaktas att denna malmkvantitet icke såsom vid 1936 års inlösen till endast 20 procent är tagen från Gällivare utan till 25 å 27 procent. Nyssnämnda ovisshetsmoment, angående vad som vid medelvinstens beräkning skall anses som driftutgift, äro borteliminerade, emedan inlösensumman skall baseras direkt på de i boksluten angivna nettovinsterna.

Medelvinsten för åren 1 oktober 1936—30 september 1945 är beräknad till 4 kronor 62 öre per ton. Minskningen i förhållande till medelvinsten under åren 1922—1933 beror på ökad fraktkostnad, djupbrytning samt den relativt stora kvantiteten malm från Gällivare och Luossavaara.

Inlösensumman blir $12.5 \times 4.62 \times 4,250,000 = 245.438$ miljoner kronor.

Vid inlösen år 1967 minskas medelvinsten med hänsyn till totalövergång

till djupbrytning till 4 kronor 24 öre per ton och inlösensumman blir 225.250 miljoner kronor.

Ovannämnda inlösensummor hava i tabellerna införts som driftutgifter. Det kunde ifrågasättas, att man i beräkningarna endast skulle infört räntan å inlösensumman. Dels bliva emellertid därvid beräkningarna mindre över-skådliga, dels skulle, om inlösensumman lämnas oamorterad år 2007, däri-genom icke ernås större ökning i statens sammanlagda vinst i alternativen II, III och IV per 1 oktober 1927 än cirka 3.5 miljoner kronor. Slutligen inverkar detta betraktelsesätt praktiskt taget icke på jämförelsen mellan alternativen II och III. Skillnaden mellan dessa alternativ blir per 1 oktober 1927 cirka 0.15 miljoner kronor.

De utfallna kvantiteterna.

Vinstbeloppen för åren 1938—47 i tabell I position 7 samt i tabell II position 15 hava beräknats utan hänsyn till de utfallna kvantiteterna. Med hänsyn till dessa hava därefter korrektionsposter införts i tabell I position 9 och tabell II position 19. Med hänsyn till den diskussion, som i utskottet förekommit beträffande dessa poster, må här anföras följande.

Vinsten på de utfallna kvantiteterna är beräknad till följande belopp:

för Kirunamalm.....	13,646,262	$\times 6.50 = 88.7$	miljoner kronor
» Gellivarealm	477,839	$\times 5.10 = 2.4$	» »
			Summa 91.1 miljoner kronor.

Härvid har beräknats, att i förhållande till tiden före år 1936 vinsten i Kiruna är oförändrad, i det att ränteutgiften minskats med 20 öre men brytningskostnaden ökats med i genomsnitt 20 öre per ton samt att i Gellivare vinsten ökats med 20 öre på grund av minskad räntekostnad och med 20 öre på grund av minskad brytningskostnad.

Royalty och utdelning till staten skall utgå med följande belopp:

för 1907 års Kirunamalm	9,696,262	$\times 0.50 = 4.8$	miljoner kronor
» 1913 »	3,950,000	$\times 3.00 = 11.9$	» »
» 1913 » Gellivarealm.....	477,839	$\times 3.00 = 1.4$	» »
			Summa 18.1 miljoner kronor.

Vid hälftenbruk (alternativ I) erhåller TGO $0.5 \times 91.1 - 18.1 = 27.5$ miljoner, medan staten mister samma belopp.

Tages emellertid jämväl hänsyn till den inverkan de utfallna kvantiteterna hava på statens skatt och på fraktavgiften (de utfallna kvantiteterna skola befraktas enligt nuvarande fraktavtal) och skiljer man därvid icke mellan statens direkta inkomster från LKAB, dess skatteinkomster och dess fraktavgifter, så blir TGO:s vinst och statens inkomstminskning lika med 30.5 miljoner kronor.

Om inlösen skett år 1936, erhåller TGO i första hand $91.1 - 18.1 = 73$ miljoner kronor, varifrån dock bör dragas den skatt av cirka 10 procent som TGO får betala.

Outtagen 1907 års malm.

För sådan del av 1907 års malm, som vid inlösen återstår obruten och som icke är inräknad i de utfallna kvantiteterna — enligt brytningsplanen ovan 4.2 miljoner ton Kirunamalm — skall staten erlägga lösensumma. Denna har beräknats till $5.75 - 1 = 4.75$ kronor (efter avdrag av kronoskatt) per ton.

Skuldfriheten.

Med hänsyn till att LKAB skall vid inlösen år 1936 respektive vid början av hälftenbruk år 1938 vara skuldfritt, måste i tabell I och II såsom utgift för TGO införas LKAB:s sannolika skuldbelopp omkring år 1936. Detta skuldbelopp har i propositionen antagits till 50 miljoner kronor. Detta belopp är erhållet på följande sätt:

Enligt balansräkning 30 september 1926 var LKAB:s skuld			
till TGO	45.4	milj. kr.	
» andra	4.1	»	»
	Summa	49.5	milj. kr.
Utdelning	24.4	»	»
	Summa	73.9	milj. kr.
Avgår:			
Bokfört värde å malmlager	9.2		
Fordringar	2.2		
Materialier (38 procent av bokfört värde)	1.5		
Övervärde å malmlager beräknat på sätt propositionen angiver	11.0	23.9	»
			»
		Rest	50.0 milj. kr.

Om brytningen icke ökas, böra avskrivningarna överstiga nyanskaffningarna så att skuldsumman år 1936 snarast blir något lägre än 50 miljoner kronor.

Frakttillägget.

Om de nuvarande avtalen skola tillämpas, torde det frakttillägg LKAB har att erlægga till statens järnvägar få avgöras genom process. Olika uppställningar föreligga angående den sannolika storleken av detta frakttillägg. Herr Stendahl anger i sin motion detsamma till 27 miljoner kronor. I tabell I och II har det satts till 35 miljoner kronor för att beloppet med säkerhet skall vara tillräckligt högt tilltaget. I tabell III och IV har upptagits det frakttillägg av 20 miljoner kronor, som skall gäldas av TGO enligt det föreslagna nya avtalet.

Frakter.

I alla alternativ har räknats med den höjning av frakten från och med år 1938, som stadgas i det föreslagna nya avtalet.

1913 års royalty för tiden före den 1 oktober 1927.

Statsrepresentanterna i LKAB:s styrelse hysa den uppfattningen, att LKAB är skyldigt att till staten giva ersättning för 429,643 ton malm enligt 1913 års avtal, vilken malm av bolaget avräknats enligt 1907 års avtal. Genom det föreslagna nya avtalet avstår staten från att utkräva detta belopp. Det kan även betraktas som en uppoffring från statens sida, när staten enligt § 37 mom. 2 i det föreslagna nya avtalet tillåtit LKAB bryta 3,885,000 ton malm i Kiruna på 1907 års kontrakt under tiden 1 oktober 1926—30 september 1927. Eftergiften från statens sida motsvarar 2.50 per ton för 385,000 ton. Totala uppoffringen i detta hänseende blir $814,643 \times 2.50 = 2,036,608$ kronor, varifrån dock skall dragas det belopp av 669,325 kronor,

som TGO enligt § 37 mom. 1 i det föreslagna nya avtalet skall betala till staten, vadan statens slutliga uppföring blir 1,367,383 kronor.

Det har av bergmästare Asplund i motion nr 347 framhållits, att LKAB uttagit »i förskott» c:a 3.3 miljoner ton malm från Gellivare på 1907 års avtal, vilken borde hava avräknats på 1913 års avtal, varigenom LKAB erlagt c:a 9 miljoner för låg royalté.

Här må då anföras, att LKAB redan före kriget utan anmärkning avvikit från den i 1907 års kontrakt § 8 mom. 2 angivna föreskriften att brytningskvantiteten skall (med visst undantag för åren 1908—1912) »fördelas ungefär lika på vart av ifrågakomna år», vilket åter torde bero därpå att det är svårt att överblicka huru denna bestämmelse påverkas av 1913 års avtal. Bliva nuvarande kontrakt bestående, så torde frågan få hänskjutas till rättslig prövning, varvid den i 1907 års kontrakt § 28 angivna skiljenämnden skall verkställa denna.

Om det föreslagna nya avtalet kommer till stånd, så mister staten denna fordran. Nu har emellertid i den brytningsplan, som ligger till grund för tabell I och II, såsom 1913 års malm medtagits även den av bergmästare Asplund påtalade kvantiteten (c:a 3.3 miljoner ton), vadan staten i beräkningarna tillgodoförts royalté för densamma och den skillnad, som kan uppstå mellan statens inkomster på nuvarande avtal enligt å ena sidan herr Asplunds betraktelsesätt samt å andra sidan det betraktelsesätt som ligger till grund för tabell I, inskränker sig till en ränteförlust av c:a 1.6 miljoner kronor.

Värdet av den ökade brytningen.

Den sammanlagda diskonterade vinst, som erhålles per 1 oktober 1927, blir i miljoner kronor enligt tabell

	I	II	III	IV
Staten i utdelning eller royalté	296.1	408.9	401.4	377.4
» i skatt	98.8	34.8	50.6	74.2
	394.9	443.7	452.0	451.6
TGO	317.2	271.1	326.6	325.7
	Summa 712.1	714.8	778.6	777.3.

Att totalsumman i tabell 1 blir något lägre än i tabell 2 beror därpå, att brytningen i alternativ I antagits något lägre under år 1937 än i alternativ II samt på att skatten beräknats utfalla ett år senare än den inkomst på vilken den baserats.

I sammanfattningen nedan har statens vinst av de nuvarande avtalen enligt alternativ I korrigerats uppåt från 394.8 till 398 miljoner, varigenom slutsumman för alternativen I och II blir densamma. Därigenom komma dock fördelarna av det nya avtalet att synas något mindre.

Om vinsten per ton beräknas till 5.50 kronor, så motsvarar ökningen i brytningen från 6,575 till 8.0 miljoner ton en årlig inkomst av c:a 7.84 miljoner kronor, d. v. s. ränta efter 5.5 procent på 140 miljoner kronor. Eftersom totala vinsten vid ökad brytning enligt det föreslagna nya avtalet per 1 oktober 1927 är lika med 779 miljoner, så blir vinsten vid fortsatt brytning av 6,575 miljoner ton per år lika med 779—140 = 639 miljoner kronor.

Tillämpas de nya avtalen, blir statens och TGO:s vinst densamma, vare sig inlösen sker år 1947 eller 1967.

Sammanfattning.

A. Totala vinsten från malmfälten vid olika brytningskvantiteter.

Vinsten från malmfälten är beroende av brytningens storlek. Om man fortsätter med den brytning, på vilken TGO vid tillämpning av nuvarande avtal torde inrikta sig, nämligen

från Kiruna	4.8	miljoner ton
» Gellivare (styckemalm)	1.3	» »
» Gellivare (slig)	0.125	» »
» Luossavaara	0.350	» »

Summa 6.575 miljoner ton,

så blir den totala vinsten från malmfälten inklusive skatt till staten
c:a 639 miljoner kronor
vid diskontering till den 1 oktober 1927.

Om brytningen på grund av TGO:s obenägenhet för ökning vid tillämpning av nuvarande avtal begränsas till 6,575,000 ton till och med år 1937, men från början av år 1938 ökas successivt till i genomsnitt 8 miljoner ton per år, varav

från Kiruna	5.65	miljoner ton
» Gellivare (styckemalm och slig) 2.00	»	»
» Luossavaara	0.35	» »

Summa 8.00 miljoner ton,

så blir den totala vinsten från malmfälten inklusive skatt till staten
c:a 715 miljoner kronor
vid diskontering till den 1 oktober 1927.

Därest slutligen brytningen börjar att redan efter den 1 oktober 1927 ökas successivt upp till i genomsnitt 8,000,000 ton per år, så blir den totala vinsten från malmfälten inklusive skatt till staten
c:a 779 miljoner kronor

vid diskontering till den 1 oktober 1927.

B. Totala vinstens fördelning mellan staten och TGO.

Vinstfördelningen mellan staten och TGO blir vid tillämpningen av nuvarande avtal olika, allt eftersom inlösen sker vid slutet av år 1936 eller (vid utebliven inlösen) hälftenbruk börjar från och med år 1938. Därest staten kan driva brytning och malmförsäljning med *samma* vinst som ett blandat statligt-enskit företag, så blir statens vinst större vid inlösen.

1. Begränsas brytningen till 6,575,000 ton pr år både nu och framgent, så fördelas

den totala vinsten av 639 miljoner kronor		
på	staten	resp. TGO
	(inkl. skatt)	
<i>i</i> vid <i>inlösen</i>		
år 1936 med	368	» 271 miljoner kronor.
<i>h</i> och vid <i>hälftenbruk</i>		
från och med år 1938 med	352	» 287 » »

2. Om brytningen begränsas till 6,575,000 ton pr år t. o. m. 1937, men sedan successivt ökas till 8,000,000 ton pr år, fördelas

den totala vinsten av 715 miljoner kronor

	staten	resp. TGO
på	(inkl. skatt)	
<i>i</i> vid <i>inlösen</i>		
år 1936 med	444	» 271 miljoner kronor.
<i>h</i> och vid <i>hälftenbruk</i>		
från och med år 1938 med	398	» 317 » »

3. Om det föreslagna nya avtalet träder i kraft, fördelas

den totala vinsten av 779 milj. kronor

	staten	resp. TGO
på	(inkl. skatt)	
med	452	» 327 miljoner kronor.

C. Fördelningen av vinstökningen på grund av det föreslagna nya avtalet.

Den ökade vinst, som staten resp. TGO erhåller enligt det föreslagna nya avtalet utöver den vinst, som vid tillämpning av nuvarande avtal ernås, blir tydligen beroende av *dels* om inlösen sker år 1936 *eller* om (vid utebliven inlösen) hälftenbruk börjar efter år 1937, *dels ock* av den malmkvantitet, som vid tillämpning av nuvarande avtal skulle brytas efter år 1937.

Vinstökningen genom det nya avtalet blir sålunda

för	staten	resp. TGO
	(inkl. skatt)	
<i>1</i> utöver den vinst, som med nuvarande avtal ernås vid en brytning av 6,575,000 ton pr år nu och framgent,		
<i>i</i> vid <i>inlösen</i>	452—368 =	327—271 =
år 1936	= 84 milj. kr.	= 56 milj. kr.
<i>h</i> och vid <i>hälftenbruk</i>	452—352 =	327—287 =
efter 1937	= 100 milj. kr.	= 40 milj. kr.
<i>2</i> utöver den vinst, som med nuvarande avtal ernås vid en brytning av 6,575,000 ton pr år t. o. m. 1937 och successiv ökning därefter till 8,000,000 ton pr år,		
<i>i</i> vid <i>inlösen</i>	452—444 =	327—271 =
år 1936	= 8 milj. kr.	= 56 milj. kr.
<i>h</i> vid <i>hälftenbruk</i>	452—398 =	327—317 =
efter år 1937	= 54 milj. kr.	= 10 milj. kr.

D. Ovisshetsmoment.

Nyssnämnda vinstökningssiffror få emellertid icke betraktas som det avgörande momentet vid bedömandet av det föreslagna nya avtalet utan fast mera som en grundval för de ytterligare övertåganden, som böra bli utslagsgivande. Ty dessa vinstökningssiffror äro i vissa hänseenden beroende på förutsättningar, om vilka mycket olika meningar kunna göras gällande.

Man får sålunda vara beredd på att, av skäl som ovan angivits, inlösen-summan vid inlösen år 1936 blir per 1 oktober 1927 cirka 21 miljoner större än som angivits i beräkningarna. Det frakttillägg, som kan erhållas vid fortsatt process, kommer möjligen att bli lägre exempelvis som herr Stendahl antagit 27 i stället för 35 kronor. I sådant fall ändras de under C angivna vinstökningssiffrorna till följande belopp (miljoner kronor)

	Staten	TGO
1 i.	84 + 29 = 113	56 - 29 = 27
1 h.	100 + 8 = 108	40 - 8 = 32
2 i.	8 + 29 = 37	56 - 29 = 27
2 h.	54 + 8 = 62	10 - 8 = 2

Det är ovisst, om man, ifall brytningen ökas om 10 år kan få samma pris för malmtillskottet som om ökningen sker nu. Marknaden kan hava tillgodosetts från andra gruvfält, som icke kunna undanträngas utan prissänkning. Man kan på dylikt sätt mycket väl förlora något tiotal miljoner kronor, vilket är liktydigt med att vinsten av det föreslagna nya avtalet blir i motsvarande mån större.

Det finns emellertid ännu en betydande faktor att uppmärksamma, nämligen om man vid statsdrift kan uppnå samma vinst som vid enskild drift. Därest staten efter att hava inlöst malmfälten år 1936 icke lyckas komma till samma pris som ett enskilt företag, så blir redan 1 procent sänkning liktydig med en vinstminskning av drygt 1 miljoner om året motsvarande alltså ett kapitalvärde år 1936 av cirka 18 miljoner kronor och ett kapitalvärde den 1 oktober 1927 av cirka 11 miljoner kronor. Och den förlust staten gör i detta fall kommer icke landets invånare utan utlandet till godo.

Vid sidan av de större faktorer som berörts i ovan intagna utredning förtjäna även en del mindre sådana beaktande. Sammanlagt synas emellertid dessa vara av den art, att de närmast torde något öka statens vinst av det nya avtalet. Dessa faktorer äro närmare behandlade av herrar Borgquist och Waller i en till utskottets utlåtande fogad bilaga 1. I bilaga 2 och 3 hava av dem till bemötande upptagits herr Stendahls motion nr 344 samt vissa av herr Stendahls till statsutskottet framförda synpunkter ävensom herr Asplunds motion nr 347.

Beträffande de i utskottets utlåtande åberopade beräkningarna anser sig utskottet till en början böra framhålla, att dessa, då så många ovisshetsmoment föreligga, självfallet icke göra anspråk på att exakt utvisa den *absoluta* vinst, som uppkommer vid olika alternativ. Beräkningarna torde dock utvisa de olika avtalens *relativa* värde för staten respektive trafikbolaget under vissa antagna förutsättningar.

Vid granskningen av det material, som förelegat för bedömande av de ekonomiska konsekvenserna av det framlagda förslaget, har utskottet kommit till den uppfattningen, att en tillämpning av förslagets bestämmelser under alla förhållanden kan beräknas komma att tillföra staten större vinst än den, som med nu gällande avtal kan ernås. Huru stor denna vinstökning för

staten kommer att bli, är emellertid beroende av så många ovissa faktorer, att någon fullt tillförlitlig siffra icke kan angivas. Vid en jämförelse mellan de fördelar staten genom en tillämpning av förslaget bestämmelser kan antagas vinna samt dem, som kunna beräknas komma de enskilda aktieägarna till godo, synes det emellertid utskottet med fog kunna ifrågasättas, att vissa jämkningar göras till förmån för staten.

I sådant avseende har utskottet i första hand fäst sin uppmärksamhet vid att i förslaget, som bygger på principen om likställighet mellan preferens- och stamaktier beträffande rätt till utdelning, så till vida göres undantag från denna princip, att trafikbolaget, innan vinstfördelning sker, skall äga uppbära en royalty med en krona för varje ton malm bortfraktad under tiden 1 oktober 1927—30 september 1931 och med 50 öre för varje ton malm, som bortfraktas under det därpå följande bokslutsåret. Enligt utskottets mening är det förklarligt, att trafikbolaget icke anser sig kunna gå med på att redan från och med nästa bokslutsår helt tillämpa det nya vinstfördelningssystemet. Den minskning av utdelningen å trafikbolagets aktier, som i sådant fall antagligen icke skulle kunna undgås, kan nämligen beräknas lända de nuvarande aktieägarna till så stort men att de icke skulle vilja godkänna en dylik anordning. Med hänsyn till de fördelar, som i framtiden komma trafikbolaget och dess aktieägare till del enligt förslaget, synes det emellertid utskottet icke vara obilligt, att trafikbolaget efter tio år, d. v. s. under tiden den 1 oktober 1937 till den 30 september 1942, årligen till staten utbetalar så stor del av vad trafikbolaget under tiden den 1 oktober 1927 till den 30 september 1932 uppburit i royalty enligt § 4, som vid fullt genomfört hälftenbruk bort tillkomma staten. Såsom förutsättning för ett godkännande av förslaget anser sig utskottet därför böra uppställa, att trafikbolaget förbinder sig att den 30 september 1938 till staten erlägga ett belopp motsvarande hälften av den royalty bolaget uppburit för bokslutsåret den 1 oktober 1927 till den 30 september 1928 samt att sedermera den 30 september ett vart av åren 1939, 1940, 1941 och 1942 utbetala halva beloppet av royaltyn under de respektive bokslutsår, som följa närmast efter den 30 september 1928.

I vissa av motionerna hava anmärkningar framställts mot förslaget på den grund, att i detsamma icke skulle hava tagits tillräcklig hänsyn till statens järnvägars intressen. Utskottet vill visserligen icke förneka, att vissa skäl kunna anföras till stöd för det av järnvägsstyrelsen framförda kravet på högre fraktsatser än de i förslaget betingade. I betraktande av de övriga fördelar förslaget innebär för staten har utskottet emellertid icke ansett sig böra påyrka någon ändring av de föreslagna fraktsatserna i vad de avse tiden till och med den 30 september 1947. Däremot anser utskottet vissa betänkligheter möta att, såsom skett i förslaget, redan nu fixera de fraktsatser, som skola gälla efter nämnda dag. Regleringen av denna fråga synes utskottet lämpligen kunna uppskjutas till den tid, då staten har att träffa avgörande, huruvida staten vill begagna sig av sin rätt att den 30

september 1947 inlösa stamaktierna i malmbolaget eller icke. Avstår staten från inlösningsrätten, måste sålunda förhandlingar upptagas mellan staten och bolagen rörande järnvägsfrakterna samt sådana bestämmelser i avtalet, rörande vilka det kan finnas påkallat att företaga ändringar. Härigenom skulle läget år 1947 enligt det nya avtalet principiellt bli detsamma som läget år 1937 enligt nu gällande avtal. För att trafikbolaget vid de sålunda förutsatta förhandlingarna ej skall vara fullständigt beroende av statens goda vilja, torde bolaget böra äga möjlighet att, i händelse enighet ej kan uppnås, påyrka inlösen, därvid det dock synes vara skäligt, att en något lägre inlösensumma tillämpas än den i § 25 mom. 2 angivna. Utskottet förordar därför, att i förslaget göres den ändring, att bestämmelserna om järnvägsfrakterna förklaras skola gälla allenast för tiden till den 1 oktober 1947. I samband därmed föreslår utskottet, att i avtalet måtte stadgas, att, därest ej inom viss tid, förslagsvis senast ett år före nämnda dag, överenskommelse kunnat träffas, trafikbolaget skall äga rätt att påfordra inlösen av stamaktierna i malmbolaget på de i § 25 mom. 2 angivna villkor, dock med den förändring att den årliga kvantitet malm, till vilken vid lösesummans beräkning hänsyn skall tagas, skall minskas till 3,750,000 ton. Har staten icke inom viss tid, förslagsvis tre månader därefter, förklarat sig villig företaga dylik inlösen skola avtalets bestämmelser gälla för därpå följande 10 år. Avtalet bör därjämte innehålla, att ett liknande förfarande skall iakttagas vid varje senare inlösentid.

I detta sammanhang har utskottet funnit det böra tagas under övervägande, huruvida icke någon del av statens blivande inkomst från malmbolaget bör — utöver de garanterade fraktavgifterna — i någon form komma statens järnvägar till godo. Utskottet vill erinra om att utskottet i sitt utlåtande nr 9 vid 1926 års riksdag funnit det framstå såsom en angelägen uppgift att söka åvägbringa en ökad amortering av det i statens affärsverk nedlagda lånekapitalet. Med beaktande av denna synpunkt skulle det enligt utskottets mening vara önskligt, att en avsevärd del av statens inkomster från malmbolaget årligen bleve använd till avbetalning av oräntabla delar av det lånekapital, som är nedlagt i statens järnvägsanläggningar. Räntanspråken på statens järnvägar skulle härigenom i motsvarande mån minskas. Därtill kommer att ett sådant förfarande skulle stå i överensstämmelse med en enligt utskottets mening beaktansvärd grundsats, som bland annat kommit till uttryck i statskontorets utlåtande, nämligen den att inkomster uppkomna genom en exploatering av landets naturtillgångar, som innebär en konsumtion av själva kapitalet, icke böra i sin helhet tagas i anspråk för statens löpande utgifter.

Enligt förslaget skall staten till malmbolaget avstå sin särskilda rätt till Luossavaara malmfält. I propositionen framhålles, att till den förmån, som härigenom beredes trafikbolaget såsom ägare av stamaktierna i malmbolaget, hänsyn tagits vid avvägande av de fördelar, som preferensaktieägarna genom förslaget vinna i förhållande till stamaktieägarna. Även om detta påstående

är riktigt, anser utskottet likväl, att staten med fog kan göra anspråk på någon ytterligare gottgörelse för ifrågavarande malmfält. Säsom ett skäligt vederlag i sådant hänseende anser sig utskottet böra föreslå, att trafikbolaget förbinder sig att den 1 oktober 1927 utan ersättning till staten med äganderätt överlämna samtliga de gruvor och inmutade områden inom Norrbottens län, som nu tillhöra Aktiebolaget Nordsvenska Malmfält eller trafikbolaget. De malmfyndigheter, som härigenom skulle med full äganderätt överlämnas till staten, torde böra, i den mån det låter sig göra, omedelbart utläggas såsom statsgruvefält. Ett sådant förfarande, skulle stå i överensstämmelse med vad som skedde vid uppgörande av 1907 års avtal, då staten övertog samtliga malmbolagets då ägande fyndigheter i Norrbotten, med undantag av de båda stora gruvfält, varom uppgörelse träffades. Beträffande de gruvor, som sålunda den 1 oktober 1927 skulle överlämnas till staten, lär staten böra ikläda sig samma förpliktelser, som enligt § 20 skola gälla i fråga om Svappavaara.

Enligt § 10 i förslaget har rätt tillerkänts malmbolaget att ett år efter tillsägelse inlösa högst så stor del av trafikbolaget vid tiden för tillsägelsen tillhörigt fartygsrum, att med detsamma kan utskeppas lika stor kvantitet malm, som i medeltal under närmast föregående femårsperiod utskeppats med trafikbolagets tonnage. Denna inlösningsrätt skall utövas, så snart de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna i malmbolagets styrelse så påfordra. Lösesumman skall enligt paragrafen utgöras av det belopp, vartill fartygens värde fastställs genom värdering av skiljemän. Beträffande denna bestämmelse har i herr Stendahls motion framhållits, att den skiljeman, som enligt förslaget skulle komma att utses av malmbolaget, i stället borde utses av Kungl. Maj:t. En ändring i sådan riktning anser utskottet böra vidtagas.

Till förtydligande av § 35 i förslaget, i vad angår gottgörelse åt trafikbolaget för frakttillägg, har bolaget i skrivelse till Kungl. Maj:t förklarat, att bolaget icke gör anspråk på återbekommande av större del av ifrågavarande frakttillägg än som motsvarar de belopp, varmed frakttilläggen överstiga vad de skulle hava uppgått till, därest ifrågavarande år avsättning icke skett till förnyelsefond. Beträffande bestämmelsen i § 37 angående avräkning för utfraktning av Gellivarealm under bokslutsåret den 1 oktober 1926—30 september 1927 intill 785,000 ton har trafikbolaget i en annan till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse förklarat, att därest vid närmare beräkning det skulle visa sig, att den 1 oktober 1926 den kvantitet, malmbolaget skulle ägt rätt utfrakta intill utgången av år 1932 enligt 1907 års avtal, icke uppgått till 785,000 ton, malmbolaget icke skall hava rätt att avräkna större kvantitet å 1907 års avtal, än vad som resterat den 30 september 1926. De förtydliganden av ifrågavarande båda paragrafer, som innefattas i trafikbolagets skrivelser, synas utskottet lämpligen böra komma till uttryck i själva avtalet.

Utskottet anser sig slutligen böra framhålla, att utskottet så tolkat förslaget, att malmbrytningen skall ordnas på ett sådant sätt, att vid varje

tidpunkt, då inlösen kan ifrågakomma, den i magasinen förefintliga malmkvantiteten blir, praktiskt taget, av samma storlek som under övrig tid. Därest någon tvekan skulle råda om riktigheten av denna tolkning, bör förslaget ändras, så att den av utskottet angivna innebörden av avtalet kommer till tydligt uttryck.

De ändringar, som utskottet föreslagit, öka statens vinst av det ifrågasatta nya avtalet med 21 miljoner kronor per 1 oktober 1927. Trafikbolagets minskas med samma belopp. Korrigeras den å sid. 59 intagna tabellen över vinstökningen genom det nya avtalet med detta belopp, så blir resultatet:

	för staten (incl. skatt)	resp.	för TGO
1 i	84 + 21 = 105		56 - 21 = 35
h	100 + 21 = 121		40 - 21 = 19
2 i	8 + 21 = 29		56 - 21 = 35
h	54 + 21 = 75		10 - 21 = - 11.

Vid alt. 2 i, som i främsta rummet diskuterats, blir sålunda vinsten ungefär jämnt fördelad på staten och bolaget.

Om man tager hänsyn till de nederst å sid. 59 och överst å sid. 62 angivna ovisshetsmomenten samt jämväl verkställer korrektion med hänsyn till de ändringar utskottet föreslagit, så kommer eventuellt vinstökningen att fördelas ungefär på sätt nedan anges:

	staten (incl. skatt)	TGO
1 i	113 + 21 = 134	27 - 21 = 6
h	108 + 21 = 129	32 - 21 = 11
2 i	37 + 21 = 58	27 - 21 = 6
h	62 + 21 = 83	2 - 21 = - 19.

Härav framgår, att det nya avtalet kan komma att resultera i en vinst, som för statens del blir, även vid alt. 2 i, inemot tio gånger större än vinsten för Trafikbolaget.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

a) att riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att Kungl. Maj:t bemyndigas att å statens vägnar med Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Norrbottens Järnverks Aktiebolag träffa överenskommelse i enlighet med ovanintagna förslag till avtal mellan svenska staten, å ena, samt ifrågavarande bolag, å andra sidan, med de förändringar och förtydliganden, som av utskottet här ovan förordats,

b) att de av herrar Stendahl, Lindhagen, Asplund,

Dahlén m. fl., Hage och Carlsson-Frosterud m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 344, 345 och 347 samt II: 466, 467, 468, 475 och 476), i den mån de ej kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under a), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 30 maj 1927.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, A. F. Vennersten, J. Nilsson i Malmö, C. P. V. Nilsson i Gränebo, O. Bergqvist, J. G. Waller, E. A. Hallin, C. I. Asplund, J. Jeansson, C. Johansson i Hälsingborg och G. Kobb; samt

från andra kammaren: herrar A. Wiklund, C. R. Jansson i Falun, P. Nilsson i Bonarp, L. J. Carlsson-Frosterud, O. Olsson i Kullenbergstorp, A. Å:son Törnkvist i Karlskrona, P. M. Olsson i Blädinge, E. Kristensson i Göteborg, S. Persson i Fritorp, E. G. E. Eriksson i Stockholm, J. Olofsson i Digernäs och P. C. Jousson.

Reservationer:

av herrar *Lindblad*, *Nilsson* i Malmö, *Wallis*, *Johansson* i Hälsingborg, *Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg, *Eriksson* i Stockholm och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»I förevarande proposition förelägges riksdagen förslag till ny uppgörelse med Grängesbergsbolaget, avseende att ersätta tidigare kontrakt och vara grundläggande för det framtida samarbetet mellan staten och bolaget i fråga om de norrbottniska malmfälten exploatering. I stället för att staten för närvarande erhåller en av konjunkturerna på malmmarknaden oberoende inkomst med inlösningsrätt vid 1936 års slut skulle staten enligt den nya överenskommelsen för de närmaste åren erhålla en vinst, som med gynnsamma avsättningsmöjligheter skulle bli ökad, varvid dock å andra sidan bolaget berättigas kvarstå som hälftendelägare i malmfälten till 1947, varjämte eventuellt fortsatt delägarskap även för tiden därefter förutsättes.

En sådan vittutseende överenskommelse torde icke böra biträdas utan ingående och noggranna överväganden rörande dess framtida ekonomiska konsekvenser. Redan från denna utgångspunkt torde emellertid vägande erinringar kunna göras mot det förslag i ämnet, som av Kungl. Maj:t nu förelagts riksdagen.

Av vad i ärendet förekommit har utskottet bibragts den uppfattningen, att den tid, som före propositionens framläggande stått till buds för ärendets beredning, icke varit tillräcklig för ett nöjaktigt bedömande i vad mån det nya avtalet kan anses godtagligt ur statens synpunkt. Statskontoret och kommerskollegium — vilka haft att besvara remissen av ärendet redan samma dag som denna mottagits — hava framhållit svårigheterna att med den ringa tid och det knappa material, som stått till ämbetsverkens förfogande, bilda sig någon bestämd uppfattning av förslaget. Järnvägsstyrelsen har från sina utgångspunkter funnit sig icke kunna tillstyrka det nya avtalet. Överhuvud synas för statens del några mera ingående kalkyler rörande avtalets ekonomiska konsekvenser ej hava förelegat, ett förhållande som måste framstå desto mera betänkligt i betraktande av alla de svårbedömbara moment i fråga om inlösningsberäkningar, vinstfördelning under skilda perioder, olika malmbrytningskvantiteter, frakttillägg o. s. v., som ingå i uppgörelsen.

Då utskottet gått att pröva förslaget, har utskottet ansett sig böra införskaffa handlingar och inhämta upplysningar i ärendet så långt detta varit möjligt. Före ingåendet av det nya avtalet hade visserligen enligt uppgift statens representanter gjort vissa beräkningar rörande statens och Grängesbergsbolagets vinst på det nya avtalet; resultaten av dessa beräkningar äro

dock icke för utskottet kända. Sedermera hava av statsrådet och chefen för finansdepartementet ställts till utskottets förfogande mera detaljerade kalkyler — uppgjorda av överdirektören W. Borgquist och revisionssekre- raren A. H. Waller — angående den inverkan avtalsförslaget i olika av- seenden kan hava för staten och bolaget.

Beräkningen rörande statens och TGO:s vinst hava verkställt för fyra olika alternativ. De tvenne första avse det fall, att de nuvarande avtalen bibehållas samt att vid alternativ I statsinlösen icke sker år 1936 utan sta- ten och bolaget ingå som hälftendelägare från och med år 1938, under det att vid alternativ II statsinlösen sker 1936. De två senare alternativen avse förhållandena enligt det nu föreslagna avtalet, varvid förutsattes, att statsinlösen sker i alternativ III år 1947 och i alternativ IV år 1967.

Av särskilt intresse för frågans bedömande är en jämförelse mellan alter- nativen II och III. Det förra, som i det följande benämnes nuvarande av- tal, bygger på nu gällande överenskommelser samt en brytning av 6.575 miljoner ton per år till och med år 1937 samt därefter en ökning av bryt- ningen upp till 8 miljoner ton per år. Det senare, som här benämnes det nya avtalet, förutsätter, att brytningen omedelbart successivt ökas, så att densamma från och med år 1930 uppgår till 8 miljoner ton om året.

Enligt dessa alternativ skulle staten för hela den beräknade perioden av 80 år erhålla omkring 300 miljoner kronor mindre efter det nya avtalet än efter det gamla. Härvid är dock att märka, att i kalkylen ej tagits hän- syn till den ränteutgift, som staten skulle vid inlösen år 1936 hava att under åren 1937—1947 erlägga å utbetalad inlösensumma och ersättning för outfraktad malm, och vilken torde, efter en räntefot av 5 procent, kunna i runt tal beräknas till cirka 120 miljoner kronor. Efter denna korrektion skulle skill- naden mellan statens vinst enligt de båda avtalen uppgå till omkring 180 miljoner kronor. För bolagets del är vinsten på det nya avtalet omkring 250 miljoner kronor större än på det gamla. Om hänsyn tages till den ränta, som bolaget under tiden 1937—1947 kan antagas erhålla på vad som vid inlösen år 1936 av inlösningssumman och ersättning för outfraktad malm återstår efter gäldande av LKAB:s skulder, vilken ränta kan i runt tal beräknas till omkring 90 miljoner kronor, skulle bolagets vinst på det nya avtalet bliva cirka 160 miljoner kronor. Man måste emellertid vid bedömandet av avtalens verkliga ekonomiska innebörd beakta, huruvida in- komsten för staten resp. TGO till huvudsaklig del inflyter under en jäm- förelsevis närliggande tid eller under en mera avlägsen framtid. I sådant avseende är att märka, att under perioden till och med år 1936 statens in- komst komme att genom det nya avtalet ökas med cirka 71 miljoner kro- nor, under det att bolagets inkomst komme att bliva praktiskt taget oför- ändrad. Under perioden 1937—1947 kommer däremot statens inkomst att genom samma avtal minskas med 223 miljoner kronor eller vid beaktande av dels den förutnämnda ränteutgiften dels den utgift staten har för »ut- fallna kvantiteter» med cirka 37 miljoner kronor. Bolagets vinst under

samma tidsperiod enligt det nya avtalet är upptagen med 207 miljoner kronor, under det att bolaget enligt det gamla avtalet icke skulle haft annan inkomst än dels den förut omnämnda till cirka 90 miljoner kronor beräknade räntan och dels av utfallna kvantiteter en inkomst av cirka 66 miljoner kronor. Bolagets mervinst på grund av det nya avtalet på denna period utgör således 51 miljoner kronor. Under tiden efter 1947 har i de båda alternativen icke räknats med någon inkomst för TGO. För statens del blir inkomsten efter år 1947 160 miljoner mindre enligt det nya avtalet än enligt det gamla, beroende därpå att vid inlösen enligt nuvarande avtal LKAB skall överlämnas skuldfritt.

Enligt nuvarande avtal utgör den beräknade inlösningssumman jämte ersättning för outfraktad malm cirka 226 miljoner kronor, under det att den enligt det nya avtalet beräknats till cirka 245 miljoner kronor eller ett 19 miljoner kronor högre belopp. Frakttilläggen äro enligt det gamla avtalet upptagna till 57 miljoner och enligt det nya avtalet till 20 miljoner kronor. Slutligen skall enligt det nuvarande avtalet TGO för gäldande av LKAB:s skulder utgiva 50 miljoner kronor, under det att enligt det nya avtalet denna utgift försvinner.

I båda alternativen hava för erhållande av en bättre jämförelse dem emellan jämväl beräknats värdet av inkomster och utgifter reducerat till närvarande tid eller närmare bestämt den 1 oktober 1927. Härvid har räknats med en räntesats av $5\frac{1}{2}$ procent. Vid en dylik jämförelse mellan de båda avtalen uppkommer genom det nya avtalet en total mervinst av 64 miljoner kronor, beroende på den förut omnämnda ökade brytningen under de närmaste åren. Av denna mervinst faller $\frac{1}{8}$ på staten och $\frac{7}{8}$ på bolaget.

I fråga om dessa slutsiffror har visserligen gjorts gällande, att vid deras bedömande icke finge förbises en del påstådda ovisshetsmoment, vartill hänsyn icke tagits i beräkningarna men som samtliga uppgivits påverka statens vinst å nya avtalet i höjande riktning.

Enligt utskottets mening hava å andra sidan vid kalkylernas uppgörande förbisett vissa faktorer, som verka i motsatt riktning och vilka komma det nya avtalet att framstå såsom för staten ogynnsamt.

Så har staten genom det nya avtalet i stort sett frånhänt sig möjligheterna att efter år 1937 erhålla ökad järnvägsfrakt för malmen. Enligt det nya avtalet skola de år 1907 fastställda fraktsatserna bibehållas oförändrade ända fram till 1937 och sedermera höjas med allenast 35 öre för ton (jämte en oviss utsikt till ytterligare höjning), medan vid fastställande av järnvägsstyrelsens förslag till ny godstaxa andra malmtrafikanter skulle på motsvarande sträckor erhålla sina frakter stegrade med 50—60 procent. Även med beaktande att enligt gällande avtal fraktsatserna icke må höjas före år 1938 torde vinsten för bolaget av denna förmån böra skattas till betydande belopp. I detta avseende må nämnas, att järnvägsstyrelsen ansett, att frakt-

ten borde höjas med ytterligare 90 öre per ton, varvid dock räknats med en jämförelsevis stor rabatt. Detta järnvägsstyrelsens förslag skulle tillföra statens järnvägar en ökad inkomst av 7.2 miljoner kronor om året från och med år 1938. Det kapitaliserade nuvärdet av denna merfrakt utgör cirka 71 miljoner kronor, därvid dock är att märka, att densamma delvis skulle gäldas av staten, som också skulle få sin skatt från LKAB något minskad. Även med beaktande härav innebär dock, såsom även kommerskollegium framhållit, den låga järnvägsfrakten en avsevärd fördel för TGO.

Ett annat ovisshetsmoment är, att, medan Grängesbergsbolaget å sin sida krävt garanti för järnvägsfrakterna, frågan om frakterna på bolagets båtar lämnats fullständigt öppen. Det enda skydd, som i detta avseende är staten tillförsäkrat, är rätten till inlösen av bolagets båtar efter värdering av skiljomän. Som bekant verkställas malmtransporterna i betydande omfattning med fartyg, tillhöriga trafikbolaget och särskilt konstruerade för malmtransport. Utan tvivel är inkomsten av malmen jämväl beroende av sjöfrakterna å dessa båtar. Nyssnämnda inlösningsbestämmelse torde dock icke kunna betraktas som en tillfredsställande garanti i förevarande avseende.

Vidare är att märka den stora fördel, som TGO erhållit genom rätten till ökad brytning i Grängesbergsgruvorna, en förmån, som vid beräkningen icke åsatts något värde. Framhållas må ock, att genom det nya avtalet staten förbundit sig att i ytterligare 10 år icke exportera järnmalm från dess egna gruvor i Norrbotten.

Slutligen må här erinras om, att i 1907 års kontrakt är stadgat, att LKAB under åren 1908—1932 äger utfrakta från Gällivare sammanlagt 18,750,000 ton malm, vilken kvantitet skall fördelas ungefärligen lika på vart och ett av ifrågakomna år dock att under de första fem åren bolaget äger utfrakta intill 1,000,000 ton årligen. Frånräknas den kvantitet av 5,000,000 ton, som bolaget enligt denna bestämmelse ägt utfrakta under de fem första åren 1908—1912, skulle alltså för perioden 1913—1932 återstå cirka 14 miljoner ton eller omkring 700,000 ton för år. Vid beräkningen av statens årliga inkomst från bolaget har emellertid bolaget på 1907 års avtal avräknat hela den avsända årskvantiteten (vissa år utgörande över 1,000,000 ton) och detta även i vad denna årskvantitet överstigit nyssnämnda medelkvantitet av 700,000 ton. Rätteligen hade emellertid denna överkvantitet bort avräknas på 1913 års avtal. Sedan bolaget alltså i strid med 1907 års kontrakt i förtid tillgodogjort sig fördelarna av detta kontrakt, skulle nu bolaget vid antagande av den föreslagna nya överenskommelsen undgå att taga konsekvenserna härav i form av brytning efter 1913 års kontrakt med däri stadgade högre gottgörelse åt staten.

Den förändringen i avtalsförslaget har bland annat nu ifrågasatts, att järnvägsfrakterna icke skulle fastställas för obestämd framtid utan blott i första hand till och med den 30 september 1947. Denna ändring torde böra betraktas såsom av behovet påkallad. Emellertid förringas i hög grad värdet

av ändringen genom den rätt som medgivits bolaget att påyrka statsinlösen, med lösesumman beräknad på en till 3,750,000 ton begränsad årskvantitet, därest bolaget i ett visst läge finner detta ekonomiskt gynnsamt.

Enligt vad som upplysts skulle värdet av de ändringar i avtalsförslaget, som sålunda förordats, kunna uppskattas till omkring 20 miljoner kronor. Vid bedömandet av nu angivna belopp måste tagas hänsyn till de fördelar och nackdelar, som avtalet i övrigt skulle medföra för de båda parterna och vilka tidigare siffermässigt belysts. Ensamt den bolaget tillförsäkrade garantin av vissa låga järnvägsfrakters orubbade bibehållande fram till 1947, eventuellt för ännu längre tid, torde mer än väl uppväga här angivna belopp.

Att överhuvud någon mervinst genom det nya avtalet kunnat tillgodoräknas staten har berott på att man vid beräkningarnas verkställande utgått från den enligt utskottets mening godtyckliga förutsättningen, att malmbolagets ledning, därest icke det nya avtalet biträdades, trots rådande avsättningsmöjligheter, inskränker brytningen till 6,575 miljoner ton för år. Det har sålunda vid kalkylernas uppgörande förutsatts, att gruvbolaget icke kommer att före 1936 års slut bryta och utfrakta hela den enligt nuvarande avtal tillåtna malmkvantiten. I följd härav har antagits, att staten skulle behöva dels till TGO utgiva ersättning för outfraktad malm med omkring 20 miljoner kronor och dels till bolaget leverera utfallna kvantiteter till ett värde av cirka 66 miljoner kronor efter avdrag av kronoskatten.

I detta avseende är att märka hurusom LKAB enligt 1907, 1908 och 1913 års avtal äger planenligt utfrakta 6,420,000 ton malm för vart och ett av åren 1925—1932. Härtill kommer enligt 1918 års avtal med TGO Luossavaaramalm till en kvantitet av 350,000 ton samt enligt 1911 års överenskommelse varpmalm till ej angiven kvantitet; en kvantitet av 200,000 ton varpmalm torde få räknas som planenlig i detta sammanhang.

Inalles uppgå dessa kvantiteter lapplandsmalm till (6,420,000 + 350,000 + 200,000) i runt tal 7.0 miljoner ton (transporterna för Freja-, Tuollavaaramed flera bolag häri ej inräknade). Härutöver äger LKAB jämlikt 1918 års tilläggsavtal rätt utfrakta från krigsåren kvarstående, då icke uttagna malmkvantiteter, s. k. »utfallna kvantiteter», vilka bolaget under tiden in- till 1932 icke medhinner utfrakta. (Se § 2 av 1918 års tilläggsavtal.) Dessa kvantiteter hava beräknats till 14.1 miljoner ton.

Såsom härav framgår räknades redan 1918 med en sannolik minimikvantitet omkring 1925 av 7 miljoner ton, varjämte förutsattes ytterligare utfrakt under närmaste åren av vissa i 1918 års tilläggsavtal angivna »utfallna kvantiteter».

Såsom belysande för storleken av den malmkvantitet, som bolaget självt tidigare avsett att under de närmaste åren utfrakta, torde böra återgivas följande av TGO den 16 januari 1926 till järnvägsstyrelsen avlätna skrivelse.

»Till Kungl. Järnvägsstyrelsen.

Genom skrivelse av den 18 sistlidne november har styrelsen meddelat, att gällande kontraktsbestämmelse därom att en transportökning av mer än 200,000 ton per år å Riksgränsbanan bör anmälas två år i förväg, vilken bestämmelse genom överenskommelse under kristiden icke tillämpats, numera skulle träda i kraft. Med anledning därav önskade styrelsen före 1926 års slut underrättelse, i den händelse en kraftigare ökning i malmtransporten kunde förväntas under 1928, och ville även erhålla uppgift om den transportmängd, som kunde beräknas för år 1927.

Sedan vi på anförda skäl anhållit om uppskov med avlämnande av kontraktsenlig anmälan till utgången av innevarande januari månad, har detta av styrelsen genom skrivelse av den 29 december förra året medgivits.

Med anledning av ovanstående få vi nu anmäla, att vi för år 1926 beräkna erforderliga fraktkvantiteter på följande sätt och innefatta nedanstående kvantiteter såväl de kvantiteter vi äga frakta på grund av de egentliga statskontrakten som det så kallade varpmalmskontraktet och Luossavaarakontraktet.

	Till Narvik	Till Luleå
Från Kiruna.....	5,500,000 ton	200,000 ton
» Malmberget.....	—	1,400,000 »
Summa	5,500,000 ton	1,600,000 ton

eller tillsammans 7,100,000 ton.

För år 1928 beräknas följande kvantiteter:

Från Kiruna.....	6,000,000 ton	450,000 ton
» Malmberget.....	—	1,550,000 »
Summa	6,000,000 ton	2,000,000 ton

eller tillsammans 8,000,000 ton.

I detta sammanhang få vi även erkänna mottagandet av styrelsens skrivelse av den 2 dennes med förmälan, att den för år 1926 anmälda fraktkvantiteten, 6,700,000 ton, kan säkerställas endast under förutsättning att malmen icke får stå lagrad i vagnar vid hamnarna, och anhöll styrelsen, att vi ville tillse, att så ej skedde. Med anledning härav hava vi anmodat våra förvaltningar att göra allt för att undvika denna användning av vagnarna och för övrigt på allt sätt söka följa de anvisningar, som angående trafiken givas av statens järnvägars trafikbefäl.

Stockholm den 16 januari 1926.

LUOSSAVAARA-KIIRUNAVAARA AKTIEBOLAG

Gust. A. Wallin.»

Av vad sålunda förekommit torde enligt utskottets mening få anses ådaga-lagt att man redan tidigare — och utan att något nytt avtal för ändamålet ansågs erforderligt — räknat med en årlig utfraktning av omkring 8,000,000 ton malm som normal. Att märka är hursom i bolagets ifråga-varande skrivelse uttryckligen anges, att beräkningarna — avseende 7.1 miljoner ton för 1927 och 8 miljoner ton för 1928 — grunda sig på redan nu gällande överenskommelser. Till en rationell gruvdrift torde då också

höra att bolaget träffar anordningar för att minst en dylik malmkvantitet må kunna uttagas.

Skulle i överensstämmelse med redan gällande avtal brytningen omedelbart höjas till en högre medelårskvantitet, uppemot den kvantitet av 8 miljoner ton, vilken enligt nya avtalet redan före 1936 skulle uttagas, utfaller den ekonomiska jämförelsen för statens del avgjort till de nuvarande avtalens förmån.

Beträffande nuvarande brytningsmöjligheter och erforderliga nyanläggningar har emellertid av malmbolaget framhållits (se sid. 37 i propositionen), att de nuvarande anläggningarna vid gruvorna i Kiruna och Gellivare endast medgäve en brytning av något mer än 6 miljoner ton. Då de dyrbara nyanläggningar, som erfordrades för en ökning av brytningen, måste vara slutamorterade till 1936 års utgång, skulle stamaktieägarna icke hava något att vinna genom en ökad brytning.

Enligt de upplysningar utskottet erhållit skulle de nya gruvanläggningarna för ökad brytning vid Kiirunavaara till största delen utgöras av nya malmskopor, lokomotiv och malmvagnar i gruvorna, krossverk med tillbehör, tappningsanordningar vid krosschakt, utvidgning av spårsystem m. m. Någon närmare utredning i vad mån dessa anläggningar avse dagbrytningen — vilken torde kunna beräknas i huvudsak vara avslutad omkring de närmaste åren efter 1936 — eller den därefter följande djupbrytningen synes icke föreligga; bolagets uppgifter angående kostnaderna av dessa nyanläggningar har såvitt utskottet har sig bekant överhuvud icke granskats från statens sida av sakkunnig person. Skulle i verkligheten svårigheter föreligga att före 1937 hinna nedamortera nödiga nyanläggningar, lärer statens medverkan kunna utverkas för en komplettering av avtalen på denna punkt. Denna komplettering kan exempelvis gå ut på att staten åtager sig att 1936 särskilt betala viss del av dessa anläggningar.

Då så sent som 1922 en ny överenskommelse träffades med Grängesbergsbolaget skedde detta med särskild tanke på att underlätta en statsinlösen år 1936 samt att säkerställa det goda samarbetet med Grängesbergsbolaget under avtalstiden. I sådant syfte gjordes från statens sida medgivanden, som förutsågos komma att innebära stora fördelar för trafikbolaget. Med hänsyn till att vinsten under den för en blivande statsinlösen grundläggande vinstberäkningsperioden 1920—1929 antogs bliva starkt reducerad medgavs sålunda bland annat en framflyttning av denna period till åren 1922—1933 med inlösen tidigast den 31 december 1936. Under erinran att bolaget vore framme med sina malmförsäljningar till omkring år 1930 uttalade också departementschefen att det vore av vikt att genom uppgörelsen kunna åstadkomma samförstånd rörande den försäljningspolitik som borde föras för tiden härefter. Önskvärdheten av en dylik mera rationell försäljningspolitik framhölls just från malmbolagens sida såsom skäl för ovan nämnda framflyttning av vinstberäkningsperioden. Försäljningarna hade

— erinrades det — hittills skett huvudsakligast till Tyskland. Möjligt vore, att detta land fortfarande bleve den viktigaste avsättningsorten, men utsikterna härför vore dock minskade, måhända även därigenom att Tyskland förlorat den väsentligaste delen av de lågprocentiga s. k. minettmalmer, med vilka den från Sverige inköpta malmen i avsevärd omfattning uppblandats. I varje fall visade de vunna erfarenheterna under den pågående kristiden hän mot önskvärdheten av en malmmarknad å flera olika länder. Upparbetandet av en sådan i England och Amerika, där dock redan köpare funnes, kunde medföra betydande omkostnader, varför det enligt bolagens mening borde vara befogat, att resultatet av malmbolagets verksamhet de närmaste åren icke i samma grad, som enligt bestämmelserna i 1907 års kontrakt, lades till grund för lösesummans bestämmande.

Det torde kunna sägas att om år 1922 dessa medgivanden gjordes, detta skedde för att trygga en rationell och ostörd exploatering av malmfälten i avvaktan på att frågan om statsinlösen inemot 1936 behövde tagas under övervägande. Under sådana förhållanden måste det förvåna, att det nu skall krävas att staten gör ytterligare eftergifter. Om bolagets nuvarande ledning med ensidigt hänsynstagande till stamaktieägarna och med tanke på att åt dem säkerställa en hög framtida inlösningssumma underlåter att tillvarata de möjligheter till malmavsättning, som just nu förefinnas, måste detta betecknas som ett obehörigt hämmande av bolagets utveckling, vilket tillika innebär en kränkning av den andre hälftendelägarens — statens — intressen. En sådan ståndpunkt — allt framgent vidhållen — lär vara ägnad skapa misstro om möjligheterna att med nuvarande organisation erhålla en för staten gynnsam exploatering av gruvorna.

Departementschefen har framhållit vikten ur det allmännas synpunkt av att en rationell försäljningspolitik kunde föras beträffande de norrbottniska malmfälten. Utskottet delar denna uppfattning men har för sin del icke kunnat finna det övertygande ådagalagt, att nuvarande avtal utgöra hinder för en dylik rationell avsättning av malmen; åtminstone kan utskottet icke tillstyrka dessa överenskommelsers ersättande av en uppgörelse, vilken såsom tidigare visats, måste för staten anses mera oförmånlig än gällande avtal. Utan att i övrigt ingå på frågan huruvida staten år 1936 bör begagna sin inlösningsrätt vill utskottet framhålla, hurusom redan med gällande avtal och efter de kompletteringar, som häri år 1922 vidtagits, möjlighet föreligger till en ökad malmavsättning på långtidskontrakt. Enligt vad som under de förda förhandlingarna uppgivits uppgår den försäljningskvantitet, som bolaget med nuvarande avtal under tiden 1927—1936 äger bryta till cirka 8—9 miljoner ton för år. Genom 1922 års överenskommelse har också på olika sätt sörts för att malmförsäljningarna skola kunna fortgå ostört och oberoende av huru med förvaltningen av ifrågavarande gruvor ordnas efter 1936. Några olägenheter för malmavsättningen torde alltså icke behöva uppstå även om förevarande förslag till avtal icke antages.

I den mån emellertid en komplettering av gällande avtal i dessa eller andra avseenden kan vara nödig, torde en sådan efter nya förhandlingar böra åstadkommas. Härvid torde ock kunna bliva fråga om statens medverkan för att underlätta genomförandet av de nyanläggningar, som — efter verkställd vederbörlig utredning — kunna befinnas erforderliga med hänsyn till en utökad gruvdrift.

Med förmålan alltså att utskottet icke ansett det framlagda förslag till nytt avtal med ifrågavarande bolag vara av beskaffenhet att böra från statens sida godtagas, hemställer utskottet,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke må av riksdagen bifallas;

b) att de av herrar Stendahl, Lindhagen, Asplund, Dahlén m. fl., Hage och Carlsson-Frosterud m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 344, 345 och 347 samt II: 466, 467, 468, 475 och 476) må anses besvarade med vad utskottet sålunda anfört och hemställt.»

av herr *Asplund*, som, med instämmande i den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen, för egen del anfört följande:

Sammanställning över statens samlade inkomster inklusive skatter och frakttillägg från krigsåren å malmbrytningen i Luossavaara, Kiirunavaara och Gällivare under tiden 1 oktober 1927—30 september 2007 enligt till statsutskottet den 16 maj 1927 lämnade, justerade kalkyler av herrar Borgqvist och Waller vid följande alternativ:

Tidsperiod	Alt. II: gällande avtal, inlösen 1937	Alt. III: Föreslaget avtal med inlösen 1947, eller Alt. V: ingen inlösen
	Miljoner ton	Miljoner ton
1 okt. 1927—31 dec. 1937, brytning.....	67.3	80.3
1 jan. 1938—30 sept. 1940, >	20.6	22.0
1 okt. 1940—30 sept. 2007, >	536.0	536.0
Summa brytning under 80 år	623.9	638.3

Kvarstående malm enligt alt. II 14.4 miljoner ton, motsvarande en nettovinst av 85,275,000 kronor, vadan, om dessa 14.4 miljoner ton ej bliva brutna enligt nya avtalet, staten förlorar 42.6 miljoner kronor och dessutom i skatt 4.2 miljoner kronor, summa 46.8 miljoner kronor av nedan angivna vinst enligt alt. III eller V för tiden 1 oktober 1927—31 december 1937.

	Miljoner kronor							
	Odiskonterade värden					Till 1 oktober 1927 neddiskonterade värden enligt alternativen		
	Nuvar. avtal inlösen 1937 alt. II	Nya avtalsförsl.		Statens vinst (+) eller förlust (-) genom nya avtalet enligt				
		inlösen 1947 alt. III	ingen inlösen alt. V	alt. III	alt. V	II	III	V
1 oktober 1927—31 december 1937:								
Inkomst, skatt, fraktfordran	247.7	267.5	267.5	+ 19.8	+ 19.8	171.6	200.2	200.2
1937: Inlösen, ersättning för outtagen malm ...	- 225.8					- 137.6		
1927: Eftergift å royalty före 1927		1.4	1.4	- 1.4	- 1.4		1.4	1.4
1 januari 1938—30 september 1947:								
Inkomster, skatter (med avdrag för utfallna kvantiteter)	367.4	229.0	229.0	- 138.4	- 138.4	156.2	99.7	99.7
1938—1942: Ifrågasatt återbetalning av TGO:s royalty från 1928—1932 med halva beloppet ..		17.8	17.3	+ 17.8	+ 17.3	-	8.7	8.7
1947: Inlösen (förlust i jämf. med lösen 1937)		- 245.4		- 19.6		- 84.1		
Netto 1 oktober 1947:								
Alt. II: utöver skuldfria gruvor	389.3					190.2		
Alt. III: utöver gruvor med 50 milj. kr. skuld		267.0		- 122.3			223.1	
Alt. V: över hälften av gruvorna med 50 milj. kr. skuld			512.4		- 112.7			307.2
1 oktober 1947—30 september 1967:								
Inkomster och skatter ...	859.2	805.6	524.8	- 53.6	- 334.4	173.5	162.7	104.7
1 oktober 1967—1 oktober 2007:								
Inkomster och skatter ...	1,718.4	1,611.3	1,049.6	- 107.1	- 668.6	79.9	74.9	43.4
Summa nettovinst 1 oktober 2007:								
Alt. II: utöver skuldfria gruvor	2,966.9					443.6		
Alt. III: utöver gruvor med 50 milj. kr. skuld		2,683.9		- 283.0			460.7	
Alt. V: utöver $\frac{1}{3}$ av gruvorna med 50 milj. kr. skuld			2,086.8		- 1,115.9			455.3

»Siffrorna i vidstående tabell äro sammanställda från de tab. II och III, som finnas intagna i utskottsutlåtandets ekonomiska kalkyler; de äro i övrigt stödda på herrar Borgqvists och Wallers i utlåtandet avtryckta beräkningar med tillägg för den av utskottet föreslagna återbetalningen under åren 1938—1942 av halva den royalty, TGO enligt avtalsförslaget skulle äga uppbära under åren 1928—1932 å den i kalkylerna beräknade brytningen, tillsammans 17.3 miljoner kronor, vilket neddiskonterat till $\frac{1}{10}$ 1927 efter 5.5 procent motsvarar 8.7 miljoner kronor.

Den neddiskontering efter angivna 5.5 procent, som använts i kalkylerna, kan visserligen vara att rekommendera t. ex. för en börsspekulant vid avgörande av frågan om utbudna aktiers verkliga värde, men för staten är det ju ingalunda fråga om en sådan affär, utan här gäller det i lika hög grad att se till kommande generationers intressen som de närmaste årens statsinkomster från malm-brytningen. Betecknande för denna värdering är, att medan inkomsterna under den första tioårsperioden, 247.7 respektive 267.5 miljoner kronor, genom diskonteringen värdesatts till respektive 171.6 och 200.2 miljoner kronor, ha våra barnbarns inkomster för de 40 åren 1968—2007 enligt alt. II, 1,718.4 miljoner kronor, värderats till 79.9 miljoner kronor, enligt alt. III, 1,611.3 miljoner kronor, värderats till 74.9 miljoner kronor och enligt alt. V (nya avtalet utan någon statsinlösen), 1,049.6 miljoner kronor, värderats till 43.4 miljoner kronor. En besynnerlighet i kalkylerna är också att den merinkomst av 19.8 miljoner kronor, staten skulle åtnjuta under de första tio åren enligt nya avtalet, fått ett till $\frac{1}{10}$ 1927 neddiskonterat värde av 28.6 miljoner kronor, d. v. s. om sistnämnda belopp vore insatt i bank mot 5.5 procents ränta och uttag årligen gjordes för att täcka vinstmarginalen mellan de nuvarande avtalen och det nya, så skulle vid 1937 års slut efter uttag av sammanlagt 19.8 miljoner kronor hela det insatta kapitalet, 28.6 miljoner kronor, jämte upplupna räntor vara försvunnet.

Statens samlade vinst den 1 oktober 2007 utgör enligt de olika alternativen:

alt. II: nuvarande avtal, *statsinlösen 1937*: utöver *skuldfria gruvor 2,967 miljoner kronor*;

alt. III: nya utskotts-förslaget, *statsinlösen 1947*: utöver gruvor med 50 miljoner kronor skuld 2,684 miljoner kronor;

alt. V: nya utskotts-förslaget, *utan statsinlösen*: utöver 50 å 60 procent av gruvorna med 50 miljoner kronor skuld 2,087 miljoner kronor.

Staten förlorar alltså under de åttio åren genom utskottets avtalsförslag av den vinst, som erhålles genom statsinlösen 1937 med bibehållande av nuvarande avtal: *vid statsinlösen 1947 283 miljoner kronor*, vartill kommer 50 miljoner kronor skuld å gruvorna; samt *om ingen inlösen sker, 1,116 miljoner kronor* (varav 226 miljoner kronor representera lösesumman för hälften av gruvorna 1937 och motsvara en årlig inkomstminskning för framtiden av 16.7 miljoner kronor).

Kan ej den större malmsättning, som beräknats enligt det nya avtalet, under de första tio åren, 14.4 miljoner kronor, uppnås på grund av inskränk-

ningar eller avbrott i malmexporten, strejker eller lockouter eller dylikt, förlorar staten av den i tabellen för alt. III och V angivna vinsten för 1928—1937 icke mindre än 46.8 miljoner kronor, varigenom såväl vinstnettot för 1928—1937 enligt nya avtalet, utgörande, efter avdrag av eftergift till TGO å royalty före 1927 1.4 miljoner kronor, 19.8—1.4 miljoner kronor = 18.4 miljoner kronor, som även den genom utskottets ändringsförslag tillförda vinsten å återbetald royalty, 17.3 miljoner kronor för åren 1938—1942, försvinna och en nettoförlust av 11.7 miljoner kronor uppstår å utskottets avtalsförslag.

Nyssnämnda hälft av den royalty, TGO enligt utskottets avtalsförslag skulle återbära till staten, inalles 17.3 miljoner kronor eller 3.46 miljoner kronor årligen under fem år, representerar hela den vinst staten skulle göra genom de av utskottet föreslagna förändringarna i finansministerns avtalsförslag. Bestämelsen, att staten skulle kunna få en nedsättning med 13.3 procent av lösesumman genom att först förklara sig icke vilja använda lösningsrätten år 1947 och därefter kräva så höga järnvägsfrakter, att bolaget finner sig föranlåtet att begagna sin rätt att fordra statsinlösen med nämnda nedsättning av lösesumman, är ju synnerligen osmaklig, då den avtalsfäster ett tillvägagångssätt, som förut av det nya avtalets förespråkare betecknats såsom staten föga värdigt. Men för det fall, att även den med 13.3 procent reducerade lösesumman, vilken ju under alla förhållanden blir svåröverkomligare än lösesumman enligt nuvarande avtal med den avdragsrätt å ungefär 100 miljoner kronor som staten har för malm, bruten å 1913 års avtal, och för fraktfordran från kriget med räntor, kan vara ekonomiskt oförmånlig för staten, blir ju enda resultatet, att bolaget, då staten i allt fall måste avstå från inlösen, kan avvisa även de mest berättigade krav på frakthöjning och få de förut gällande frakterna fortfarande gällande. Ty man får ej förglömma, att för varje tioårsperiod, som går, blir en statsinlösen, där lösesumman ej alls förminskas på grund av den minskade malmtillgången, allt mindre förmånlig och svår att fullfölja.

De som »påbröd» av utskottet ifrågasatta, Aktiebolaget Nordsvenska malmfält tillhöriga fyndigheterna, vilka värderats till 2.5 miljoner kronor, äro av synnerligen tvivelaktigt värde, belägna långt från befintliga kommunikationer. Av de i propositionen uppräknade fälten äro tre belägna å kronojord och utmälen beviljade enbart å svavelkis eller apatit, vilka mineral voro begärliga under kristiden, men under normala tider endast äro att räkna som föroreningar i järnmalmen. Denna åter måste av bolaget, därest brytning kommer till stånd, avskiljas genom anrikning och uppläggas å lämplig plats för statens räkning. Övriga järnmalmsfyndigheter äro samtliga belägna å enskild mark, en del av jordägarna hava bevakat sina jordägarandelar, och statsgruvefält kunna icke, såsom utskottet tänkt sig, utläggas utan föregående expropriation av den enskilda jorden och uppgörelse med innehavarna av jordägarandelarna i fyndigheterna. Därtill kommer att samtliga malmer äro starkt svavelhaltiga och till övervägande del så fattiga att de måste anrikas.

Efter konstaterandet av de stora A-malmstillgångarna å djupare nivåer i Kiirunavaara måste de nu till LKAB hembjudna, aktiebolaget Nordsvenska malmfält tillhöriga fyndigheterna betecknas såsom fullständigt betydelselösa som reserv för den svenska järnhanteringen. Om de överhuvud med ekonomisk vinst kunna tillgodogöras genom export, torde det böra överlämnas åt nuvarande innehavare att för egen räkning anordna brytning och export av malmen. Skulle sådant ifrågakomma, torde emellertid staten, med hänsyn till den stora betydelsen härav för den svenska finnbygden, böra medverka genom nödiga järnvägsanläggningar.

Då man velat beteckna vidhållandet av de Lindmanska avtalen av 1907 och 1908 samt de Adelsvärd-Hellnerska avtalen av år 1913 oaktat genom senare avtal gjorda stora eftergifter till stamaktieägarna såsom »utpressningsförsök» gent emot dessa, vilka betecknas såsom skapare av de stora företagen, må här erinras om, att redan innan stamaktierna förvärvats av nuvarande innehavare, gruvanläggningarna och en avsevärd del av hamnanläggningarna voro verkställda och att staten med flerdubbelt större kostnader anlagt järnväg mellan Gellivare och Riksgränsen, efter att hava förvärvat den av utlänningar byggda järnvägen Gellivare—Luleå och iståndsatt densamma. Statens i järnvägen Luleå—Riksgränsen nedlagda kapital utgör icke mindre än 121 miljoner kronor, vartill kommer det för denna och för gruvdriftens förseende med kraft anlagda Porjus kraftverk med Suorvaanläggningarna med ett nedlagt kapital av 36.5 miljoner kronor, tillsammans alltså 157.5 miljoner kronor, varå staten, dock endast under förutsättning, att statens järnvägar vinner i processen angående frakttillägg för krigsåren, får fem procents vinst (för Porjus endast något över 4 procent), medan stamaktieägarna å sitt nedlagda kapital, som torde endast obetydligt överstiga halva beloppet, åtnjuter omkring femdubbla vinsten.

Allt sedan frågan om ökad malmexport utöver nuvarande kvantiteter blev aktuell, hava, enligt till utskottet lämnade handlingar senast i november 1926, statsrepresentanterna i LKAB:s styrelse hävdadt, att från slutet av nämnda år återstå obrutna något över 80 miljoner ton malm eller något mer än 8 miljoner ton om året till den tid i slutet av år 1936, då statens lösningsrätt inträder. Hänsyn till brytningskvantiteterna framtvinga ett nytt statsavtal, först när anledning föreligger att överskrida ovannämnda brytningsmängd. Ej heller innebära nu gällande statsavtal i och för sig något hinder mot träffandet av leveransavtal, som avse tiden efter 1936 års utgång (jämför bolagsordningens § 12). Verkställande direktörens uppfattning, att vi i händelse av underhandlingar nästa vår med Westfaliska stålverkstrusten om mångårigt kontrakt måste förklara, att vi om två eller tre år icke längre äro i stånd att leverera ens de kvantiteter, som Westfalen under de senaste åren plägat köpa av oss, beror sålunda av missuppfattning om de möjligheter, som statsavtalen inrymma.

Vad angår möjligheterna för en ökad årsbrytning har beträffande Malmberget i den till utskottets utlåtande fogade bilaga 2 av herrar Borgkvist

och Waller anförts att »i djupbrytningsmagasinen i Malmberget finnas betydligt större kvantiteter än som erfordras för kontinuiteten». Vid sådant förhållande torde inga svårigheter förefinnas, att därstädes utöka malmfångsten till av dessa herrar avsedda 2 miljoner ton. Det ökade antal arbetare, som krävas för den ökade urtappningen ur magasinen och utfraktningen samt för tillredningsarbeten för nästa etage borde kunna inrymmas i de bostäder, som blivit lediga genom minskningen av arbetarantalet från 1,700 å 1,800 (åren 1913—1919) till något över 900 år 1926, förutsatt nämligen att bolaget under förstnämnda period fullgjort sin förpliktelse enligt 1907 års avtal angående tillhandahållande av arbetarbostäder.

I Kiruna skulle krävas en ökning av årsbrytningen med ungefär 850,000 ton utöver vad nuvarande anläggningar sägas medgiva. Enligt uppgifter i pressen skall den nya malmskopa, som nyligen blivit levererad från Morgårdshammar, ha en kapacitet av 2,000 ton per 8 timmars skift, alltså kunna uttaga den ökade kvantiteten jämte motsvarande gråberg (ungefär 450,000 ton vid en malmprocent av 65 procent) på 650 skift eller vid dubbla skift 325 dygn. Med två sådana skopor borde hela den ökade brytningskvantiteten kunna utlastas, men i kalkylerna över nödiga nyanläggningar ha upptagits 5 sådana. Övriga poster avse även till huvudsaklig del dagbrytningen och måste avskrivnas, medan denna ännu är den förhärskande, vadan det icke med fog kan göras gällande, att av den ökade brytningen förorsakade anläggningar borde i nämnvärd mån påföras brytningen efter 1936, då densamma torde till större delen försiggå under jord. Att några större förberedande arbeten för den underjordiska brytningen skulle behöva utföras före denna tid, kan ej heller visas, då sådana redan äro färdiga till Sjöttunnels nivå, där en omfattande underjordsbrytning efter A-malm redan ägt rum. Över denna nivå återstodo om man beräknar den ursprungliga malmtillgången till 210 miljoner ton ned till 215 meters avvägning, vid förra årets slut ungefär 150 miljoner ton, tillräckliga för en årlig brytning av 6 miljoner ton i 25 år d. v. s. till slutet av år 1951.

Att en med 850,000 ton ökad brytning skulle kräva en ökning av arbetarstammen med 500 man förefaller icke sannolikt, då hela nuvarande arbetarantalet är 1,500 och hela antalet egentliga gruvarbetare i dagbrotten, där den huvudsakliga ökningen skulle behövas, under fjolåret, då brytningen var 4.05 miljoner ton, var 534 man. Den beräknade kostnaden 4,200,000 kronor för arbetarbostäder synes därför alltför hög, och då större delen av byggnadsverksamheten under en lång följd av år varit förlagd utom bolagets område och utförts genom egnahemsbyggen eller eljes av enskilda, torde så även kunna ske i framtiden.

Om jag sålunda är övertygad, att inga anläggningar, för vilka med fog kan göras gällande, att avskrivningarna böra utsträckas utöver tiden efter 1936, äro behövliga för ifrågasatt ökning av brytningen, är jag å andra sidan ense med de i herrar Lindblads m. fl:s reservation gjorda uttalandena, att därest staten år 1937 begagnar sin lösningsrätt till stamaktierna i

LKAB skäl föreligga, att i den mån för brytning under Sjö tunnelns nivå gjorda anläggningar äro till nytta för fortsatt gruvdrift i förutvarande omfattning staten betalar viss del av dessa anläggningar.

Jag ansluter mig sålunda till den av statsrepresentanterna i november förlidet år uttalade uppfattningen, att intet hinder föreligger för bolaget att företaga den önskade utvidgningen i malmexporten på grundval av gällande avtal samt att med statsrepresentanternas medgivande träffa avtal om malmleveranser även för tid efter 1936, och att sålunda dessa avtals ersättande med ett nytt avtal icke är av förhållandet påkallat.

4) Den svenska järnhanteringens intressen för framtiden lida ett svårt avbräck genom det nya avtalsförslaget. Vid den forcerade underjordiska brytning, som måste äga rum under senare hälften av avtalsperioden, komma de utmärkta a-malmstillgångarna i Kiirunavaara, som flera gånger om uppväga tillgången av fosforren malm i Bergslagen, att blandas om med den fosforrika malmen icke blott bliva utan värde för svensk järnhantering utan även högst väsentligt nedsätta den fosforhaltiga malmens fosforhalt och därmed dess värde. Det som i det nya avtalet bjudes, malm från Mertainen till nedsatt pris men med villkor att upp till 75,000 ton om året av denna för svensk järnhantering utomordentligt värdefulla malm skola få exporteras, till gynnan i främsta rummet av våra farligaste utländska konkurrenter på kvalitetsståltillverkningens område och beredande stark minskning för framtiden av våra egna malmtillgångar av ifrågavarande slag, måste betecknas som en medicin, som gör patienten för i morgon sjufallt värre. Där emot vore en samtidig brytning av exportmalm i Svappavaara att förorda, för finansiering av den bana å något över fyra mil, som blir nödvändig för båda fältens exploatering.

Svappavaara-malmens medelfosforhalt av 0.5 å 0.6 procent bereder för övrigt avsevärda svårigheter, därest den ej får ske i samband med försäljningen av sådan fosforrik malm, som f. n. brytes i Kiruna. Därigenom kunde även staten återbekomma de stora direkta och indirekta kapitalutlägg, inköpet av detta malmfält medförde och som helt och hållet hade till syfte att skydda TGO för en då hotande konkurrens på den tyska malmmarknaden. Enligt det nya avtalet skulle staten till 1947 års slut, d. v. s. i 40 års tid efter inköpet vara förhindrad exportera malm därifrån, vilket gör att inköpssumman efter 5 procent kommer att växa till ett belopp av c:a 60 miljoner kronor.

De stora framtidsmöjligheterna för vårt land att med anlitan av sin överflödande vattenkraft och sina stora tillgångar på skogs- och sågverksavfall åstadkomma en billig tillverkning av tackjärn och järnsvamp och därmed framkalla en önskvärd renässans för den i brist på billiga råmaterial avtynande ståltillverkningen i Bergslagen, göra det till en oavvislig plikt att fara försiktigt fram med våra största och bästa malmtillgångar och icke för så lång tid som nu förutsatts binda åtminstone de fosforfattiga kvaliteterna fast vid export i mycket stor utsträckning, var-

igenom vår egen järnhanterings avsättningsmöjligheter på landet lida ett mycket stort avbräck, i synnerhet sedan det med de nya direkta gasreduktionsmetoderna och den elektriska stålmältningen blivit möjligt, att med våra goda och rika malmer även med koks framställa ett förstklassigt material till billigt pris. Under sådana förhållanden måste fördelarna av billig malm och billig kraft förbehållas de svenska stålverken som de enda medlen att bibehålla avsättningsmöjligheterna på världsmarknaden för svenskt stål.

I sitt utlåtande nr 144 har statsutskottets majoritet avstyrkt motioner med begäran om utredning angående användningen av till statskassan inflytande royalty och utdelning från de lappländska malmfälten, och första kammaren har redan godtagit detta avstyrkande. Då likväl statsutskottets majoritet ansett sig kunna redan i detta utlåtande återupptaga nämnda fråga, anser jag mig också oförhindrat att, denna gång i *anslutning till statsutskottets majoritet* betona vikten av att ifrågavarande väldiga inkomster till avsevärd del måtte användas till räntabla företag med samma ord jag anfört i reservation till det förstnämnda statsutskottsutlåtandet:

Då en gång malmtillgången måste taga slut eller brytningen i varje fall måste komma ned till så stort djup, att den icke längre blir lönande, skulle en ödesdiger minskning av statens inkomster uppstå, om de tidigare åtnjutna inkomsterna icke i tillräcklig grad använts till ändamål av räntabel natur, varigenom en ersättning kan beredas staten, sedan inkomsterna av malmbrytningen upphört eller nedgått till mer blygsamma mått.

Även torde förtjäna påpekas, hurusom gruvbrytningen uti Norrbottens län är en av huvudbetingelserna för dess ekonomiska existens. Det är därför för länet av alldeles särskild betydelse, att innan gruvbrytningen nedgått alltför långt från nuvarande dimensioner, andra näringskällor blivit så utvecklade, att länets invånare kunna livnära sig å dessa.

Dessutom torde böra beaktas, att i den mån åtgärder kunna med anlitan av de rikliga inkomsterna från gruvdriften vidtagas för åstadkommande av en malmförädling, som nyttiggör den överflödande vattenkraften och det myckna skogs- och sågverksavfallet, icke blott länets existensmöjligheter kraftigt ökas, utan även den nu avtynande järn- och ståltillverkningen i övriga delar av landet kan erhålla ett billigt råmaterial för vidareförädling, varvid exportvärdet av dess produkter kan kraftigt ökas samtidigt som malmtillgångarnas livslängd kan flerdubblas utan försämring av handelsbalansen.

Under återopande av ovan anförda anhåller jag alltså att få instämma i det uti herr Lindblads m. fl. reservation gjorda yrkandet att Kungl. Maj:ts proposition nr 241 måtte av riksdagen avslås.

av herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

*Bilaga 1.***Diverse synpunkter beträffande det föreslagna nya avtalet.**

Vid utarbetningen av vår till utskottet lämnade huvudutredning angående den ekonomiska innebörden av det föreslagna nya avtalet, ävensom under diskussionen i statsutskottet, hava framkommit vissa synpunkter, som möjligen kunde föranleda korrekationer i de av oss verkställda beräkningarna. Då dessa emellertid därigenom skulle kompliceras, och då dessa synpunkter praktiskt taget motväga varandra, torde det vara tillräckligt att här nedan anföra dem.

Skattefrågan.

Av professor Kobb har framhållits, att man borde taga hänsyn icke endast till de skatter, som LKAB betalar till staten, utan jämväl till de skatter, som TGO:s aktieägare ha att betala under olika alternativ. En verkställd utredning angående denna fråga har visat, att de skatter, staten vid tillämpning av det nya förslaget med inlösen år 1947 skulle erhålla av aktieägarna, överstiga de skatter, som staten erhåller vid tillämpning av de nuvarande avtalen med inlösen år 1936. Skillnaden utgör kapitaliserad till den 1 oktober 1927 i runt tal 8 miljoner kronor.

Det må framhållas, att vid beräkning av vinst- och skattebelopp enligt de föreslagna nya avtalen all royalty (både till staten och TGO) betraktats såsom driftutgift och icke såsom inkomst. Därigenom har bolagets inkomst givetvis utfallit större och statens sammanlagda inkomster utfallit mindre än om royaltyn betraktats såsom skattepliktig inkomst.

Brytningskvantitetens inverkan på vinsten.

I beräkningarna har för varje år räknats med samma vinst per ton oberoende av om kvantiteten blir något större eller mindre. I verkligheten borde, därest brytningen begränsas under tiden t. o. m. 1936, bolagets försäljningspris på malm sannolikt bliva något högre, och därmed bolagets vinst högre än i beräkningarna angivits. Å andra sidan skulle statens vinst efter 1936 bliva något ökad, om en del av dagbrytningsmalmen icke uttagits dessförinnan.

Skuldfriheten.

Vid en brytning, som begränsas till 6,575 miljoner ton om året, bör nyanskaffningen för malmfälten bliva obetydlig, medan de avskrivningar, som upptagits i beräkningarna för nettovinsten för åren 1928—1936 äro betydande. Därför torde det belopp, som TGO enligt propositionen och våra beräkningar skulle behöva utbetala år 1936 för att göra LKAB skuldfritt, i verkligheten bliva mindre än 50 miljoner kronor.

1913 års royalty för Gellivaremalmen.

Såsom i vår huvudutredning (sid. 30) anges, går staten vid tillämpning av det nya avtalet eventuellt förlustig ett räntebelopp av 1.6 miljoner kronor från Kiruna utöver vad vi i våra beräkningar medtagit.

Ersättning för outfraktad malm vid hälftenbruk efter år 1937.

Vi hava i våra beräkningar för alternativ I (hälftenbruk efter år 1937) icke upptagit någon ersättning till TGO för outfraktad malm, enär det syntes tvivelaktigt, huruvida TGO är berättigad till dylik ersättning. TGO torde dock hava rätt därtill och bör då i nämnda alternativ TGO gottskrivas samt från statens vinst avdragas för 4.3 miljoner ton malm 20.4 miljoner kronor, vilka skola erläggas med en femtedel ett vart av åren 1938—1942 och vilka per den 1 oktober 1927 hava ett värde av 10 miljoner kronor.

Grängesbergsgruvorna.

I beräkningarna har icke i siffror värderats den fördel, som TGO genom det föreslagna nya avtalet ernår därigenom, att brytningen vid Grängesbergsgruvorna får ökas till 1 miljon ton årligen (och att brytningen därstädes blir fullt fri, därest inlösen av de lappländska malmfälten äger rum). I själva verket finnes vid Grängesbergsfälten så stor outnyttjad brytning, att bolaget även med nuvarande kontrakt skulle till mitten av år 1934 kunna upprätthålla en brytning av 1 miljon ton om året och till slutet av år 1935 en brytning av c:a 900,000 ton om året. I genomsnitt torde väl TGO icke komma över c:a 90 procent av den tillåtna maximikvantiteten. Om man beräknar vinsten per ton Grängesbergsmalm till 3 kronor och antar, att medgivandet innebär, att bolaget efter år 1935 kan öka brytningen med 450,000 ton per år och vinsten med 1.35 miljoner kronor per år, så motsvarar detta per 1 oktober 1927 en kapitaliserad vinst för bolaget av c:a 15 miljoner kronor. Vid ett praktiskt bedömande av detta spörsmål bör emellertid jämväl tagas i övervägande, i vad mån det kan låta sig, med hänsyn till näringslivet i orten, göra att begränsa brytningen till 450,000 ton.

*Bilaga 2.***Granskning av herr Stendahls motion nr 344 i 1:sta kammaren.**

Herr Stendahl har i sin motion nr 344 verkställt vissa beräkningar rörande det föreslagna nya avtalet och därvid närmast sökt visa, att den vinst, som TGO genom detsamma erhåller, skulle bliva oskäligt stor, ja rent av att TGO skulle taga hela vinsten på den ökade brytningen.

Vid en verkställd granskning av de av herr Stendahl sålunda framlagda siffrorna ha vi funnit, att de behöva i hög grad modifieras samt att desamma efter dessa modifikationer rätt väl stämma med de resultat, vartill vi tidigare kommit i våra beräkningar. Resultatet av vår granskning återgives här i förkortad form.

Statens och TGO:s vinster under perioden 1928—36.

Herr Stendahl undersöker till en början, vilken vinst staten respektive TGO skulle hava för tiden 1928—1936 enligt nuvarande avtal dels vid en brytning av 5.8 miljoner ton om året, varav 4.8 miljoner i Kiruna och 1.0 miljoner ton i Gellivare, dels ock vid en brytning av 8.0 miljoner ton om året, varav 7.0 miljoner i Kiruna och 1.0 miljoner ton i Gellivare.

För detta ändamål beräknar S. först med ledning av LKAB:s förvaltningsberättelser för åren 1923—1926, att bruttovinsten per ton kan antagas utgöra i medeltal 7.40 kronor i Kiruna och 5.00 kronor i Gellivare eller i genomsnitt 7.00 kronor per ton.

Den av S. beräknade bruttovinsten är emellertid för låg. Vi hava tidigare på tal om inlöSENSUMMAN framhållit tre omständigheter, som böra medföra korrektion av nettovinsten och jämväl av bruttovinsten, nämligen avskrivningar å malmlager, skadestånd på grund av tidigare affärer samt utgifter för frakttillägg beträffande tiden före år 1922. Dessa tre omständigheter böra medföra en höjning av cirka 60 öre per ton. Vinsten kommer ytterligare att ökas med cirka 60 öre per ton på grund av minskad brytningskostnad och högre försäljningspris. Man kan därför räkna med en vinst av cirka 8 kronor per ton, medan herr Stendahl räknat med 7 kronor per ton.

Om man insätter bruttovinstsiffran 8 kronor per ton i herr Stendahls tablåer å sid. 3 och 4 samt verkställer därav betingade justeringar av skattebeloppen, avviker slutresultatet för perioden 1928—36 från det av motionären angivna på följande sätt, varvid i statens vinst inräknats staten tillkommande royalté ävensom skatt.

Vinst	Enligt Stendahl	Enligt Borgquist och Waller
Vid 5.8 miljoner ton		
för staten.....	87 milj. kr.	97 milj. kr.
» TGO	195 » »	233 » »
vid 8.0 miljoner ton		
för staten	160 » »	172 » »
» TGO	243 » »	288 » »

InlöSENSUMMAN ÅR 1936.

Jämväl löSESUMMAN för fall av inlöSEN ÅR 1936 har av herr Stendahl beräknats för lågt, beroende därpå, att S. räknat med för låg nettovinst per ton. InlöSENSUMMAN bör, såsom i våra till utskottet lämnade beräkningar påvisats, icke beräknas lägre än till cirka 252 miljoner kronor i stället för av herr Stendahl antagna cirka 235 miljoner kronor.

Det har under behandlingen i utskottet ifrågasatts, att vi skulle vid våra beräkningar hava utgått från, att LKAB skulle under de kommande åren eftersätta gällande avtalsbestämmelser om rationell malmbrytning och att detta skulle vara anledningen till den stora skillnad, som föreligger mellan herr Stendahls och våra beräkningar av nettovinsten. Detta är oriktigt och hava vi utgått från, att LKAB skall liksom hittills sköta brytningen på ett rationellt sätt.

Skuldfriheten.

Herr Stendahl har antagit det belopp, som TGO skulle hava att utgiva för gäldande av LKAB:s skulder vid den lägre brytningen, till 64.7 miljoner kronor. Tages hänsyn till icke bokfört övertvärde å malmlagren samt värdet av materialier i lager, reduceras emellertid beloppet, såsom i vår till utskottet lämnade redogörelse påvisats, till högst 50 miljoner kronor.

Det har under förhandlingarna i utskottet invänts, att den vinst, som LKAB kan förskaffa sig genom övertvärde på malmlagren, icke bör anses minska LKAB:s skulder utan i stället är att anse såsom en »utdelningsbar vinst», vilken icke har någon inverkan på skuldsumman. Härtill må emellertid anmärkas, att det för slutresultatet är likgiltigt, huruvida man anser

övervärdet i malmlagret böra medföra en med 11 miljoner kronor ökad utdelning för år 1936 eller användas till avbetalning å LKAB:s skulder.

Det har vidare framhållits, att, eftersom LKAB:s förvaltningsberättelser redovisa en ränteutgift för året 1924—1925 av 3 miljoner kronor och för året 1925—1926 ett ännu högre belopp samt bolaget erlägger blott 5 procent ränta å sina skulder, bolagets medelskuld under året borde utgjort det förra året 60 miljoner kronor och det senare året ännu högre belopp. Härtill må erinras, att man först efter att hava gjort avdrag för den del av skulden, som motsvaras av fordringar, malmlager (inklusive övervärde) samt materialier, — i förevarande fall med ett sammanlagt värde av 24 miljoner — kommer till den nettoskuld, som TGO har att gälda.

Nu kan visserligen antagas, att utdelningen kommer att ökas från det belopp av 24.4 miljoner kronor, som upptagits i balansräkningen 30 september 1926 till cirka 30 å 31 miljoner kronor i slutet av år 1936, alltså med cirka 6 miljoner kronor. Men denna ökade vinst måste motsvaras av en ökning av tillgångarna, vilken ökning bör återfinnas bland posterna »Fordringar» eller »Kassabehållning och i banker». Att märka är dessutom, att övriga skulder komma att minskas genom avskrivningar, under det att vid den begränsade brytningen någon nämnvärd nyanskaffning av materiel ej behöver ske. Vid sådant förhållande torde redan det i propositionen antagna skuldbeloppet av 50 miljoner kronor vara högt beräknat.

Därest brytningen ökas till 8 miljoner ton, torde det däremot vara riktigt att öka skuldbeloppet med cirka 40 miljoner kronor, framför allt med hänsyn till de nyanläggningar, vilka behöva utföras.

TGO:s »realisationsvinst» vid inlösen år 1936.

Herr Stendahl har gjort en beräkning av vad TGO:s »realisationsvinst» skulle bli i händelse av inlösen år 1936. Här skall göras en sammanställning häröver upptagande såväl hans som våra siffror. Därvid synes kunna godtagas herr Stendahls beräkning av såväl frakttillägget, 45 miljoner kronor, som avdragen för uttagen 1913 års malm, 8 miljoner vid den lägre och 41 miljoner vid den högre brytningen. Efter avdrag av dessa poster blir netto-inlösenssumman

	enligt Stendahl	enligt Borgquist och Waller
vid 5.8 milj. ton brytning	182 milj. kr.	199 milj. kr.
» 8.0 » » »	149 » »	166 » »

Vid en eventuell inlösen år 1936 skulle

	enligt Stendahl	enligt Borgquist och Waller
<i>vid en brytning av 5.8 miljoner ton</i>		
mot en nettolösensumma av	182 milj. kr.	199 milj. kr.
svara tillgångar bokförda i	145 » »	130 » »
och uppstå en realisationsvinst av	37 » »	69 » »
<i>men vid en brytning av 8.0 miljoner ton</i>		
mot en nettolösensumma av	149 » »	166 » »
svara tillgångar bokförda i	150 » »	170 » »
och uppstå ett underskott på	— 1 » »	— 4 » »

Vinstfördelning åren 1928—1936 enligt det föreslagna avtalet.

Går man därefter över till den vinst, som på basis av det föreslagna *nya* avtalet skulle ernås av staten respektive TGO under tiden 1928—1936, så blir denna

	enligt Stendahl	enligt Borgquist och Waller
för staten	214 milj. kr.	217 milj. kr.
» TGO.....	214 » »	208 » »

Här har då återgivits å ena sidan de i motionen sid. 7 angivna siffrorna, å den andra de enligt en mera exakt beräkningsmetod erhållna värden, som angivits i våra till utskottet lämnade beräkningar.

Skillnaden mellan motionärens och vårt resultat är i detta fall mindre avsevärd, beroende därpå, att motionären räknat med en maximikvantitet av 9 miljoner ton, vi däremot med en maximikvantitet av 8 miljoner ton, ehuru väl med något högre enhetspris. Den förefintliga skillnaden har emellertid icke ansetts motivera en av oss verkställd kontrollräkning enligt motionärens uppställningssätt.

Inlösensumman år 1947.

För inlösen år 1947 har herr Stendahl i sin motion räknat med en medelvinst av 4.85 kronor per ton och kommit till en inlösensumma av 255 miljoner kronor.

Vi hava räknat med en medelvinst av 4.62 kronor per ton och en inlösensumma av 245 miljoner kronor. De vinstsiffror, som ligga till grund för den av oss använda medelvinsten, kunna erhållas ur tabell C i vår till utskottet lämnade redogörelse (varvid dock skatten till staten först bör avräknas).

TGO:s »realisationsvinst» vid inlösen år 1947 enligt det föreslagna nya avtalet.

Vill man följa motionärens tankegång beträffande år 1936, så bör från lösenbeloppet år 1947 dragas det frakttillägg, som TGO skall enligt det föreslagna nya avtalet betala till statens järnvägar, eller 20 miljoner kronor med ränta på ränta, här räknad efter 5.5 procent, för tiden från den 1 oktober 1927 till 1 oktober 1947, vilket gör ett totalbelopp vid den senare tidpunkten av 58 miljoner kronor.

Efter denna korrektion blir

	enligt Stendahl	enligt Borgquist och Waller
nettoinlösenbeloppet.....	197 milj. kr.	187 milj. kr.

Sålunda blir vid inlösen 30 september 1947 efter det föreslagna nya avtalet

	enligt Stendahl	enligt Borgquist och Waller
TGO:s »realisationsvinst» 255—80 =	175 milj. kr.	245—58—80 = 107 milj. kr.

Korrektion med hänsyn till vissa av motionären icke beaktade poster.

Motionären har förbigått: statens och TGO:s vinst från Luossavaara, TGO:s förtjänst på varpmalmen i Gellivare och statens skatt därå, statens utgift

för lösning av byggnaderna å Luossavaara ävensom den inkomst TGO erhåller å cirka 4 miljoner ton av 1913 års malm, vilken, med motionärens mindre brytningsmängd, skulle återstå i Kiruna efter år 1936 såsom utfallen kvantitet.

Med hänsyn därtill böra göras följande tillägg och avdrag under förutsättning, att inlösen sker år 1936:

	för Staten	resp. TGO	
för Luossavaaramalm	10.3	5.8	miljoner kronor.
» Gellivareslig	0.3	2.0	» »
» inlösen av Luossavaara	— 2.5	2.5	» »
Summa	8.1	10.3	» »
Därtill kommer vid brytning av 4.8 miljoner ton i Kiruna för utfallna kvantiteter	—	5.0	» »
Summa	8.1	15.3	» »

Jämförande sammanfattning.

En sammanfattning av de ovan angivna siffrorna, liknande den i motionen på sid. 10 verkställda, giver följande resultat:

Enligt	Nu gällande avtal		Nytt avtal
Vid brytning i miljoner ton per år	5.8	8.0	8.0
A. Statens sammanlagda inkomst			
1928—1936:			
1) Enligt S.	87	160	214
2) » B. o. W.	105	180	217
B. TGO:s sammanlagda inkomst			
1928—1936:			
1) Enligt S.	195	243 (216)	214
2) » B. o. W.	248	298 (240)	208
C. Lösensumma, som staten skall betala			
(netto)			
1) Enligt S.	182	149	255
2) » B. o. W.	199	166	187
D. TGO:s »realisationsvinst»:			
1) Enligt S.	37	— 1	{ förlust } { 37 vinst } 175
2) » B. o. W.	69	— 4	{ förlust } { 69 vinst } 107
allt i miljoner kronor.			

Fonderingsförfarande vid högre brytning enligt nu gällande avtal.

Motionären har gjort det antagandet, att TGO vid 8 miljoner tons brytning av vinsten under åren 1928—1936 avsätter 3 miljoner kronor årligen (inalles sålunda 27 miljoner kronor), varigenom den direkta vinsten under denna tid minskas från 243 till 216 miljoner kronor (det sista talet är i

tabellen angivet inom parentes under B 1). Genom dessa avsättningar, förräntade efter 5.5 procents ränta på ränta, skapas en fond av 38 miljoner kronor vid slutet av år 1936, varigenom »realisationsförlusten» på 1 miljon kronor förbytes till en »realisationsvinst» på 37 miljoner kronor, d. v. s. samma belopp som vid 5.8 miljoner tons brytning. Undertecknade ha fullföljt detta resonemang vid vår överslagsberäkning och därvid kommit till det resultatet, att TGO skulle under tiden 1928—1936 behöva avsätta årligen cirka 6.5 miljoner kronor, varigenom vinsten under dessa år skulle nedgå från 298 till 240 miljoner kronor, men samtidigt en fond skulle skapas, som vid 1936 års slut belöpte sig på 73 miljoner kronor, och med vars hjälp »realisationsförlusten» på 4 miljoner kronor skulle kunna förvandlas till en »realisationsvinst» av 69 miljoner kronor.

Jämförelse mellan alternativen med högre och lägre brytning enligt nu gällande avtal.

Under liknande förutsättningar, nämligen att den av motionären antagna fonderingen ägt rum och sålunda »realisationsvinsten» är densamma vid 5.8 miljoner tons brytning som vid 8 miljoner tons brytning, kommer motionären till det resultatet, att TGO genom att gå in för högre brytning får en vinstökning av $216 - 195 = 21$ miljoner kronor, medan undertecknade komma till det resultatet, att bolaget lider en vinstminskning på $248 - 240 = 8$ miljoner kronor.

Otvivelaktigt är emellertid, att staten skulle vid 8 miljoner tons brytning få en betydande vinstökning, nämligen enligt motionären 73 miljoner kronor och enligt undertecknade 75 miljoner kronor, samtidigt som inlösensumman skulle minskas med 33 miljoner kronor. Härav är ju å ena sidan uppenbart, att det skulle vara synnerligen förmånligt för staten att få brytningen ökad enligt det gamla kontraktet, men å andra sidan synes det förklarligt, om bolaget icke anser en forcering av brytningen vara med sin fördel förenlig.

Detaljgranskning av motionärens resonemang beträffande TGO:s förtjänst vid inlösen år 1947 gentemot en inlösen år 1936.

a) TGO:s vinst under åren 1928—1936.

Motionären kommer i sina beräkningar till det resultatet, att TGO skulle för tiden 1928—1936 enligt förslaget till nytt avtal erhålla en *vinst* av $214 - 195 = 19$ miljoner kronor utöver den, som erhålles med nuvarande avtal vid 5.8 miljoner tons årlig brytning. Denna vinst skulle enligt motionärens åsikt (sid. 11) »tillsammans med vissa andra fördelar, varom förut talats, i det närmaste gå åt för att betala de förlikningsvis bestämda frakttilläggen» av 20 miljoner kronor.

Enligt våra beräkningar skulle förslaget till nytt avtal tvärtom för ifrågasvarande tid för TGO medföra en inkomstminskning av $248 - 208 = 40$ miljoner kronor gentemot vad som med nuvarande avtal och 5.8 miljoner tons brytning kan påräknas av bolaget. Frakttillägget kan alltså icke betalas av någon ökad inkomst under åren 1928—1936. I konsekvens med motionärens förfaringssätt vid inlösen år 1936 har frakttillägget i stället av oss avdragits från inlösensumman år 1947.

b) TGO:s »realisationsvinst».

Motionären yttrar vidare (sid. 11): »Helt lottlöst blir dock icke TGO. I stället för att vid inlösen den 31 december 1936 erhålla en realisationsvinst av cirka 37 miljoner kronor å stamaktierna, stiger denna, om inlösen sker den 30 september 1947, till 175 miljoner kronor eller med 138 miljoner kronor.»

Enligt våra beräkningar skulle TGO vid inlösen år 1947 erhålla en »realisationsvinst» av 107 miljoner kronor mot en »realisationsvinst» av 69 miljoner kronor vid inlösen år 1936, alltså en ökning av 38 miljoner kronor i stället för av motionären antagna 138 miljoner kronor.

Varken den under a) omnämnda förlusten för TGO eller TGO:s under b) angivna »realisationsvinst» bör dock bedömas isolerad från övriga vinst- och förlustposter. Det är naturligtvis det samlade resultatet som är avgörande.

c) LKAB:s skuld vid inlösen år 1947.

Motionären anmärker, att staten enligt det nya avtalet skulle vid inlösen år 1947 erhålla aktier i ett ganska skuldsatt bolag, varemot staten vid inlösen år 1936 skulle erhålla aktier i ett skuldfritt bolag.

Anmärkningen må vara formellt berättigad, i det att LKAB får antagas vid en inlösen år 1947 vara belastat med en del skulder. Icke förty kan emellertid denna anmärkning leda till vissa oberättigade slutsatser. Om brytningen fortsattes med samma kvantitet, som torde komma att uttagas om inlösen skall ske år 1936, nämligen cirka 6 miljoner ton per år, skulle alla de anläggningar, som erfordras för denna brytning, även vid tillämpning av det föreslagna nya avtalet, bliva avskrivna, om icke helt så nästan helt. Enligt balansräkningen för den 30 september 1926 hava anläggningar och byggnader samt inventarier upptagits till ett värde av cirka 47 miljoner kronor. Med de i det nya avtalet angivna avskrivningskvoterna skulle dessa poster år 1947 vara nedskrivna till cirka 13 miljoner kronor. Dessa 13 miljoner kronor skulle motsvaras av anläggningar med stor livslängd, såsom kajanläggningar och vissa byggnader. Eftersom alla inventarier avskrivs med 8 procent, skulle alla nya sådana, som anskaffats före år 1936, vara fullständigt avskrivna och inventarier, som anskaffats därefter, torde efter allt att döma hava hunnit bliva väsentligt nedskrivna. Stationära maskinerier såsom transformatorer, ångturbiner, kompressorer o. dyl. skulle icke behöva i nämnvärd grad nyanskaffas vid en till 6 miljoner ton per år begränsad brytning, och i den mån anskaffning skedde, skulle de med den stipulerade avskrivningskvoten av 5 procent bliva hastigt nedskrivna. Kajanläggningar, transportanläggningar och husbyggnader skulle icke behöva utvidgas. De för djupbrytningen erforderliga anläggningarna skulle vidare med de i avtalet angivna normerna i huvudsak avskrivs på driften i den mån de utfördes.

Om LKAB år 1947 är i någon avsevärd mån skuldbelastat, så måste alltså detta i huvudsak bero därpå, att anläggningar ha utförts för *större brytning* än 6 miljoner ton per år. Även dessa anläggningar komma, med de i avtalsförslaget angivna avskrivningsnormerna, att till väsentlig del vara avskrivna år 1947. Det får emellertid icke anses orimligt, att dylika anläggningar delvis belasta företaget vid inlösen år 1947, då de i verkligheten utgöra en merprestation från LKAB:s sida utöver dess prestation år 1936 vid inlösen enligt det nuvarande avtalet.

d) TGO:s vinst under åren 1937—1947.

Motionären fortsätter på följande sätt: »TGO erhåller vidare den fördelen, att det under åren 1937—1947 kan räkna med 20 miljoner kronor årlig utdelning på sitt aktieinnehav i LKAB. Detta i stället för den vinst å 10 miljoner kronor, som de 120 miljoner kronor av inlöSENSUMMAN, vilken belöper sig på omskrivna aktier, kan beräknas ge. Detta är sålunda 110 miljoner kronor i ytterligare vinst till TGO. Även dessa får staten betala».

Enligt våra beräkningar resultera de under a) och b) behandlade vinst- och förlustbeloppen icke i en vinst utan en förlust för TGO. Det är därför oriktigt att beträffande åren 1937—1947 tala om en *ytterligare* vinst genom det föreslagna nya avtalet. Det gäller i stället att undersöka huru mycket av TGO:s vinstökning under åren 1937—1947, som tages i anspråk för att kompensera dess förlust i övrigt, och sedan fastställa vad som blir kvar som resulterande vinst av det föreslagna nya avtalet. Vi övergå sålunda till beräkning därav.

e) Slutresultatet för TGO.

Det har tidigare visat sig, att man vid ett praktiskt bedömande av nuvarande avtals värde för TGO endast behöver taga hänsyn till det av motionärens båda alternativ, som avser 5.8 miljoner tons brytning. InlöSENSUMMAN blir i detta alternativ

enligt våra beräkningar 252 milj. kr.

Enligt motionärens antaganden skall

därifrån dragas

för frakttillägg 45 milj. kr.

för 1913 års malm 8 » »

Enligt undertecknades beräkningar

skall vidare avdragas med hänsyn till LKAB:s

skulder 50 » » 103 » »

Återstår 149 milj. kr.

Inkomsten skulle enligt undertecknads beräkningar bli

enligt nuvarande avtal under tiden 1928—1936 248 milj. kr.

men enligt det nya avtalet under tiden 1928—1936 208 » »

Skillnad 40 milj. kr.

Med 5.5 procents ränta motsvarar denna skillnad vid slutet av år 1936 48 milj. kr.

Summa för TGO 31 december 1936 197 milj. kr.

Låt oss nu räkna med att av detta kapital avsättes ett så stort belopp, att det den 1 oktober 1947 med ränta på ränta efter 5.5 procent i $10^{3/4}$ år motsvarar den av undertecknade beräknade »nettolöSENSUMMAN» av 187 miljoner kronor.

Därtill erfordras den 31 december 1936 105 milj. kr.

TGO skulle efter att hava avsatt detta belopp den 31 december 1936 ytterligare disponera 92 milj. kr.

Frågan är ju då: I vad mån är detta kapital på 92 miljoner kronor mindre värt än de årliga utdelningar, som bolaget enligt det nya avtalet skulle erhålla åren 1937—1947? Enligt undertecknades beräkningar kommer den på TGO belöpande andelen av LKAB:s vinst under tiden 1 januari 1937—30 september 1947 att utgöra 207.5 miljoner kronor, eller i runt tal 19.3 miljoner kronor per år. Om man diskonterar de årliga vinstbeloppen till den 31 december 1936, så erhålles ett värde av 154 miljoner kronor. Jämföres detta med det ovan angivna beloppet 92 miljoner kronor, finner man att TGO genom en övergång till det föreslagna nya avtalet vinner $154 - 92 = 62$ miljoner kronor, om ställningen den 31 december 1936 lägges till grund. Diskonterat till nutid (1 oktober 1927) motsvarar denna summa ett kapital av 38 miljoner kronor.

Motsvarande belopp har i vår till utskottet överlämnade redogörelse för den ekonomiska inæbörden av det föreslagna nya avtalet beräknats till 56 miljoner kronor. Att TGO:s vinstbelopp enligt här verkställda mera summariska beräkning blivit 18 miljoner lägre, beror delvis på att motionären satt LKAB:s frakttillägg enligt nuvarande avtal per 1 oktober 1927 till 27 miljoner kronor, medan vi i vår redogörelse antagit detta belopp till 35 miljoner kronor. Om vi använt motionärens frakttillägg, skulle TGO:s vinstbelopp blivit 48 miljoner kronor.

Ovisshetsmoment beträffande den för TGO beräknade vinsten.

Vare sig man nu utgår ifrån att TGO:s behållna vinst av det föreslagna nya avtalet — vid ett enligt motionären till 27 miljoner kronor per 1 oktober 1927 uppskattat frakttillägg — blir 38 eller 48 miljoner, måste det nog beaktas, att denna vinst är beräknad på basis av vissa teoretiska försättningar, som eventuellt icke komma att fullt motsvaras av verkligheten.

Beträffande denna fråga hänvisas till vad i vår huvudredogörelse anförts under samma rubrik.

Slutligen må erinras därom, att det icke får anses självklart, att det föreslagna nya avtalet skall jämföras med alternativet med inlösen år 1936, utan eventuellt med alternativet med hälftenbruk efter år 1937.

LKAB:s skyldigheter enligt nuvarande avtal beträffande 1913 års malm under åren 1933—1936.

Herr Stendahl har i slutet av sin motion framhållit, att de av honom gjorda beräkningarna för vinstfördelningen vid en årlig brytning 1928—1936 av 5.8 miljoner ton skulle vara alltför ofördelaktiga för staten. Vid dessa beräkningar hade nämligen räknats med att LKAB skulle under åren 1933—1936 bryta en kvantitet av 12 miljoner ton Kirunamalm, som enligt 1907 års avtal skulle belöpa på dessa år. Emellertid skulle, såvitt motionären kunde finna, LKAB på grund av § 6 i 1913 års avtal bliva tvunget att i stället bryta 12 miljoner ton av 1913 års malm, men vid inlösen år 1936 hava ersättning för 7 miljoner ton Kirunamalm enligt § 3 mom. 4 i 1922 års avtal. LKAB skulle därjämte bliva tvunget att i Gellivare bryta större kvantitet 1913 års malm. Tillämpandet av 6 § i 1913 års avtal skulle betyda en kraftig försämring för TGO och en motsvarande förbättring för staten.

Med denna utgångspunkt har herr Stendahl i anslutning till sin motion

till diskussionerna i statsutskottet utarbetat en beräkning över vad staten till slutet av år 1947 skulle erhålla i vinst på nuvarande avtal under förutsättning

att under perioden 1928—1936 årligen uttoges 4.8 miljoner ton från Kiruna, 1.4 miljoner ton från Gellivare samt 0.35 miljoner ton från Luossavaara,

att under åren 1933—1936 uttoges i första rummet 1913 års malm,

att inlösen skedde år 1936 och

att därefter brytningen av staten ökades till 9 miljoner ton per år; samt jämfört den sålunda erhållna vinsten med den vinst, staten skulle få enligt nu föreslagna nya avtal vid inlösen år 1947.

Herr Stendahl har därvid beräknat, vilken vinst staten under åren 1928—1936 erhåller genom det föreslagna nya avtalet (inklusive 20 miljoner frakt-tillägg) utöver den vinst, som under samma år skulle hava ernåtts med nuvarande avtal. Denna vinst har S. tänkt sig fonderad med 5 procent ränta och sålunda kommit till det resultatet, att i slutet av år 1936 fonden skulle uppgå till 124 miljoner kronor. Sedan har S. beräknat, huru mycket av fonden som skulle konsumeras genom att statens vinst under åren 1937—1947 blir mindre enligt det nya avtalet än om staten inlöst malmfälten (efter betalning av ränta å en nettoinlösensumma av 190 miljoner kronor). Fonden minskas därvid enligt S. till 70 miljoner kronor vid 1947 års utgång.

S. har emellertid begått ett förbiseende i dessa beräkningar. S. har nämligen antagit, att LKAB icke kan under åren 1933—1936 tillgodogöra sig någon som helst del av 1907 års Kirunamalm (inalles 12 miljoner ton) och vidare antagit, att, eftersom staten endast är ersättningspliktig för högst 7 miljoner ton uttagen 1907 års malm, TGO skulle mista och staten i dess ställe skörda vinsten på 5 miljoner ton 1907 års malm eller i runt tal 25 miljoner kronor. Även om emellertid S. skulle hava rätt i sin tolkning av avtalen så tillvida att uttagen 1913 års malm under åren 1933—1936 behöver brytas med företråde framför 1907 års malm — vilket enligt vår mening icke är fallet — så kan TGO ändå med en årlig brytning under tiden 1928—1936 av 4.8 miljoner ton i Kiruna tillgodogöra sig all 1907 års malm. Under inga omständigheter har nämligen LKAB någon uttags-skyldighet före år 1936 av de under kriget utfallna kvantiteterna, vilka, vad angår Kiruna, uppgå till

cirka 9.7 miljoner ton 1907 års malm och
» 4.0 » » 1913 » » .

Antag nu att LKAB under perioden 1 oktober 1927—1932 från Kiruna uttager inalles $5\frac{1}{4} \times 4.8 = 25.2$ miljoner ton, varav

hela tillgången på 1908 års malm	2.3 milj. ton
av 1907 års malm hela tillgången utöver de utfallna kvantiteterna och därjämte 0.9 milj. ton av dessa utfallna kvantiteter alltså	20.8 » »
och av 1913 års malm	2.1 » »
Summa	25.2 milj. ton

så återstår det för perioden 1933—1936 utöver resterande utfallna kvantiteter

av 1907 års malm	12 milj. ton
av 1913 års malm	14.2 » »
	Summa 26.2 milj. ton
Brytningen är inalles $4.8 \times 4 =$	19.2 » » .

Av 1907 års kvantiteter måste alltså lämnas uttagna $26.2 - 19.2 = 7.0$ miljoner ton, som enligt den uppfattning S. hävdar skall vara 1907 års malm. Men för denna kvantitet av 1907 års malm äger bolaget rätt att få ersättning.

Man bör sålunda öka den fond av 70 miljoner kronor, som S. erhållit vid slutet av år 1947 med 25 miljoner + ränta under i genomsnitt 9 år. Vid användning av 5 procent ränta blir fonden då vid slutet av år 1947 lika med $70 + 39 = 109$ miljoner kronor.

Herr Stendahl har vidare i denna kompletterande beräkning räknat med att bruttolöseninsumman år 1947 med hänsyn till ökad fraktavgift, djupbrytning m. m. blir endast 220 miljoner kronor, medan samma belopp för år 1936 av S. beräknats till 235 miljoner kronor.

Vid inlösen år 1936 har räknats med 45 miljoner avdrag med hänsyn till frakttillägg. Avdraget å lösensumman på grund av bruten 1913 års malm har utjämnats mot den ersättning, staten skall lämna TGO för 7 miljoner ton uttagna 1907 års malm. Mot dessa båda förutsättningar är intet att invända.

Ehuru S. i denna kompletterande beräkning närmast vill uppvisa huru affären ter sig för statens räkning, har vid inlösen 1936 medtagits den utbetalning TGO behöver göra för att LKAB skall bli skuldfritt och S. fasthåller där vid den i motionen angivna siffran, 65 miljoner kronor.

Däriigenom kommer S. till den slutsatsen, att staten vid inlösen år 1947 erlägger $220 - [235 - 45 - 65] = 95$ miljoner kronor högre belopp än år 1936, medan statens fonderade vinst år 1947 endast uppgår till 70 miljoner kronor. Ökningen av brytningen under åren 1928—1936 enligt det föreslagna nya avtalet medför därför enligt S. en förlust för staten på 25 miljoner kronor.

Om man i stället räknar med det korrigerade värdet på fonden samt den verkliga utbetalning TGO har att verkställa vid inlösen år 1936, så utmynnar beräkningen i stället i en vinst för staten. Fonden uppgår då till 109 miljoner kronor. Nettoinlösensumman år 1947 överstiger samma summa för år 1936 med $220 - (235 - 45 - 50) = 80$ miljoner kronor. Fonden överstiger detta belopp med $109 - 80 = 29$ miljoner kronor.

Men det bör även tagas hänsyn till att, även om TGO icke vid inlösen år 1947 betalar alla LKAB:s skulder, så har dock TGO under åren 1927—47 genom att bestrida hälften av de betydande avtalsenliga avskrivningarna i verkligheten betalt en betydande del av LKAB:s skuld, vadan det icke är riktigt att såsom S. gjort med varandra jämföra 1936 års inlösensumma med avdrag av hela skuldbeloppet och 1947 års inlösensumma utan något sådant avdrag.

I själva verket ger S. beräkning efter vederbörlig korrektion ungefär samma resultat som våra till utskottet lämnade beräkningar.

Tillägg med hänsyn till vissa av herr Stendahl under behandlingen i statsutskottet framförda synpunkter.

1) Herr Stendahl har anfört att man, även om de gamla avtalen bestå, kan vara viss om att brytningen fortgår i allo rationellt. Malmbolaget skulle enligt herr Stendahl icke vara berättigat att gå in i berget och skala ut de malmkörtlar, som ge det högsta priset, och ej heller äga rätt att bryta så, att, om staten inlöser år 1936, malmbrytningen under flera år måste väsentligt minskas innan nya anläggningar kunna utföras.

Därtill må framhållas, att bolaget givetvis måste sköta malmbrytningen så, att malmfångsten även efter inlösen år 1936 kan bedrivas kontinuerligt med oförminskad kvantitet. Men staten kan ingalunda fordra, att bolaget skall exempelvis i djupbrytningsmagasinen ha hopat så stora kvantiteter malm, som för närvarande finnas exempelvis i Malmberget och som äro betydligt större än som erfordras för kontinuiteten. Enär vidare vederbörande bergmästare för sin del anser, att bolagets nuvarande brytning i Kiruna är rationell, torde det icke kunna göras någon invändning emot att bolaget, före djupbrytningen av de fosforhaltiga partierna, först tillgodogör sig de fosforrena partierna. Det enda sättet att tillvarataga dessa är just att de brytas för sig före huvudmassan av malmen.

Slutligen finnes det även med iakttagande av föreskriften om en i allo rationell malmbrytning vida marginaler beträffande vad bolaget är skyldigt att verkställa i fråga om gråbergsbrytning och blivande djupbrytning i Kiruna.

2) Herr Stendahl har anfört, att tillgodogörandet av malmfälten med fördel skulle kunna överlämnas till ett aktiebolag, där de enskilda intressenterna, som skulle sköta driften, blott skulle hava rätt till en till en fix procent begränsad utdelning, men företrädesrätt till denna. De enskilda skulle emellertid då icke hava något ekonomiskt intresse av att ernå bästa möjliga ekonomiska resultat, och den förnämsta fördelen med det enskilda inslaget skulle vara borta. I detta hänseende är naturligtvis den i propositionen föreslagna organisationen oerhördt överlägsen den av herr Stendahl ifrågasatta.

3) Herr Stendahl har framhållit, hurusom enligt det föreslagna avtalet staten skall lämna TGO en ersättning för det mervärde LKAB:s malmlager kan ha den 30 september 1927, vilket är en utgift, som i utredningen ej medtagits vid beräkningen av statens fördelar och olägenheter av nya malmvavtalet. Det har sagts, säger herr Stendahl, att någon hänsyn härtill ej skall tagas, då LKAB eljest kunde försälja malmen till TGO. Detta är visserligen enligt herr Stendahl en sak som i och för sig är riktig, men det är blott motivet för bestämmelsen. Själva sakförhållandet att staten genom denna bestämmelse åsamkas en utgift, utan att erhålla andra inkomster än dem, vartill i utredningen redan tagits hänsyn, ändrar dock icke invändningen. I propositionen säges, att å de lager, vilka förefunnos den 30 september 1926, ersättningen skall bliva 5.5 miljoner kronor. Med hänsyn till väntad minskning i lagerbehållningen torde det därför enligt herr Stendahl vara berättigat att minska statens beräknade fördelar enligt nya avtalet med 3 miljoner kronor.

Den av herr Stendahl här framställda anmärkningen kan anses hava ett visst formellt berättigande, men i realiteten är den obefogad. Herr Stendahl förbiser nämligen att, därest staten skulle år 1936 inlösa företaget, staten skulle bliva tvungen att lösa en del av det malmlager, som då funnes i hamnarna. Gjorde staten icke detta, kunde nämligen exporten icke drivas

utan avbrott vid övergången, och ett dylikt avbrott bleve säkerligen dyrbarare för staten. Staten finge år 1936 lösa *hela* det lager, som erfordrades för bibehållande av kontinuiteten, under det att staten enligt det föreslagna nya avtalet behöver lösa blott *halva* lagret. Vi hava ansett det riktigast att icke i något av de av oss antagna alternativen upptaga någon lösensumma för dylikt malmlager, utan låta dessa gå i kvittning mot varandra.

Stockholm den 23 maj 1927.

Bilaga 3.

Granskning av vinstberäkningarna i herr Asplunds motion nr 347.

Jämväl herr Asplund har i motion nr 347 å sid. 18—20 verkställt en beräkning, huru statens vinst skulle ställa sig enligt det föreslagna nya avtalet i jämförelse med vinsten enligt nu gällande avtal. Härvid har herr Asplund i fråga om vinsten enligt nuvarande avtal räknat med två olika alternativ A och B. Vid alternativ A antages LKAB hava hunnit före 1936 års slut utfrakta hela den enligt nuvarande avtal tillättna kvantiteten, under det att vid alternativ B icke hela kvantiteten skulle uttagas, utan en avsevärd kvantitet återstå, varav viss del skulle såsom utfallen kvantitet levereras till TGO, en annan del lösas av staten och resten utan lösen hemfalla till staten. Herr Asplund kommer till det resultat, att det föreslagna nya avtalet skulle för staten medföra en *förlust*, som allt efter storleken av nettovinsten per ton skulle variera gent emot alternativ A mellan 343 och 414 miljoner kronor samt gentemot alternativ B mellan 324 och 387 miljoner kronor.

Redan storleken av dessa fantastiska siffror tyda på att herr Asplunds beräkningar måste lida av några grundväsentliga fel. En närmare granskning visar att så ock är förhållandet. Vi vilja i det följande endast framhålla de viktigaste av dessa fel.

I sitt alternativ A har såsom nämnts herr Asplund utgått från att LKAB skall under tiden till 1936 års utgång bryta och utfrakta samtliga de enligt nuvarande avtal medgivna malmkvantiteterna. Som vi förut påpekat, får det anses uteslutet, att bolaget skall göra detta. Man kan fördenskill bortse från herr Asplunds alternativ A och inskränka granskningen till statens vinst enligt hans alternativ B och statens vinst enligt det föreslagna nya avtalet alternativ C.

Herr Asplund har genomfört sina beräkningar under förutsättning av en vinst per ton malm under de kommande åren av 4 alternativt 5 alternativt 6 kronor. Av dessa ansluter sig alternativet med 5 kronors vinst närmast till de verkliga förhållandena och granskningen baseras därför på detta alternativ. Emellertid må framhållas att det icke är riktigt att — vid lika försäljningspris — räkna med en konstant vinst under hela tiden 1927—1947. Vinsten minskas nämligen väsentligt under åren 1938—1947 med hänsyn till ökad frakt, brytning i Kiruna på djupet och i den lägst belägna delen av dagbrytningen samt proportionsvis större brytning i Gellivare.

Herr Asplund finner att staten vid 5 kronors vinst under tiden t. o. m. år 1947 förlorar 355 miljoner kronor genom att det föreslagna nya avtalet tillämpas i stället för de nuvarande avtalen med inlösen år 1936.

1) Herr Asplund beräknar att man vid tillämpning av det föreslagna nya avtalet uttager 27 miljoner ton malm mera än vid tillämpning av de nuvarande avtalen, varigenom staten tillfogas en förlust på 135 milj. kr.

Den malm, som i senare fallet skulle sparas till tiden efter år 1947, blir antingen djupbrytningsmalm eller så ogynnsamt belägen dagbrytningsmalm, att brytningskostnaden för densamma blir ungefär lika hög som för djupbrytningsmalm. Besparingen innebär att man om ca 150 år kan göra en vinst, vars storlek av lättförklarliga skäl icke kan fastställas. I nutid representerar emellertid denna ett så litet kapitalvärde, att det kan praktiskt taget försummas.

2) Inlösensumman är för år 1947 beräknad $266 - 245 = 21$ miljoner för högt. Inlösensumman för år 1947 räknad $252 - 219 = 33$ miljoner för lågt. Gör tillsammans 54 » »

3) Skillnaden mellan statens vinst under tiden 1937—1948 vid å ena sidan tillämpning av de nuvarande avtalen samt å andra sidan tillämpning av det föreslagna nya avtalet är av herr Asplund beräknad till 248 miljoner, men bör enligt vår mening, då hänsyn jämväl togs till statens *skatteinkomster*, vara 218 miljoner. Skillnaden beror dock delvis på att herr Asplund räknat med 9 miljoner tons brytning, medan vi räknat med 8 miljoner tons brytning. Gör $248 - 218$ 30 » »

4) Herr Asplund räknar med att TGO:s fritagning från skyldigheten att överlämna LKAB skuldfritt innebär en eftergift på 50 miljoner kronor. Med hänsyn till att TGO vid hälftenbruket intill år 1947 till hälften deltagar i de betydande avtalsenliga avskrivningarna, måste detta belopp reduceras till ungefär hälften. Gör 25 » »

Summa 244 milj. kr.

Genom dessa första korrekationer minskas alltså den beräknade förlusten från 355 till 111 miljoner kronor.

Större delen av denna resterande »förlust» torde bero därpå, att herr Asplund direkt med varandra jämfört vinstbelopp, som utfalla vid helt olika tidpunkter och sålunda i allmänhet förbisett räntefrågan.

Därjämte synes emellertid herr Asplund hava räknat med att LKAB skulle vara tvunget att under åren 1933—1936 i Kiruna uttaga endast 1913 års malm och därigenom kommit till en för TGO minskad och för staten med ca 25 miljoner kronor ökad inkomst utöver vad som i verkligheten blir fallet. Beträffande denna fråga hänvisas till den förklaring, som å sid. 11 och 12 lämnats vid granskningen av herr Stendahls inlägg.

Det synes icke vara motiverat att post för post granska bergmästare Asplunds beräkningar.

Stockholm den 24 maj 1927.